

Litteratur i kampen

MI-bevegelsens litteraturpolitikk 1968-1980

Ingrid Lykkeslet Strømskag

MASTEROPPGAVE I HISTORIE
INSTITUTT FOR ARKEOLOGI, KONSERVERING OG HISTORISKE STUDIER
UNIVERSITETET I OSLO
VÅREN 2008

Forord

Det er mange som fortjener en stor takk når jeg nå avslutter masterprosjektet mitt. Det har vært nærmere to år med hardt, men også givende arbeid. Jorunn Pedersen og Kjersti Åberg på Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek fortjener en stor takk for god hjelp i forbindelse med kildearbeidet mitt der. Gunvor Stenrud ved Den norske Forfatterforening var til stor hjelp i arbeidet med kildene fra Forfatterforeningens arkiv. På samme måte var Arnljot Ask og Hans Petter de Fine hos Rødt svært hjelpsomme i arbeidet med AKPs arkiv. Jeg vil også takke alle jeg har intervjuet: Bjørn Nilsen, Dag Solstad, Espen Haavardsholm, Toril Brekke, Tor Obrestad, Pål Steigan og Sigurd Allern, for at de stilte opp på intervju. Flere har fungert som diskusjonspartnere i arbeidet med oppgaven. En spesiell takk går til Ove Bjarnar for alle diskusjoner og all god hjelp. Jeg vil også takke medstudentene ved Universitetet i Oslo for både faglige diskusjoner og sosialt samkvem. Samboer Helge Marino Moldver fortjener en stor takk. Han har vært engasjert og tålmodig. Han har lest korrektur på oppgaven med kritisk blikk og fungert som diskusjonspartner og støtte. En stor takk også til mamma, pappa og Kristian som alle har lest korrektur på oppgaven og kommet med verdifulle innspill. Sist, men ikke minst, fortjener veileder Åsmund Egge en takk for veiledningen i arbeidet.

Ingrid Lykkeslet Strømskag

Oslo, april 2008

Innhold

1. INNLEDNING	1
PRESENTASJON OG PROBLEMSTILLING.....	1
AVGRENSNING OG STRUKTUR	4
BEGREPSAVKLARING	5
TEORI.....	5
LITTERATUR OG KILDER	8
<i>Litteratur</i>	8
<i>Skriftlige kilder</i>	11
2. RØTTER OG TRADISJONER I ML-BEVEGELSENS LITTERATURPOLITIKK.....	17
KINESISKE RØTTER	18
<i>Maos tale i Jenan</i>	18
ANDRE TRADISJONER.....	21
<i>Den sosialistiske realismen</i>	21
<i>Mot Dag</i>	22
<i>Norsk litterær tradisjon</i>	23
3. FORFATTERNES ROLLE OG POSISJON I BEVEGELSEN.....	25
BAKGRUNNEN	25
FORFATTERNES POSISJON I BEVEGELSEN	26
DEN LITTERÆRE PRODUKSJON.....	29
FORFATTERNES ORGANISATORISKE ARBEID	33
OPPSUMMERING	36
4. 1968-1975: ETABLERING OG INSTITUSJONALISERING AV LITTERATURPOLITIKKEN	39
ML-BEVEGELSENS LITTERATURSYN.....	40
PROFIL	43
<i>Maoiststyre</i>	44
<i>Bred front – åpen linje</i>	45
FORLAGET OKTOBER	46
<i>Oppstarten</i>	46
<i>Skjønnlitterært forlag</i>	48
DEN NORSKE FORFATTERFORENING	49
<i>Norsk Forfattersentrum</i>	50
<i>Stipendstrid</i>	52
<i>Faglig forfatterfront</i>	53

<i>EEC-strid</i>	56
<i>Kunstneraksjon-74</i>	58
OPPSUMMERING	60
5. 1975-1978: VENSTREDREINING	63
ML-BEVEGELSENS LITTERATURSYN	64
<i>Litteraturens funksjon</i>	64
<i>Tilbake til Pelle Erobreren?</i>	65
PROFIL	66
<i>Kamp mot avvik</i>	66
<i>Hvem er det som snakker?</i>	67
<i>Det dreier seg om revisjonismen</i>	69
FORLAGET OKTOBER	71
DEN NORSKE FORFATTERFORENING	72
<i>Formannsvalg</i>	72
<i>Kunstneraksjon-74</i>	74
<i>Kampen for ytringsfriheten</i>	76
<i>Litteratursyn</i>	81
OPPSUMMERING	82
6. 1978-1980: KRISE I LITTERATURPOLITIKKEN	85
ML-BEVEGELSENS LITTERATURSYN	86
<i>To linjer i litteratursynet</i>	86
<i>ToFi-debatten</i>	87
<i>Narve Sen-debatten</i>	93
<i>Populær litteratur? Profils holdning til popularisering</i>	97
PROFIL	100
<i>Hoffpoetikk</i>	101
FORLAGET OKTOBER	102
<i>Forlagskrise</i>	102
DEN NORSKE FORFATTERFORENING	104
<i>Kunstneraksjon-74</i>	104
<i>Strid om uravstemning</i>	105
KRISE I LITTERATURPOLITIKKEN	107
<i>”Hoem svinger låen”</i>	107
<i>Solstad erklærer arbeiderlitteraturen død</i>	110
OPPSUMMERING	114
7. KONKLUSJON	117

KRISE I LITTERATURPOLITIKKEN.....	117
DET LITTERÆRE PROSJEKTET MISLYKKES.....	118
LITTERÆR OG ORGANISATORISK SUKSESS?	120
EN HALV SEIER?	122
LITTERATUR.....	123
KILDER.....	127
<i>Offentlige kilder:</i>	127
<i>Upubliserte kilder:</i>	128
<i>Informanter:</i>	128
VEDLEGG 1: FORKORTELSER	129

1.

Innledning

Da det ikke var noen båt inne, bestemte vi oss imidlertid for å ta sykkelen fatt også den siste biten. Som sagt så gjort, vi tok hver vår sykkel og satte utfor bryggekanalen, heva den opp idet den møtte vannflata og tro til idet vi med ei voldsom kraft kasta oss fremover på styret, og sånn fløyt vi formelig bortover fjorden. Det var første gang jeg sykla på vann, og det var en vidunderlig følelse.¹

Presentasjon og problemstilling

Sitatet ovenfor er hentet fra Dag Solstads roman *Gymnaslærer Pedersens beretning om den store politiske vekkelsen som har hjem søkt vårt land*. Solstad beskriver noe av det som var karakteristisk med ml-bevegelsen. En urokkelig tro på det de holdt på med, og tidvis også en tro på at det umulige var mulig. Partiet AKP (ml) ble stiftet i 1973. Partistiftelsen kom fire år etter at Sosialistisk Ungdomsforbund (SUF) valgte å gå ut av moderpartiet Sosialistisk Folkeparti (SF) i 1969.² SUF la til (ml) i navnet og vedtok ”marxismen-leninismen, Mao Zedongs tenkning” som sin politiske plattform.³ Målsetningen var å stifte et kommunistisk parti. En bred bevegelse med ideologisk skolering som grunnlag skulle danne utgangspunktet for partistiftelsen. Det ble opprettet studiesirkler, først i form av Sosialistiske arbeids- og studiegrupper (SASG) fra 1969, og deretter i form av marxist-leninistiske arbeids- og studiegrupper (MLG) fra 1970.⁴ I 1973 kunne bevegelsen høste frukter av sitt partibyggende arbeid og partiet ble stiftet. Det er anslått at partiet i sine velmaktsdager hadde omlag 5000 medlemmer medregnet ungdoms- og studentorganisasjonene.⁵ ML-bevegelsens organisatoriske styrke og aktivisme var imponerende,

---

¹ D. Solstad, *Gymnaslærer Pedersens beretning om den store politiske vekkelsen som har hjem søkt vårt land*, Oslo: Forlaget Oktober, 2004: 203.

² For mer om bruddet mellom SF og SUF se: D. Seierstad, ”Bruddet mellom Sosialistisk Folkeparti og Sosialistisk Ungdomsforbund”, *Tidsskrift for Arbeiderbevegelsens historie*, 1984, 1: 139-166.

³ Når det gjelder skrivemåten av kinesiske navn kan det forekomme ulike skrivemåter på samme navn. Jeg har valgt å bruke pinyin-formene når jeg skriver. Dette er det systemet som er mest brukt i verden i dag. Det vil si at jeg bruker formen Mao Zedong. Formen Mao Tsetung vil også forekomme, fordi den blir benyttet i enkelte deler av kildemateriale. I oppgaven vil jeg stort sett bruke fornavnet, Mao, når jeg snakker om Mao Zedong.

⁴ H. Kolmannskog, *Ideologisk leiarskap i den norske ml-rørsla. Det umogleges kunst 1965-1980*, Hovedoppgåve i historie, Universitetet i Oslo, 2006: 44.

⁵ Kolmannskog 2006: 1.

men også utmattende for medlemmenes del. Engasjementet bevegelsen skapte blant sine medlemmer og sympatisører var stort. Dette bidro også til at bevegelsen kunne opprettholde det høye aktivitetsnivået i en periode, men ikke over lang tid. Etter flere år med høy politisk aktivitet, utallige møter, salg av *Klassekampen* og pengeinnsamlinger til forlag, rotasjonspresse og avis slo idyllen sprekker. På slutten av 70-tallet og begynnelsen av 80-tallet sank bevegelsens oppslutning, og på begynnelsen av 80-tallet var ml-bevegelsens storhetstid over.

AKP (ml) fikk aldri stor oppslutning ved valg, men var likevel en betydelig kraft på venstresida i norsk politikk gjennom hele 70-tallet. Særlig på det kulturelle plan var ml-bevegelsen betydningsfull. Bevegelsen startet egen avis, eget forlag og et tjuetalls bokhandler rundt om i landet. Ikke minst tiltrakk bevegelsen seg veletablerte kunstnere, som ønsket å bruke sin kunst i kampen for et sosialistisk samfunn. I og med at flere av kunstnerne som gikk inn i bevegelsen var en del av den norske offentlighet allerede før de gikk inn, ble ml-kunsten gjenstand for oppmerksomhet og debatt også utenfor bevegelsen. Kunstnerne var viktig for bevegelsen i den forstand at de skapte oppmerksomhet rundt bevegelsen, og fordi de kunne produsere den typen kunst bevegelsen ønsket som en del av sin kamp for et sosialistisk samfunn. En rekke veletablerte forfattere knyttet seg til ml-bevegelsen i løpet av dens første leveår. Forfatterne begynte etter hvert å produsere progressiv litteratur. Det er denne litteraturen som i ettertid er blitt omtalt som ml-litteraturen. Forfatterne ønsket å nå nye lesergrupper med sin litteratur, kanskje spesielt grupper som tradisjonelt ikke leste mye litteratur. De ønsket å nå "folket".⁶ Gjennom litteraturen skulle forfatterne radikalisere leserne. For at litteraturen skulle kunne nå disse nye lesergruppene måtte leserne kunne kjenne seg igjen i litteraturens handling. Derfor skulle også litteraturen være realistisk. Ml-bevegelsens litteraturpolitikk bygde i stor grad på Mao Zedongs tanker. I sær bygde den på hans *Tale i Jenan på konferansen om spørsmål i litteraturen og kunsten*.⁷ Men bevegelsens litteraturpolitikk hadde også norske røtter i form av norske forfattere som ble verdsatt som gode arbeiderforfattere.

---

⁶ I programmatisk tekst er det uttrykt et ønske om å nå det noe diffuse begrepet "folket". Enkelte programmatisk tekst er rettet mer inn mot arbeiderne eller arbeiderklassen, og uttrykker et ønske om å nå arbeiderne som gruppering.

⁷ M. Tsetung, "Tale i Jenan på konferansen om spørsmål i litteraturen og kunsten", i M. Tsetung, *Verker i utvalg*, bd. 4. Oslo 1963.

Denne oppgaven tar for seg ml-bevegelsens litteraturpolitikk. Den vil se på grunnlaget for bevegelsens litteraturpolitikk, debatter rundt bevegelsens litteratursyn og på forfatternes rolle og posisjon i bevegelsen. Ml-bevegelsens innflytelse på Den norske Forfatterforening (DnF) og tidsskriftet *Profil* vil også bli behandlet. Hovedproblemstillingen blir: *Hvilken litteraturpolitikk hadde ml-bevegelsen og hvilket gjennomslag fikk den blant radikale forfattere og i det norske samfunnet?* I tillegg kan det være hensiktsmessig å se på flere andre spørsmål som vil belyse ml-bevegelsens litteraturpolitikk nærmere. Hva var ml-bevegelsens litteraturpolitikk influert av? Hvem var aktører i etableringen og formingen av litteraturpolitikken?

Opgaven er et viktig bidrag til studiene rundt ml-bevegelsen fordi den vil belyse et område det er gjort lite vitenskapelig forskning på tidligere. Det er gjort forskning på enkelte områder av litteraturpolitikken, men ikke på det litterære feltet som helhet. Ved å se på det litterære feltet som helhet vil jeg kunne se sammenhenger som det ikke ville vært mulig å se ved bare å studere et av områdene, eksempelvis Forfatterforeningen eller Forlaget Oktober. Samtidig vil det å ta for seg det litterære feltet som helhet også gi noen begrensninger. En masteroppgave vil ikke kunne gi en dyptgående analyse av de ulike områdene litteraturpolitikken utspilte seg på. For eksempel kunne det vært interessant å studere kun ml-forfatternes innflytelse på DnF. Det ville gitt en mer grundig beskrivelse av forfatternes arbeid innad i Forfatterforeningen og en mer dyptgående analyse av deres innflytelse på foreningens politikk. På samme måte kunne en studie av Forlaget Oktober, dets tilknytning til AKP (ml) og deres litteraturpolitikk være et spennende bidrag til ml-forskningen. Oppgaven vil også være et viktig tilskudd til den eksisterende forskningen når det gjelder spørsmålet om ml-bevegelsens betydning i samfunnet forøvrig. Det har tidligere vært debattert hvor stor betydning ml-bevegelsen hadde i samfunnet, og hvor stor vekt bevegelsen skal tillegges i historien.⁸ Gjennom denne oppgaven søker jeg å belyse hvilken innflytelse ml-bevegelsens litteraturpolitikk fikk på det norske samfunnet i samtiden, og eventuelle spor etter bevegelsens litteraturpolitikk i dagens samfunn.

---

⁸ I 1998 skapte utgivelsen av Edgeir Benums *Overflod og fremtidsfrykt: 1970-* debatt. Boken utgjorde siste bind i Aschehougs store Norgeshistorie. I kjølevannet av utgivelsen gikk Harald Stanghelle i Dagbladet ut med krass kritikk av boken. Et av Stanghelles ankepunkt var at Benum kun brukte 18 korte spaltelinjer på ml-bevegelsens betydning i det norske samfunnet. Debatten i etterkant av Stanghelles kritikk dreide seg både om hvor mye omtale ml-bevegelsen burde ha fått, og om hvordan man kunne vurdere en historisk begivenhets betydning.

Avgrensning og struktur

Oppgaven vil ta for seg ml-bevegelsens litteraturpolitikk i perioden 1968-1980. Denne tidsavgrensningen er gjort fordi jeg da får med meg de mest sentrale årene i bevegelsens historie. En alternativ tidsavgrensning kunne være å starte med splittelsen av SUF og SF i 1969, men da ville jeg ikke kunne behandle opprettelsen av Norsk Forfattersentrum i 1968 som er en sentral begivenhet innenfor ml-bevegelsens litteraturpolitiske historie. Oppgaven strekker seg til 1980 som er et naturlig slutt punkt fordi bevegelsens storhetstid da var over. ML-bevegelsen hadde opplevd massiv medlemsflukt, og hadde ikke lenger den kraft den hadde hatt i løpet av 1970-tallet. Perioden er delt inn i tre faser, og hver fase er behandlet i hvert sitt kapittel som vil ta for seg ml-bevegelsens litteraturpolitikk i den aktuelle perioden. I tillegg til de tre kapitlene som behandler hver sin fase har jeg sett det som nødvendig å ha et eget kapittel som behandler ml-forfatterens rolle og posisjon i bevegelsen. Denne delen av oppgaven har det vært vanskelig å plassere innenfor de tre fasene siden det behandler et område som ikke er tidsspesifikt, men som dreier seg om forfatterens tilknytning til bevegelsen under hele perioden. Dette utgjør kapittel 3. Jeg har også sett det som nødvendig å ha et eget kapittel hvor jeg redegjør for det grunnlaget ml-bevegelsen baserte sin litteraturpolitikk på, Maos litteratursyn. I dette kapittelet vil jeg også skissere opp andre mulige inspirasjonskilder for ml-bevegelsens litteraturpolitikk. Dette utgjør kapittel 2.

Inndelingen i faser er gjort ut fra linjeskift i bevegelsens politikk forøvrig som også speilet seg i litteraturpolitikken og ga utslag på litteraturens område. Den første fasen strekker seg fra 1968-75 og omfatter etableringen og institusjonaliseringen av bevegelsens litteraturpolitikk. Denne fasen behandles i kapittel 4. Den andre fasen, som skildres i kapittel 5, strekker seg fra 1975-78 og bærer preg av en venstredreining mot en mer sekterisk linje etter oppgjøret med høyreavviket som kom i 1975.⁹ Den siste fasen, fra 1978-80, bærer preg av usikkerhet rundt bevegelsens politikk og skildrer en utvikling mot en krise i litteraturpolitikken. Den siste fasen behandles i kapittel 6.

---

⁹ Oppgjøret med høyreavviket vil bli behandlet nærmere i kapittel 5.

Begrepsavklaring

I min oppgave brukes begrepet "ml-bevegelsen" om de gruppene som dannet og senere gikk inn i AKP(ml). Betegnelsen omfatter også tilsluttende organisasjoner som disse gruppene, og etter hvert partiet AKP(ml), dannet. Dette dreier seg om institusjoner som Forlaget Oktober og *Klassekampen* og om ulike fronter. Et eksempel kan være Faglig forfatterfront som ml-forfatterne i Forfatterforeningen opprettet. Når betegnelsen AKP(ml) er brukt, er det snakk om partiet. Betegnelsen "Bevegelsen" vil i oppgaven brukes synonymt med ml-bevegelsen. Jeg har valgt å bruke betegnelsen The European Economic Community (EEC) på det som i dag heter Den Europeiske Union (EU). Allerede under debatten rundt norsk medlemskap i unionen på begynnelsen av 1970-tallet hadde unionen skiftet navn til De Europeiske felleskap (EF). Flere av aktørene i debatten, spesielt de som var mot norsk medlemskap, fortsatte å bruke betegnelsen EEC. Jeg har valgt å holde meg til den betegnelsen fordi det var den ml-bevegelsen selv brukte, og det er også den betegnelsen som forekommer i kildemateriale.

Teori

Jeg vil i oppgaven bruke begreper fra Pierre Bourdieus praksisteori. Jeg tror begrepene vil være til god hjelp i å beskrive og forstå forfatterens rolle og posisjon i bevegelsen. Videre kan begrepene beskrive den komplekse situasjonen ml-forfatterne befant seg i som deltagere i to vidt forskjellige felt, det litterære feltet og "ml-feltet". Bourdieu deler det sosiale rom i to fraksjoner, de dominerende og de dominerte, hvor de dominerende er de med betydelig kapitalvolum. Kapitalvolum dreier seg ikke kun om økonomisk kapital, men også sosial og kulturell kapital. De dominerende har, i kraft av sitt kapitalvolum, makt til å definere hva som til enhver tid er den "riktige" smaken.¹⁰ Bourdieu deler det sosiale rom videre inn i ulike sosiale felt. Aktører i samme sosiale felt utvikler lik smak, som skiller seg fra smaken til andre aktører i andre sosiale felt.

Aktørene i de sosiale felt har en habitus. Bourdieu beskriver habitus som aktørenes disposisjoner som de har med seg og som leder dem til sine standpunkt.¹¹ Historiker Knut Kjelstadli karakteriserer habitus slik: "Habitus er et sett med internaliserte strukturer, persepsjonskjemaer, tolkningsrammer, oppfatninger og handlemåter som er felles for et samfunn eller en klasse eller

---

¹⁰ H. Isaksen, "Habitus og frigjøring", www.dictum.no/Arkiv/habitusno.html [url. Korrekt 21.04.08]

¹¹ P. Bourdieu, *Distinksjonen*, Oslo: Den norske Bokklubbene AS, 2005: 6.

en gruppe.”¹² De kulturelle systemene som habitus utgjør disponerer aktørene til å handle på en gitt måte, men det betyr ikke nødvendigvis at de gjør det.¹³ Aktørenes habitus er sosialt tilegnet og inngår i aktørenes kapitalvolum. Habitus dannes i miljøet som omgir aktøren, og tilhører den sosiale sfæren. Habitus kan synliggjøres i en aktørs manerer, måten de snakker og handler på og i holdningene til andre aktører. Det er levevilkårene og posisjonen i det sosiale rom som produserer habitus, og en aktørs habitus vil derfor ligge nært opptil habitusen til andre aktører fra samme felt, og på samme måte skille seg fra habitusen til aktører fra andre felt.¹⁴ Habitus er sosialt tilegnet og kan tilegnes enten i barndommen (den tidlige tilegnelsen), eller som konsekvens av at en aktør skifter posisjon i det sosiale rom (forsinket tilegnelse). Den forsinkede tilegnelsen er vanskeligere enn den tidlige, og innebærer at aktøren må kjenne til de koder og regler som ligger i habitusen til det nye feltet. Den forsinkede tilegnelsen vil også kreve refleksjon rundt hva som utgjør den nye habitus. Den tidlige tilegnelsen skjer gjennom at aktørene i ung alder absorberer sitt felts habitus naturlig, uten refleksjon.¹⁵

Bourdieu skiller mellom ulike former for kapital, den økonomiske, kulturelle, sosiale og symbolske.¹⁶ De ulike formene for kapital er med på å bestemme hvilken posisjon ulike grupperinger har i det sosiale felt. Sosial kapital er summen av de aktuelle eller potensielle ressursene som er knyttet til å inneha et varig nettverk av gjensidige bekjenskaper og anerkjennelse. Bourdieu forklarer det også som å være medlem i en gruppe. Dette medlemskapet gir hvert av sine medlemmer støtte gjennom kollektivt eid kapital. Symbolsk kapital er den formen de ulike formene av kapital antar når de blir oppfattet og anerkjent som legitime.¹⁷ Den kulturelle kapitalen eksisterer i tre ulike former i følge Bourdieu: den *kroppsliggjorte* tilstand, den *objektiverte* tilstand og den *institusjonaliserte* tilstand.¹⁸ Kulturell kapital i den *kroppsliggjorte* tilstand forklarer Bourdieu som varige disposisjoner i bevissthet og kropp. Det kan forklares som en kultivering. Kulturell kapital i sin *objektiverte* tilstand kan beskrives som

---

¹² K. Kjelstadli, ”Struktur, norm og interesse – om historikernes behov for handlingsteori” i *Historie. HIS4010. Del 1 av 2. Historiske grunnlagsproblemer. Teori, metode og historiografi*. Kopisamling i HIS 4010. 2006: 56.

¹³ Kjelstadli 2006: 56.

¹⁴ H. Isaksen, ”Habitus og frigjøring”, www.dictum.no/Arkiv/habitusno.html [url. Korrekt 21.04.08]

¹⁵ H. Isaksen, ”Habitus og frigjøring”, www.dictum.no/Arkiv/habitusno.html [url. Korrekt 21.04.08]

¹⁶ Bourdieu 2005: 8.

¹⁷ C. Calhoun, ”Habitus, felt og kapital. Historisk spesifisitet i praksisteorien”, i *Agora. Journal for metafysisk spekulasjon*, 2006, 1/2: 364.

¹⁸ P. Bourdieu, ”Kapitalens former”, i *Agora. Journal for metafysisk spekulasjon*, 2006, 1/2: 8.

kulturelle goder som bilder, bøker, oppslagsverk, instrumenter, maskiner etc. Den *institusjonaliserte* tilstand innebærer en objektivisering av kulturell kapital i form av akademiske kvalifikasjoner, altså utdanning.¹⁹ Bourdieu hevder det er mulig å konvertere de ulike formene for kapital til andre former for kapital, om enn med varierende vanskelighetsgrad.²⁰

I min oppgave vil jeg bruke Bourdieus begrep kulturell kapital til å belyse forfatterens rolle og posisjon i bevegelsen. Med kulturell kapital forstår jeg den kunnskap aktører har om kunst og kultur, men også deres evne til å tilegne seg kunst og kultur. Den kunnskapen og de evnene aktørene innehar, har de opparbeidet seg gjennom sin oppvekst, utdanning og yrkesvalg, men også gjennom deres interesse og omgang med kunsten og kulturen. Den kulturelle kapitalen utgjør sammen med den økonomiske og sosiale kapitalen, den symbolske kapitalen. Den symbolske kapitalen avgjør hva slags posisjon ml-forfatterne fikk i de feltene de beveget seg innenfor. Innenfor ulike felt ville ml-forfatterens symbolske kapital kunne gi ulik posisjon. For eksempel ville forfatterens kulturelle, økonomiske og sosiale kapital utgjøre ulik symbolsk kapital i "ml-feltet" og i det feltet Forfatterforeningen utgjorde. Spørsmålet blir da hvilken posisjon ml-forfatterne hadde i de ulike feltene de opptrådte i som følge av sin symbolske kapital. På samme måte kan det være interessant å se på om de ulike formene for kapital ml-forfatterne hadde kunne konverteres til andre typer kapital. Ville for eksempel deres kulturelle kapital kunne konverteres til en slags politisk kapital i "ml-feltet"?

Videre vil begrepet habitus være sentralt i studiene av forfatterens posisjon i bevegelsen, og i forfatterens tilknytning til Forfatterforeningen og deres innflytelse der. Med habitus forstår jeg et sett av felles verdier og oppfatninger som en gitt gruppering av aktører har, og som disponerer dem til å handle på samme måte. Spørsmålet blir da om ml-forfatterne hadde samme habitus som de øvrige ml-medlemmene eller om de ervervet seg en annen habitus i kraft av at de var forfattere innenfor samme felt. Det samme spørsmålet reiser seg i forbindelse med ml-forfatterens arbeid i Forfatterforeningen, og er avgjørende for å forstå den innflytelsen de fikk på foreningen.

---

¹⁹ Bourdieu 2006: 8-16.

²⁰ Calhoun 2006: 363.

Litteratur og kilder

Litteratur

Mye av litteraturen som omhandler ml-bevegelsen er skrevet av tidligere medlemmer og bærer derfor preg av enten et forsvar av bevegelsen eller et kraftig oppgjør med den. Det syntes vanskelig å ha en nyansert og objektiv oppfatning av bevegelsen. I de senere år er det imidlertid gjort en del vitenskapelig forskning på ml-bevegelsen, og litteraturen har ikke lenger som mål å forsvare eller ta et oppgjør med bevegelsen, men å forstå og forklare bevegelsen.

*Mao min Mao. Historien om AKPs vekst og fall*²¹ av Hans Petter Sjøli bygger på hans hovedoppgave og søker å fortelle bevegelsens historie fra bruddet mellom SF og SUF til bevegelsens mannefall på 1980-tallet og enda lenger gjennom RV og partiet AKP. Boka gir et bilde av hvordan bevegelsen fungerte og hvilke personer som gjorde seg sterkt gjeldende. Den har omfattende beskrivelser av viktige hendelser i bevegelsens historie som eksempelvis splittelsen mellom SF og SUF, EEC-kampen og Venstredreiningen i 1975 som følge av tesene om høyreavviket. Boken har også et kapittel som omhandler kultur. Her har Sjøli skrevet om litteratur og musikk i forbindelse med ml-bevegelsen. Han skriver litt om Oktober forlag og trekker fram enkelte framtrede ml-forfattere som Dag Solstad, Tor Obrestad og Edvard Hoem. Sjøli nevner også det litterære tidsskriftet *Profil* som i en periode hadde en AKP(ml) dominert redaksjon. I tillegg til de etablerte forfatterne nevner også Sjøli noen folkelige forfattere som partiet tiltrakk seg. Her nevner han navn som Asbjørn Elden, ToFi (Torstein Finnbakk) og Willy Ustad.²²

Håkon Kolmannskogs hovedoppgave fra 2006, *Ideologisk leiarskap i den norske ml-rørsla. Det umogleges kunst 1965-1980*²³, omhandler ml-bevegelsens ideologiske lederskap. Kolmannskog har lagt fokus på fire vesentlige ideologiske hendelser i bevegelsens historie: Maoiseringen av SUF, stiftelsen av partiet AKP (ml) i 1973, tesene om høyreavviket i 1975 og partikrisa på slutten av 1970-tallet. Kolmannskog hevder at ml-bevegelsen inngikk en slags faustisk pakt med Mao på godt og vondt. Denne pakten ga mye, men den tok også mye. Gjennom

---

²¹ H. P. Sjøli, *Mao min Mao. Historien om AKPs vekst og fall*. Oslo: Cappelen, 2005.

²² Sjøli 2005:185.

²³ Kolmannskog 2006.

denne pakten fikk ml-bevegelsen ideologiske superkrefter. Han mener at maoismen la grunnlaget for ml-bevegelsens framgang og suksess i visse deler av befolkningen, men at maoismen samtidig la begrensninger på ml-bevegelsens vannersjanser blant arbeiderklassen. På den måten bidro maoismen til ml-bevegelsens suksess og fiasko.²⁴

Anders Holsbø Istad tar for seg ml-bevegelsens linjeskift i perioden 1969-1980 i sin hovedoppgave *Politiske endringar i den norske ml-rørsla 1969-1980*.²⁵ Han deler perioden i fire faser: 1969-1971, 1971-1974, 1974-1978 og 1978-1980. Han baserer inndelingen av de tre første fasene på ml-bevegelsens forhold til den øvrige venstresida. Den første fasen er preget av kamp mot den øvrige venstresida, mens bevegelsen i perioden mellom 1971-1974 forsøkte å bli en del av den samlingen som foregikk på venstresida. Perioden mellom 1974-1978 var igjen preget av kamp mot den øvrige venstresida. Inndelingen av den siste fasen fra 1978-1980 baserer seg på den krisa ml-bevegelsen gikk inn i på slutten av 1970-tallet. Istad søker å finne ut om ml-bevegelsens linjeskift skyldtes frivillige beslutninger eller ideologiske og realpolitiske forhold som bevegelsen ikke hadde innflytelse på. Han konkluderer med at ml-bevegelsen i saker som gjaldt norske forhold tok selvstendige beslutninger. Også i saker hvor deres syn ikke stemte med Kinas politikk fulgte bevegelsen sitt eget syn når sakene gjaldt hjemlige forhold. Når det gjaldt internasjonal politikk hevder Istad bevegelsen var ensidig styrt ut fra hvilke signal den kinesiske partiledelsen til en hver tid sendte ut.

Når det gjelder tema for oppgaven, ml-bevegelsens litteraturpolitikk, er det skrevet mindre. Else Breen og Bjørn Nilsen har redigert en bok om kulturen på 1970-tallet, *Kamp og Kultur. Perspektiver på 70-tallet*²⁶, som blant annet tar for seg ml-bevegelsens innflytelse på kulturen på 70-tallet. Boken er en samling av ytringer og oppsummeringer fra folk som var involvert i kulturlivet på 70-tallet. Boken har flere bidrag fra tidligere ml-forfattere. Blant bidragsyterne er Bjørn Nilsen, Johanna Schwarz og Tor Obrestad. Boken har vært nyttig for å få innblikk i bevegelsens kultursfære, og spesielt for å få innblikk i hvordan det var å være kunstner i ml-bevegelsen.

---

²⁴ Kolmannskog 2006: 7.

²⁵ A. H. Istad, *Politiske endringar i den norske ml-rørsla 1969-1980*, Hovedfag i historie, Universitetet i Oslo, 1992.

²⁶ E. Breen og B. Nilsen (red.), *Kamp og Kultur. Perspektiver på 70-tallet*, Oslo: Aschehoug & CO, 1997.

Når det gjelder vitenskapelig arbeid som dreier seg mer spesifikt om litteraturpolitikken er litteraturviter Jahn Thons bok om *Profil, Tidsskriftets forståelsesformer. Profil og Profilister 1959-1989*²⁷ av interesse. Thon var medlem av redaksjonen i *Profil* på slutten av 1970-tallet. Thon tar for seg *Profils* utvikling fra 1959 og fram til 1989. I forhold til mitt prosjekt er det perioden da *Profil* var dominert av ml-ere, 1969-1981, som er interessant. Thon går også mer spesifikt inn på ml-bevegelsens kulturpolitikk i perioden da tidsskriftet var dominert av maoister. Thon hevder *Profil* i perioden var utpreget fortidsorientert. Eldre arbeiderlitteratur ble trukket fram og glemte tradisjoner ble vekket til live. Hele *Profils* verdigrunnlag ble plassert i fortiden. Thon hevder videre at innsatsen for arbeiderlitteraturen var tidsskriftets kanskje viktigste litteraturpolitiske innsats i maoistperioden. Det førte til en oppblomstring av interessen for tidligere arbeiderforfattere. Videre hevder Thon at det fantes en dypere forbindelse, både idémessig og verdimesig, mellom den brede opposisjonelle bevegelsen *Profil* var en del av og den nasjonale motkulturelle tradisjonen, enn mellom *Profil* og den internasjonale marxismen. Han hevder *Profil* på tre områder var direkte organ for motkulturelle bevegelser, innenfor barnekulturen, oppsøkende teater og viseklubber.

I sin hovedoppgave i nordisk, *Litteratur og politikk. Tidsskriftet Profil 1969-77*²⁸, har Erik Hanssveen sett på hvordan AKP (ml)s politiske oppfatninger manifesterte seg i tidsskriftet *Profil*. Hanssveen deler perioden han har behandlet inn i ulike faser. Fasen fra 1969-1970 betegner han som ”den revolusjonære SUF-fasen”. I denne perioden hevder han *Profil* var nært knyttet opp mot SUF (ml)s politiske linje. Hanssveens andre fase innledes med *Profil* nummer 2. 1971. Dette nummeret markerte overgangen til en mer folkelig fase. Dette knytter han til EEC-kampen. Den siste fasen går fra 1976-1977, men starter egentlig med *Profil* nummer 5. 1975. I denne fasen var AKP (ml)s ”harde” standpunkter representert i rikt monn. Hanssveen konkluderer til slutt med at det ikke var AKP (ml)s sentralkomit  som redigerte *Profil* via udiskutable direktiver.

Historiker Nils Johan Ringdal har skrevet om Forfatterforeningens historie: *Ordenes pris: Den norske forfatterforening 1893-1993*. Boken gir en god oversikt over ml-ernes inntreden og arbeid

---

²⁷ J. Thon, *Tidsskriftets forståelsesformer. Profil og Profilister 1959-1989*. Gjøvik: Cappelen Akademisk Forlag, 1995.

²⁸ E. Hanssveen, *Litteratur og politikk. Tidsskriftet Profil 1969-77*, Hovedoppgave, Institutt for nordisk språk og litteratur, Universitetet i Oslo, 1983.

i foreningen i mer enn ti år. Ringdal gir en oversikt over de viktigste sakene ml-forfatterne var involvert i. Stipendstriden og EEC-saken i 1971, Formannsvalget i 1975 og striden rundt uravstemning i foreningen i 1977 er alle grundig behandlet i Ringdals framstilling.

Det er skrevet en prosjektoppgave ved Høgskolen i Telemark som tar for seg Forlaget Oktobers tilknytning til AKP (ml), *Heis oss et rødt, et flammende flagg! En studie av forholdet mellom Oktober Forlag og AKP (ml) perioden 1970-1980.*²⁹ Oppgaven er skrevet i 1993 av Anne Therese Dahle, Marion Annie Palmer og Anne Kristin Stenersen. Oppgaven tar for seg forlagets tilknytning til ml-bevegelsen i perioden 1970-1980. Dahle, Palmer og Stenersen hevder det ikke var noen formell forbindelse mellom AKP (ml) og Forlaget Oktober. Videre hevder de forholdet mellom partiet og ml-forfatterne var preget av lite sensur fra partiledelsens side, og at ml-forfatternes atferd var preget av selvsensur og frivillig innordning.

Skriftlige kilder

I forhold til ml-bevegelsens kildetilfang kan det være hensiktsmessig å skille mellom offentlige og interne kilder. Av offentlige kilder har jeg brukt flere publikasjoner. Jeg har sett på ml-bevegelsens egne publikasjoner *Klassekampen* og *Røde Fane*. Jeg har gått systematisk gjennom de 12 årgangene av *Klassekampen* fra 1969-1980. *Klassekampen* gir et godt bilde av utviklingen i litteraturpolitikken, og ikke minst debatter som foregikk rundt litteraturpolitiske spørsmål. *Klassekampens* omfang av kulturstoff og litterært stoff varierte, men i hele perioden hadde avisen kulturstoff. I enkelte perioder opererte også avisen med egen kulturside. *Røde Fane* var ml-bevegelsens tidsskrift for kommunistisk teori og debatt. Jeg har sett på alle tidsskriftets utgivelser i perioden 1973-1980. *Røde Fane* hadde relativt lite litterært stoff med unntak av et nummer i 1980 som i sin helhet var viet til litteraturdebatt.

Når det gjelder de interne kildene har de tidligere vært lite tilgjengelige. Dette skyldes at de har vært forsøkt hemmeligholdt og at AKP ikke har hatt noe eget partiarkiv. Medlemmene ble bedt om å brenne interne dokumenter, og mye av kildematerialet ble derfor destruert. Dette er i ferd

---

²⁹ A. T. Dahle, M. A. Palmer og A. K. Stenersen. *Heis oss et rødt, et flammende flagg! En studie av forholdet mellom Oktober Forlag og AKP (ml) i perioden 1970-1980*. Prosjektoppgave for 2-årig studium i kulturarbeid, Telemark Distriktshøgskole, 1993.

med å endre seg ettersom AKP nå satt i gang et prosjekt i samarbeid med blant annet Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek for innsamling og arkivering av dokumenter. Dette prosjektet er i startfasen og overleveringen til Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek er ikke slutført. Gjennom å søke om tilgang til interne kilder hos AKP har jeg fått tilgang til en del trykte interne kilder. Dette gjelder *Tjen Folket* (TF), som var AKP (ml)s internblad og *Fram for partiet* (FFP), som var internblad for Oslo AKP (ml). TF har jeg gått systematisk gjennom for hele perioden. Jeg har også sett på alle utgivelsene av FFP i perioden fra 1973-1981. Disse internbladene hadde relativt lite kulturstoff, men noen artikler som omhandler bevegelsens kultur- eller litteraturpolitikk hadde de. Disse interne publikasjonene krever en kildekritisk kommentar. Internbladene fungerte som kommunikasjonskanal mellom partiledelsen og medlemmene. Fra ledelsens side ble det lagt strenge føringer på hva som skulle trykkes. I tillegg kan enkelte saker fra ledelsens side ha blitt framstilt slik at det satte partiet og ledelsen i best mulig lys. Samtidig gir de interne kildene et bilde av bevegelsen som de offentlige publikasjonene ikke kan gi, og er derfor uvurderlige for å få en forståelse av bevegelsens indre liv.

I tillegg til kildene knyttet direkte til AKP (ml) har jeg sett på *Profil* for hele perioden. Jeg har systematisk gått gjennom alle utgavene av *Profil* i perioden 1969-1980. *Profil* var opprinnelig et unglitterært studenttidsskrift tilknyttet Universitetet i Oslo. Tidsskriftet var i perioden 1969-1980 nært tilknyttet ml-bevegelsen. Selv om tidsskriftet ikke var formelt tilknyttet partiet hadde det i hele perioden erklærte maoister i redaksjonen, og tidsskriftet kan derfor være med på å utfylle bildet av ml-bevegelsens litteraturpolitikk. Jeg har først og fremst konsentrert meg om programmatisk tekst og litteraturdebatter, og i mindre grad sett på litteraturanmeldelser. Å ta for seg alle litteraturanmeldelsene ville rett og slett ikke være mulig innenfor tidsrammen av en masteroppgave. En kildekritisk bemerkning overfor bruken av programmatisk tekst fra *Profil* og *Klassekampen* er at programmatisk tekst er normative, og sier følgelig mest om hvordan ml-erne ønsket at litteraturpolitikken skulle fungere, ikke om hvordan den faktisk fungerte. Disse programmatisk tekstene dreier seg i all hovedsak om hva som var litteraturens funksjon, hvem den skulle tjene, hvordan den best kunne tjene folket osv. I og med at de skjønnlitterære bøkene produsert av ml-forfatterne ikke er tema for oppgaven, vil det heller ikke være et problem at disse

kildene er normative. Mitt ønske er nettopp å finne ut hvordan de ønsket at litteraturen skulle være, ikke hvordan den var.

Når det gjelder kildene som omhandler Forfatterforeningen har jeg sett på Arbeiderbladets klipparkiv. Der er alle avisartikler skrevet i Arbeiderbladet om Forfatterforeningen samlet. I tillegg inneholder klipparkivet en del klipp fra andre aviser. Her er Dagbladet, Aftenposten, Morgenbladet og Verdens Gang representert. Arbeiderbladets klipparkiv krever noen kildekritiske bemerkninger. Arbeiderbladet var ikke av de mest negative til ml-bevegelsen, men den var likefult kritisk til bevegelsens politikk. Av de andre avisene representert var de fleste tilhørende på høyresida i norsk politikk, og svært negative til ml-bevegelsen. I flere av disse artiklene er framstillingen skjev og representerer en svært kritisk holdning til ml-bevegelsen. Avisene på venstresida i norsk politikk har i enkelte tilfeller en mer nyansert framstilling, men også her er den kritiske holdningen tydelig. Disse kildene har vært mest fruktbare som en inngangsport til stoffet og til å få en oversikt over kronologien og saksgangen i Forfatterforeningen i perioden.

Jeg har også gått igjennom Den norske Forfatterforenings arkiv. Arkivmaterialet inneholder styreprotokoller, referater fra medlemsmøter og årsmøter, samt utgaver av Forfatterforeningens medlemsblad *Forfatteren*. Forfatterforeningens arkiv gir gjennom referater fra styremøter, medlemsmøter og årsmøter et godt bilde av hva som har gått for seg i Forfatterforeningen. Forfatterforeningen hadde en praksis med å bruke lydbåndopptaker på alle medlemsmøter og årsmøter holdt i foreningen. Dette gir en forsikring om at det som er gjengitt i referatene er korrekt. Referatene fra medlemsmøter og årsmøter ble skrevet ut fra lydbåndopptakene. Når det gjelder styremøtene, ble de ikke systematisk tatt opp på lydbånd. Dette gjenspeiler seg også i flere saker da styremedlemmer mente de var referert feil i styrereferatene. Referatene fra styremøtene måtte imidlertid alltid godkjennes og det gir en forsikring om at det meste er gjengitt riktig. Et problem kan være at det innimellom er vanskelig å vite hva som er sitert direkte og hva referenten har omformulert. Her har det vært brukt ulik praksis i forhold til bruk av anførselstegn på sitater. Dette betyr at det ikke framgår klart hva som er en direkte gjengivelse av hva som ble sagt. Når ordene er bearbeidet kan de, uten at de som bearbeidet ordene nødvendigvis var klar over det, tillegges en annen mening. En annen svakhet ved dette arkivmaterialet er at det i noen

sammenhenger ikke er fullstendige referater fra debatter på årsmøter, men kun sammendrag av diskusjonene. Det gjør det vanskelig å se hvem som har sagt hva, og viktige innlegg kan ha gått tapt.

Forfatterforeningens medlemsblad, *Forfatteren*, gir et bilde på debattene og kampene som raste i Forfatterforeningen. *Forfatterens* styrke er at her kom også distriktsforfatterne og de som ikke tok seg tid til å gå på møter til orde. Det gir en mer helhetlig framstilling av medlemsmassens holdninger. *Forfatteren* ble ikke etablert som medlemsblad før i 1971, før det hadde ikke foreningen noe medlemsblad. Argumentasjonen for å få til et medlemsblad var at debattene kunne holdes internt, utenfor pressen. *Forfatteren* supplerer referatene fra møtene og det gir ofte et mer helhetlig bilde av diskusjonen. Et problem når det gjelder *Forfatteren* er at det ofte er de mest aktive som skriver leserinnlegg, dette gjør at framstilling av debatten kan være noe skjev. Men sammen utgjør møterefaterne og medlemsbladet et kildemateriale som gir et helhetlig bilde av hva som har gått for seg i Forfatterforeningen.

Når det gjelder Forlaget Oktober har jeg vært i kontakt med forlaget angående deres arkiv. Arkivet består kun av kataloger knyttet til forlagets utgivelser. Utfra en oppfatning om at forlagets kataloger ikke ville kunne si mye om forlagets litteraturpolitikk, og fordi oversikt over forlagets utgivelser er tilgjengelig i annet materiale har jeg valgt å ikke se på forlagets arkiv.

Muntlige kilder

Siden AKPs interne kildemateriale er begrenset og bevegelsen har vært preget av hemmelighet, har det vært nødvendig å supplere med muntlige kilder i form av intervju. Formålet med intervjuene har vært å få ytterligere informasjon om det tema oppgaven behandler. Særlig i forhold til spørsmålene rundt forfatterens posisjon i bevegelsen og partiets kontroll over forfatterne, har det vært nødvendig med intervju for å få et helhetlig bilde. De muntlige kildene har vært brukt til å korrigere opplysninger fra det skriftlige materialet, men også på enkelte områder som selvstendig materiale.

I forhold til bruk av muntlig historie er det en rekke momenter som krever ekstra oppmerksomhet både når det gjelder selve intervjuprosessen og arbeidet i etterkant. Muntlige kilder krever også

spesiell oppmerksomhet i forhold til eventuelle feilkilder som glemsel og feilminne. I tillegg er det en fare for at informantene vil etterrasjonalisere med hensyn til sin egen rolle. Altså at deres egen rolle og ulike saker blir vektlagt feil. Dette er spesielt aktuelt i forhold til ml-bevegelsens historie ettersom mye av debatten i ettertid har vært preget av et ønske om å ta et oppgjør med bevegelsen og egen tilknytning, eller et ønske om å forsvare bevegelsen og seg selv. Slike oppgjør eller forsvar for bevegelsen er lite fruktbare i en historisk sammenheng. I tillegg har mye hemmelighold preget bevegelsen. Dette kan hindre informantene i å fortelle om viktige hendelser knyttet til andre personer. I intervjuene opplevde jeg at informantene ønsket å fortelle om enkelte episoder, men lot det være av hensyn til andre som var involvert i de aktuelle sakene. For å vurdere gyldigheten i de muntlige kildene har jeg sjekket de ulike opplysningene opp mot hverandre, og opp mot de skriftlige kildene. I enkelte tilfeller har de ulike informantene oppgitt informasjon som spriker, men i de fleste av tilfellene har informasjonen jeg har fått stemt godt overens med både skriftlig materiale og øvrige intervju.

Jeg har intervjuet syv personer i forbindelse med min oppgave. Fem av informantene er forfattere som var medlemmer i AKP (ml). Disse er Toril Brekke, Dag Solstad, Espen Haavardsholm, Tor Obrestad og Bjørn Nilsen. I tillegg til forfattere tilknyttet bevegelsen har jeg intervjuet to av bevegelsens lederskikkelser, Sigurd Allern som var partiformann fra 1973-75, og Pål Steigan som var leder av SUF (ml) fra 1969-71 og partiformann i AKP (ml) fra 1975-84. I forkant av intervjuene ga jeg informantene en kort oversikt over hvilke tema jeg ønsket å gå inn på i intervjuet, men ikke detaljert informasjon om hva jeg ønsket å spørre om. Dette ble gjort slik at informantene skulle få tid til å reflektere rundt de tema jeg ønsket å spørre om. Informantene fikk velge hvor de ønsket at intervjuet skulle finne sted. Alle informantene skrev under på en intervjukontrakt der de samtykket i at informasjon framkommet under intervjuet kunne brukes i min masteroppgave. Samtidig skrev jeg selv under på at jeg forpliktet meg til å håndtere opptakene i tråd med etiske regler for håndtering av personlig informasjon. Informantene fikk også mulighet til å krysse av at de ønsket å godkjenne eventuelle sitater brukt i oppgaven, en mulighet samtlige benyttet seg av. Under selve intervjuet benyttet jeg meg av en rekke spørsmål omkring de ulike tema jeg ønsket informasjon om, men informantene fikk også mulighet til å snakke fritt. Jeg stilte oppfølgingsspørsmål når det var nødvendig. Spørsmålene ble forsøkt stilt

så åpne som mulig for å ikke legge føringer på svarene. I etterkant av intervjuene transkriberte jeg dem i sin helhet.³⁰

---

³⁰ I to tilfeller har personer jeg har vært i kontakt med ikke ønsket å la seg intervju. Alf Skjeseth som var journalist i *Klassekampen* i perioden sa nei til intervju fordi han mente det var andre som hadde mer utfyllende informasjon om temaet enn han hadde. Knut Johansen som var forlagssjef i Forlaget Oktober fra 1976 til slutten av 1970-tallet ønsket ikke å la seg intervjuet. Hans begrunnelse var at han ikke lenger identifiserte seg med AKP (ml)s kulturpolitikk, og at hans synspunkter fra den tiden var representert i skriftlige kilder som *Klassekampen* og *Røde Fane*. Jeg forsøkte også å komme i kontakt med Geir Berhdal som ble forlagssjef i Forlaget Oktober på slutten av 1970-tallet, men jeg har ikke lyktes med å få noe respons fra ham på forespørselen om intervju.

2.

Røtter og tradisjoner i ml-bevegelsens litteraturpolitikk

Kinas leder la på svøm en het julidag (?) 1966, og snart svømte millionene. Det var slik kulturrevolusjonen startet. Det var slik den ble kjent for menneskene i Vesten – som en svømmetur den dumme oldingen foretok nedover elva, og at folket fulgte han på svøm.³¹

Allerede før bruddet mellom SF og SUF i 1969 hadde enkelte innenfor SUF utviklet en sterk interesse for den kinesiske bondesønnen Mao og hans ideologi. Tron Øgrim som skulle komme til å spille en viktig rolle i utviklingen av ml-bevegelsen ideologi hadde allerede i 1965 begynt å omtale seg selv som ”maoist”.³² Øgrim var på den tiden medlem av Bryn/Hellerud SUF som hadde stor betydning i maoiseringen av SUF som endte i bruddet med SF i 1969.³³ Etter bruddet mellom SF og SUF ble den karakteristiske ml-parantesen lagt til i navnet og SUF (ml)s politikk ble fundert på marxismen-leninismen, Mao Zedongs tenkning³⁴. Maoismen var i hele perioden ml-bevegelsens ideologiske grunnlag og Mao var på mange måter bevegelsens fremste ideolog. Også ml-bevegelsens litteraturpolitikk bygde i stor grad på Maos ideologi. Spesielt var Maos *Tale i Jenan på konferansen om spørsmål i litteraturen og kunsten* viktig i bevegelsens litteraturpolitikk.

Dette kapittelet vil redegjøre for Maos litteratursyn gjennom å se på Maos tale som han holdt i Jenan i 1942. Avslutningsvis vil det også bli redegjort for andre røtter og tradisjoner innefor den kommunistiske bevegelsen som kunne være naturlige inspirasjonskilder for ml-bevegelsens litteraturpolitikk. Blant disse er den sosialistiske realismen som oppstod som litterære retning i Sovjet under Stalin og Mot Dags litteraturpolitikk som gjorde seg gjeldende i mellomkrigstida i Norge. Også den norske litterære tradisjonen blir omtalt.

---

³¹ Solstad 2000 (I): 19.

³² Kolmannskog 2006: 21.

³³ For mer om maoiseringen av SUF se Håkon Kolmannskogs hovedoppgave *Ideologisk leiarskap i den norske ml-rørsla. Det umogleges kunst 1965-1980*. Kolmannskog har et eget kapittel viet maoiseringen av SUF.

³⁴ I oppgaven brukes også begrepet maoisme om ml-bevegelsens ideologiske grunnlag, Marxismen-leninismen, Mao Zedongs tenkning.

Kinesiske røtter

Maos tale i Jenan

I 1942 ble det holdt en konferanse i Jenan som skulle bidra til å klargjøre spørsmål knyttet til litterært revolusjonært arbeid. Konferansens formål var som Mao sa: ”å utveksle ideer og drøfte forholdet mellom litterært og kunstnerisk arbeid og revolusjonært arbeid allment sett.”³⁵ Målet var å sikre at den revolusjonære kunsten utviklet seg i riktig retning. Den revolusjonære kunsten måtte bli til større hjelp for det revolusjonære arbeidet. Talen ble senere utgangspunkt for de reformene som ble gjennomført på kunstens område under kulturrevolusjonen i Kina fra 1966-69.³⁶ I talen konstaterte Mao at kampen for å frigjøre det kinesiske folket måtte føres på mange fronter. To av frontene var pennens front og geværets front.³⁷ Mao slo fast at den militære fronten var viktigst, men at den alene ikke var nok. De måtte også ha en kulturarmé, en hær av kulturarbeidere for å kunne slå fienden. Kulturarbeiderne skulle smelte sammen med folkemassene og bli ett med dem. På den måten ville litteraturen og kunsten fungere som mektige våpen i kampen mot fienden. For å nå dette målet var det en rekke problemer som måtte løses. ”[...] problemene med klassestandpunktet til forfatterne og kunstnerne, innstillinga deres, hvilket publikum de vender seg til, og arbeidet og studiene deres.”³⁸

Mao hevdet at kunstnere måtte ta et klart klassestandpunkt. Det innebar ”[...] å holde seg til partiets standpunkt, være trufaste mot partiets ånd og forsvare partiets politikk.”³⁹ Mao sa videre at standpunktet gir bestemte holdninger til bestemte ting. Dette kalte han innstillingen. Kunstnerne måtte ha ulik innstilling til fienden, forbundsfellene i enhetsfronten og sitt eget folk, det vil si folkemassene og fortroppene deres. Når det gjaldt fienden var forfatternes oppgave å avsløre hvor grusomme de var. Samtidig skulle de vise at fienden var dømt til nederlag. Når det gjaldt innstillingen til forbundsfellene måtte den være preget av både forening og kritikk. Folkemassene skulle kunstnerne lovprise.⁴⁰

---

³⁵ Tsetung 1963: 67.

³⁶ R. Mork, *Kinas raude sol, den norske ml-rørsla og kulturrevolusjonen i Kina 1966-1976*. Hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, 1996: 25.

³⁷ Tsetung 1963: 67.

³⁸ Tsetung 1963: 68.

³⁹ Tsetung 1963: 68.

⁴⁰ Tsetung 1963: 69.

Mao fortsatte med å skildre problemet med publikum. Hvem skulle kunsten og litteraturen tjene? Her henviste han til at dette problemet allerede var løst av marxister, og særlig Lenin. Allerede i 1905 understreket Lenin at kunsten skulle tjene arbeidende mennesker.⁴¹ Mao understreket at kunsten skulle tjene folkemassene. Folkemassene beskrev han som arbeiderne, bøndene, soldatene og de arbeidende i småborgerskapet og småborgerlige intellektuelle som var forbundsfeller i revolusjonen.⁴² For at kunsten skulle tjene disse gruppene måtte kunstnerne ta klassestandpunktet til proletariatet. Om kunstnerne ikke tok proletariatets klassestandpunkt, men småborgerskapets, ville de skape verker som var selvportretter av småborgerskapet. Disse kunstnerne kom sjelden i kontakt med massene av arbeidere, bønder og soldater. Derfor kunne de heller ikke studere dem eller forstå dem. Dette førte til feilaktige skildringer. ”Når de skildrer dem, er klærne arbeidsfolks klær, men ansiktene tilhører småborgerlige intellektuelle.”⁴³ Problemet med hvem litteraturen skulle tjene måtte løses ved at kunstnerne skiftet klassestandpunkt.

Det neste problemet Mao tok opp var problemet med hvordan kunstnerne skulle tjene massene. Dette problemet gikk på om kunstnerne skulle heve nivået eller popularisere kunsten. Mao mente at kunstnerne måtte legge vekt på å heve nivået, men ikke ensidig. De skulle ikke gjøre bare det, eller overdrive det.⁴⁴ Mao forklarte popularisering som å utbre kunsten blant arbeidere, bønder og soldater. Nivåheving forklarte han som å gå ut fra det nivået massene stod på og høyne det. Han stilte seg spørsmålet: fra hvilket grunnlag skal nivået heves? Nivået måtte heves fra grunnlaget til massene av arbeidere, bønder og soldater.⁴⁵ Han understreket at det ikke betydde at nivået skulle heves til det nivået føydalklassene, borgerskapet eller de småborgerlige intellektuelle stod på. Det skulle heves i den retningen proletariatet rykket fram. Derfor måtte kunstnerne lære av massene. Mao forklarte forskjellen på popularisering og nivåheving i litteratur og kunst:

Populære verker er enklere og mer lettfattelige, og derfor blir de lettere godtatt av de breie folkemassene i dag. Verker med høyere kvalitet som er mer finpusa, er vanskeligere å skape, og i dag er det vanligvis vanskeligere å spre dem raskt blant massene [...] Likevel kan det ikke trekkes noe skarpt skille mellom popularisering og nivåheving. Allerede nå er det mulig å spre noen verker av høy kvalitet i masseomfang. Dessuten stiger det kulturelle nivået til de breie massene jamt og trutt.⁴⁶

---

⁴¹ Tsetung 1963: 74.

⁴² Tsetung 1963: 75.

⁴³ Tsetung 1963: 76.

⁴⁴ Tsetung 1963: 78.

⁴⁵ Tsetung 1963: 79.

⁴⁶ Tsetung 1963: 81.

I tillegg til en nivåheving som dekket behovene til massene direkte, fantes det også en nivåheving som dekket behovene deres indirekte. Det var den nivåhevingen som kadrene trengte. Kadrene beskrev Mao som de framskredne elementene i massen, og de hadde utdanning. Derfor var litteratur og kunst på et høyere nivå nødvendig for dem.⁴⁷ Litteraturen som ble skrevet for kadrene tjente også massene, for det var gjennom kadrene massene skulle rettleides og skoleres.

Mao skrev videre at revolusjonær litteratur og kunst skulle være produkter av gjenspeilingen av folkets liv i hjernene til revolusjonære.⁴⁸ Råstoffet som fantes i folkets liv skulle bearbeides gjennom det skapende arbeidet revolusjonære forfattere og kunstnere utførte. Det ble omskapt til en litteratur og kunst som tjente folkemassene. Dette gjaldt både for den enklere og mer lettfattelige kunsten for massene, og den framskredne kunsten som var nødvendig for deler av massene som hadde fått et høyere nivå og kadrene. ”All litteraturen og kunsten vår er for folkemassene, enten den er framskreden eller enkel, og i første rekke er den for arbeiderne, bøndene og soldatene, og det er de som skal bruke den.”⁴⁹ Mao forklarte videre forholdet mellom spesialister og de som populariserer. Spesialistene innenfor kunstproduksjonen måtte hjelpe og rettleie de som populariserte, men samtidig måtte de lære av dem.

Deretter fortsatte Mao med å drøfte litteraturen og kunstens plass i partiets arbeid. Han henviste til Lenins ord om at proletarisk litteratur og kunst var skruer og hjul i hele det revolusjonære maskineriet.⁵⁰ Partiets arbeid med litteratur og kunst skulle derfor ha en fastsatt og bestemt plass i partiets revolusjonære arbeid som helhet, men skulle være underordnet de revolusjonære oppgavene.

Litteraturen og kunsten er underordnet politikken, men i sin tur har de stor innflytelse på politikken. Revolusjonær litteratur og kunst er en del av hele den revolusjonære saka, de er skruer og hjul i den. Sjøl om de kan være mindre betydningsfulle og mindre brennende, og kanskje har ei underordna stilling sammenlikna med andre og viktigere deler, er de ikke desto mindre uunnværlige skruer og hjul i hele maskineriet, en uunnværlig del av hele den revolusjonære saka.⁵¹

---

⁴⁷ Tsetung 1963: 82.

⁴⁸ Tsetung 1963: 79.

⁴⁹ Tsetung 1963: 82.

⁵⁰ Tsetung 1963: 82.

⁵¹ Tsetung 1963: 85.

Mao tok videre for seg litteratur- og kunstkritikken, som han mente var en av hovedmetodene for kamp innenfor litteraturen og kunstens verden. Det var to kriterier for litteratur- og kunstkritikk, det politiske og det kunstneriske. Innenfor det politiske kriteriet var alt godt som bidro til motstand mot Japan, som oppmuntret massene til å stå sammen, og som bekjempet tilbakegang og fremmet framsteg.⁵² Så stilte Mao spørsmål ved om det var motivet eller virkningen som skilte det gode fra det dårlige. ”Motivet om å tjene massene er uløselig knytta til virkninga, som er å vinne oppslutning fra massene. Det må være en enhet mellom disse tingene.”⁵³ Ut fra det kunstneriske kriteriet var alle verker med høyere kunstnerisk kvalitet gode. Videre skisserte Mao forholdet mellom det kunstneriske kriteriet og det politiske. Mao hevdet at i alle classesamfunn ville alle klasser uten unntak stille det politiske kriteriet i første rekke og det kunstneriske i andre. Likevel mente han at kunstverk som manglet kunstnerisk verdi ikke hadde noen kraft uansett hvor progressive de var politisk.⁵⁴ ”Derfor er vi mot både tendensen til å skape kunstverk med et feilaktig politisk syn, og tendensen til ”plakat- og slagordstil”, som har et riktig politisk syn, men mangler kunstnerisk kraft. I spørsmålet om litteratur og kunst må vi føre en kamp på to fronter.”⁵⁵ Mao hevdet videre at mange kamerater hadde lett for å forsømme den kunstneriske siden, men at den politiske siden var et større problem.

Andre tradisjoner

Den sosialistiske realismen

Den sosialistiske realismen ble utviklet i Sovjet i begynnelsen av 1930-tallet og ble den ledende litterære retningen i Sovjet i over 50 år.⁵⁶ Kunsten skulle virke oppløftende og portrettere den praktfulle sosialistiske framtiden for massene. Samtidig skulle kunsten innprente nøkkelverdier som dedikasjon, lojalitet og kollektivismen i folket.⁵⁷ Forfatterne skulle presentere helter som gjennom å overkomme en brutal bakgrunn og komplekse utfordringer, oppnådde store prestasjoner i forbindelse med byggingen av sosialismen. Offisielt het det at forfatterne skulle gjengi virkeligheten i dens revolusjonære utvikling. I praksis kom det til å bety at forfatterne ikke

---

⁵² Tsetung 1963: 87.

⁵³ Tsetung 1963: 87.

⁵⁴ Tsetung 1963: 88-89.

⁵⁵ Tsetung 1963: 89.

⁵⁶ J. M. Thompson, *A vision unfulfilled. Russia and the Soviet Union in the twentieth century*, Lexington: D.C. Heath and Company, 1996: 280

⁵⁷ Thompson 1996: 280.

portretterte virkeligheten slik den virkelig var, men slik den burde være i et sosialistisk samfunn.⁵⁸ Den sosialistiske realismen førte til at en rekke sovjetiske forfattere sluttet å skrive i en erkjennelse av at partiet aldri ville gå med på å publisere deres litterære verker.

Mot Dag

Tidsskriftet *Mot Dag* ble grunnlagt i september 1921 av en gruppering radikale studenter. Grupperingen var ledet av Erling Falk.⁵⁹ I mars 1922 ble organisasjonen Mot Dag stiftet av tidsskriftets medarbeidere. Mot Dag var som partiforening tilsluttet Det Norske Arbeiderparti (DNA). Hovedoppgavene ble sett som utgivelsen av tidsskriftet og agitasjon blant intellektuelle. I 1925 ble Mot Dags medlemmer ekskludert av DNA og i 1927 gikk de inn Norges Kommunistiske Parti (NKP). I 1929 opphørte også samarbeidet med NKP og Mot Dag stod politisk isolert mellom DNA og NKP. I 1936 ble Mot Dag oppløst og alle medlemmene, med unntak av Erling Falk, gikk inn i DNA. Tidsskriftet *Mot Dag* ble innlemmet i DNA's tidsskrift *Det 20de Århundre*.⁶⁰

Tor Lian har i sin hovedoppgave i Norsk studert *Mot Dags* litteraturkritikk. Han konkluderer med at *Mot Dags* litteraturkritikk endret seg i løpet av perioden tidsskriftet eksisterte og skiller mellom en generell kulturradikalisme i den første perioden, 1921-28, og en marxistisk litteraturkritikk i den andre perioden, 1928-36. Det er i så måte den andre perioden som er mest interessant for ml-bevegelsens vedkommende. I denne perioden hadde tidsskriftets artikler eksplisitte krav til hva slags litteratur en sosialistisk bevegelse var tjent med. Litteraturens funksjon skulle være å kjempe for et sosialistisk samfunn, og litteraturens emner skulle hentes fra arbeiderklassens liv og kamp. Det ble også sett som viktigere med en riktig samfunnsanalyse enn en kunstnerisk vellykket framstillingsform. ”I motsetning til i den første perioden stilles det nå strengere krav til innhold enn til form, og en får en klar rangering av de to vurderingskriteriene.”⁶¹ Videre ble realisme sett som et gode i litteraturkritikken. Litteraturen skulle ta utgangspunkt i folks liv, deres erfaringer og forutsetninger. Dette innebar også at

---

⁵⁸ Thompson 1996: 280.

⁵⁹ T. Lian, *Litteraturkritikken i Mot Dag*, Hovedoppgave i Norsk ved Universitetet i Trondheim NLHT 1974: 7.

⁶⁰ Lian 1974: 8.

⁶¹ Lian 1974: 152.

forfatterne måtte ha kjennskap til, kunnskap om og solidaritet med arbeiderbevegelsen.⁶²

Litteraturen skulle gi en realistisk framstilling av det kapitalistiske samfunnets negative sider, men måtte også peke framover mot et sosialistisk samfunn.

Norsk litterær tradisjon

Innenfor den norske litterære tradisjon finnes det en rekke forfattere som ml-bevegelsens litteraturpolitikk kunne bygge videre på. Både tradisjonelle arbeiderforfattere som Kristoffer Uppdal, og forfattere som knyttet litteraturen nært opp til politikken, Per Sivle, Rudolf Nilsen og Nordahl Grieg, representerer en tradisjon ml-bevegelsens litteraturpolitikk kunne hente inspirasjon fra. Kristoffer Uppdal var en av de forfatterne som bidro til å etablere arbeideren i norsk litteratur. I sin romanserie *Dansen gjennom Skuggeheimen* utgitt på 1920-tallet skildret han proletariseringen av bonden og framveksten av den moderne arbeiderbevegelsen. Verket ble sett på som en hyllest til rallaren og arbeideren, men Uppdal skildret samtidig proletariseringen av bøndene som et dramatisk klassefall.⁶³ Både Per Sivle, Rudolf Nilsen og Nordahl Grieg knyttet litteraturen nært opp til politikken. Per Sivle skrev i 1891 Norges første politiske streikeroman, *Streik*.⁶⁴ Nordahl Grieg erklærte seg i 1932 som troende kommunist etter et opphold han hadde hatt i Moskva. Han skrev en rekke politiske teaterstykker. Grieg er mest kjent som krigslyriker og for lyrikken han skrev i forbindelse med okkupasjonen av Norge i 1940.⁶⁵ Også Rudolf Nilsen hadde et sterkt politisk engasjement. Han var journalist i *Norges Kommunistblad*, og var glødende revolusjonær. Han betraktet diktningen som en politisk handling, og skrev om klassekamp og revolusjon.⁶⁶

---

⁶² Lian 1974: 145.

⁶³ P. T. Andersen, *Norsk Litteraturhistorie*, Universitetsforlaget, Oslo 2001: 358-359.

⁶⁴ Andersen 2001: 278.

⁶⁵ Andersen 2001: 423-425.

⁶⁶ Andersen 2001: 431-432.

3.

Forfatterens rolle og posisjon i bevegelsen

Arild Asnes' skjebne var nå beseglet. Han hadde sluttet seg til en marxist-leninistisk organisasjon. Det var M-l-gruppene som sammen med SUF (m-l) og Marxist-leninistisk Front i N.K.P dannet det foreløpige organisatoriske grunnlaget for det som med tiden skulle bli først et kommunistisk forbund og siden, når klassekampen hadde nådd det rette nivå, til det Kommunistiske Arbeiderparti, som bygde på marxismen-leninismen, Mao Tsetungs tenkning, altså et revolusjonært arbeiderparti. Arild Asnes var altså blitt kommunist.⁶⁷

På slutten av 60-tallet foregikk det en radikaliseringsprosess av forfattere i Norge. For noen av forfatterne førte denne radikaliseringsprosessen til en marxist-leninistisk orientering, og til at de sluttet seg til ml-bevegelsen. ml-bevegelsen tiltrakk seg etter hvert en rekke forfattere og litteraturinteresserte medlemmer. Litteraturen ble viktig for bevegelsen, både som et samlende element i bevegelsen, og som en inngang til bevegelsen for ikke-medlemmer. Forfatterne skulle være en slags kulturell fortropp. De skulle skrive bøker om og for arbeiderbevegelsen med sikte på å få arbeidere engasjert i bevegelsen. Arbeiderne skulle radikaliseres gjennom bøkene. Forfatterne som gruppering hadde på mange måter en særstilling i bevegelsen. Denne særstillingen bygger på en respekt for forfatterne og for deres litterære kunnskap, og en erkjennelse av at forfatterne var viktige for bevegelsen.

Dette kapittelet vil ta for seg forfatterens rolle og posisjon i bevegelsen. Det vil se på i hvilken grad forfatterens tilknytning til bevegelsen gjenspeiles i deres arbeid litterært og organisatorisk. Kapittelet vil også søke å få en avklaring på i hvilken grad forfatterne var underlagt kontroll av partiet. Viktige spørsmål blir: Hvilket gjennomslag fikk ml-bevegelsens litteraturpolitikk blant forfatterne tilknyttet partiet? La partiet føring på forfatterens virke?

Bakgrunnen

En del av de forfatterne som senere gikk inn i ml-bevegelsen var med i det som har blitt omtalt som Profilopprøret. En rekke unge forfattere kuppet redaksjonen i studenttidsskriftet *Profil* i 1966. Blant disse var Einar Økland, Dag Solstad, Espen Haaavardsholm og Tor Obrestad.

---

⁶⁷ D. Solstad, *Arild Asnes 1970*, Oslo: Forlaget Oktober, 2000 (I): 157.

Det var et opprør mot estetikken og formene i litteraturen. En helt annen måte å oppleve og se verden på. Det var ikke noe politisk i og for seg, bortsett fra at man hadde en vag oppfatning av at det der med Amerika i Vietnam var noe herk. Ikke noe særlig utover det. Men vi oppfattet oss klart som i motsetning til det bestående, og at vi stod for noe som var i sin kjerne opprørsk.⁶⁸

Etter hvert ble flere av forfatterne knyttet til Profilopprøret mer og mer politisert, og gikk inn i ml-bevegelsen. De hadde en felles opprørsbakgrunn fra Profilmiljøet som knyttet dem sammen. ”Men akkurat den der opprørsbakgrunnen, det at vi skrev mot det bestående i en eller annen form, det samlet oss i en slags falanks. Ikke organisert, men vi opplevde oss som en enhet i miljøet.”⁶⁹ Denne opprørsbakgrunnen som en del av ml-forfatterne delte førte dem sammen i et felles tankesett.

Den opprørsbakgrunnen en del av ml-forfatterne hadde, sammen med en rekke andre fellestrekk, gjorde at forfatterne hadde en felles habitus, eller i alle fall hadde habituser som lignet på hverandre. Forfatterne hadde samme yrke, de fleste av forfatterne hadde felles klassebakgrunn⁷⁰, og de fleste av forfatterne hadde høyere utdanning. Det viktigste fellestrekket blant forfatterne var yrket. De var alle utøvende kunstnere. Videre hadde de fleste av forfatterne jeg har intervjuet også en felles klassebakgrunn. De tilhørte middelklassen. I kraft av sitt yrkesvalg, sin klassebakgrunn og sin utdanning hadde forfatterne en høy andel kulturell kapital. Denne kulturelle kapitalen, sammen med deres økonomiske og sosiale kapital, ga dem symbolsk kapital i det litterære feltet. Den symbolske kapitalen innebar anerkjennelse og anseelse. Spørsmålet blir om forfatternes kapitalvolum også ga dem symbolsk kapital i det som kan omtales som ”ml-feltet”? Og hvorvidt deres kulturelle kapital kunne konverteres til en slags politisk kapital? Forfatternes felles habitus preget forfatternes forståelse av sin egen rolle i bevegelsen, og det preget forfatternes faktiske posisjon og rolle i bevegelsen.

Forfatternes posisjon i bevegelsen

Forfatterne var organisert i bevegelsens lokallag. Det fantes ikke noe forfatterlag før på 1980-tallet.⁷¹ De var organisert som de øvrige medlemmene i partilag knyttet til sitt bosted eller sin arbeidsplass. De forfatterne som var tilknyttet Den norske Forfatterforening var organisert i en

---

⁶⁸ Intervju med Tor Obrestad 15.11.07.

⁶⁹ Intervju med Tor Obrestad 15.11.07.

⁷⁰ Bjørn Nilsen er den eneste av de forfatterne jeg har intervjuet som kan sies å ha arbeiderklassebakgrunn. Far: lastebilsjåfør og brødkjører. Mor: ekspeditrise.

⁷¹ Intervju med Dag Solstad 05.11.07.

fagforeningsfraksjon innad i foreningen, Frakken.⁷² Her ble det først og fremst diskutert saker som angikk politikken i DnF, ikke saker som angikk ml-bevegelsens politikk. Etter hvert ble en del av ml-forfatterne samlet på Forlaget Oktober, og fikk gjennom forlaget en slags tilknytning til hverandre. Men det innebar ingen formell organisering. Ingen av forfatterne jeg har intervjuet var med i partiledelsen. Forfatterne fungerte som de øvrige medlemmene på lokalplan. De kunne ha kontakt med partiledelsen i forbindelse med utgivelser og lignende, men da var det ofte på eget initiativ.⁷³ Kontakten mellom forfatterne og partiledelsen gikk ofte gjennom Oktober Forlag.

Forfatterne var anerkjente i bevegelsen. Det bunnet nok delvis i at de forfatterne som engasjerte seg i ml-bevegelsen var toneangivende når det gjaldt å skrive litteratur i Norge i perioden.⁷⁴ Den anerkjennelsen forfatterne hadde opparbeidet seg i samfunnet forøvrig, og spesielt i det litterære feltet, bygde på deres kapitalvolum med høy andel kulturell kapital. Respekten for forfatternes litterære virke bidro til at forfatterne på mange måter kan sies å ha tilhørt eliten i ml-bevegelsen. Noe som også gjorde at de stod i en særstilling i forhold til de øvrige medlemmene. Det at forfatterne var respektert i bevegelsen synes ganske klart, men bunnet det i beundring over deres litterære virke, eller i at de var nyttige i bevegelsens kamp? Det kan synes som om begge disse faktorene spilte inn. Forfatterne var respektert for sitt litterære virke og sin posisjon i det norske samfunnet, men samtidig ble de sett på som nyttige i partiets kamp. ”Forfatterne var respekterte og de var viktige fordi de var med på å sette dagsorden. Og de så også i en veldig lang periode partiet som viktig for seg.”⁷⁵ Forfatterne kunne gjennom sin litteratur radikalisere leserne og sette fokus på ulike saker. Det kunne dreie seg om streiker, arbeidskonflikter eller generelle forhold i arbeiderklassen. Partiledelsen så at forfatterne kunne gjøre en viktig jobb med å radikalisere lesere som enda ikke var blitt medlemmer i partiet. Ettersom radikaliseringen foregikk gjennom skjønnlitteraturen virket den mindre direkte enn gjennom vanlig partipropaganda.

Selv om det å være forfatter var et respektert yrke, kunne det også forekomme antiintellektualisme i bevegelsen. Dette viser blant annet en kampanje for rekruttering av nye medlemmer igangsatt høsten 1975. Kampanjen skulle rettes inn mot ”arbeidere, lavere

---

⁷² Intervju med Espen Haavardsholm 19.10.07.

⁷³ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07

⁷⁴ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07.

⁷⁵ Intervju med Pål Steigan 31.10.07.

funksjonærer og andre som tilhørte arbeiderklassen”⁷⁶. Kampanjen var ikke innrettet mot intellektuelle og småborgere. Da det viste seg at partilagene fikk problemer med å følge opp målsetningene i forhold til antallet de skulle rekruttere, ble det diskutert hvorvidt småborgere og intellektuelle likevel skulle rekrutteres til partiet. Selv om anti-intellektualismen i perioder kom til syne i bevegelsens politikk, fikk den aldri utvikle seg til å bli en dominerende kraft.⁷⁷ Det hang sammen med ml-bevegelsens medlemsmasse. I en bevegelse hvor studenter, akademikere og andre intellektuelle var en vesentlig del av medlemsmassen vant ikke den antiintellektuelle tankegangen igjennom.

Anerkjennelsen for forfatterne bunnet alltid i det litterære, og flere av forfatterne opplevde en slags mistro på det politiske planet.⁷⁸ Litterært nøt de stor respekt, men kunne disse forfatterne få til noe politisk? I de politiske sakene kunne antiintellektualismen komme fram og forfatterne kunne bli sett på som uregjerlige og til en viss grad politisk udyktige.⁷⁹ Dette førte til en inkonsekvens i bevegelsen når det gjaldt respekten for forfatterne. Forfatterne var respektert dersom de var enige med bevegelsen i dens politikk. I perioder hvor de stod i opposisjon kunne de oppleve mistro og beskyldninger om småborgerlighet. Espen Haavardsholm forklarte det slik:

Vi ble også oppfattet med en viss mistro, følte jeg da. I kulturrevolusjonen i Kina som var et stort forbilde ble de intellektuelle oppfattet som en sjuende stinkende kategori. Og det fornemte du veldig fort. Hvis du ga uttrykk for noe annet syn enn det som var linja så fikk du veldig fort vite at du tilhørte jo ikke kjernetroppen her, så din mening hadde ikke noe særlig vekt.⁸⁰

Respekten var tilstedet, men den var ikke ubetinget. Den lå der som et slags utgangspunkt, men den forsvant dersom de ikke underla seg ideologien. Og da kunne de egenskapene forfatterne i utgangspunktet var respektert for, bli framstilt som småborgerlige egenskaper. Det ser altså ut til at forfatternes høye andel kulturelle kapital ga dem respekt på det litterære feltet både i og utenfor bevegelsen, men at det var problematisk for forfatterne å konvertere deres kulturelle kapital til en slags politisk kapital i det feltet ml-bevegelsen utgjorde, ml-feltet. Respekten forfatterne nøt i forhold til sin litterære produksjon ga altså ikke automatisk respekt og tiltro i politiske saker.

---

⁷⁶ ”Skal vi rekruttere intellektuelle og småborgere?”, *Fram for partiet* mars 1976: 13. AKPA

⁷⁷ Intervju med Dag Solstad 05.11.07

⁷⁸ Intervju med Tor Obrestad 15.11.07.

⁷⁹ Intervju med Tor Obrestad 15.11.07.

⁸⁰ Intervju med Espen Haavardsholm 19.10.07.

Derfor kan ml-forfatterne sies å ha tilhørt ml-bevegelsens elite i kraft av sin kulturelle kapital, men ikke i kraft av sin politiske kapital.

Anerkjennelsen forfatterne nøt gjorde at de hadde en relativ fri stilling i bevegelsen, og det kan argumenteres for at forfatterne stod i en særstilling i forhold til andre grupperinger. Denne særstillingen kom til synet i proletariseringskampanjen midt på 70-tallet.

Proletariseringskampanjen oppfordret bevegelsens medlemmer til å selvproletarisere seg gjennom å ta seg arbeid i industrien. Her ser det ut til at forfatterne var en beskyttet gruppe i forhold til andre intellektuelle i bevegelsen. Presset på de intellektuelle om å proletarisere seg kunne være hardt, og en rekke intellektuelle endte opp med jobb i industrien. Mange ønsket at forfatterne skulle proletarisere seg, men presset på forfatterne var ikke like hardt som på andre intellektuelle. Det var lite direkte påtrykk for en proletarisering på forfatterne, men de kunne oppfattes som baktunge småborgere fordi de ikke proletariserte seg.⁸¹ Ønske om å proletarisere forfatterne var sterkest i lokallagene, hvor også anti-intellektualismen hadde bedre grobunn enn i partiledelsen. Forfatterne hadde som oppgave å skrive, og på den måten tjene partiet. Få av forfatterne proletariserte seg og de som gjorde det, Tor Obrestad og Toril Brekke, gjorde det utfra en egen overbevisning om at arbeidserfaring var viktig for deres litterære produksjon.⁸² Det at forfatterne var unntatt fra proletariseringskampanjen kan ha vært uttrykk for partiledelsens erkjennelse av at forfatterne var viktige for bevegelsen. Gjennom sin anerkjennelse i samfunnet for øvrig var de uvurderlige for bevegelsen som medlemmer. Påtrykket på forfatterne kan ha vært mindre både på grunn av en redsel for å miste dem som medlemmer og ut fra et standpunkt om at deres litterære produksjon var såpass viktig at bevegelsen var best tjent med at de fortsatte sitt arbeid som forfattere.

Den litterære produksjon

Forfatterne som var tilknyttet ml-bevegelsen skrev og utga mye litteratur mens de var medlemmer i ml-bevegelsen. Spørsmålet er hvordan den litterære produksjonen ble påvirket av at de underla seg bevegelsens ideologi og ble medlemmer av bevegelsen. Her må vi skille mellom hvilke konsekvenser det hadde å være tilknyttet bevegelsen gjennom pålegg fra bevegelsens side,

---

⁸¹ Intervju med Dag Solstad 05.11.07.

⁸² Intervju med Tor Obrestad 15.11.07.

en direkte påvirkning, og hvilke konsekvenser deres tilknytning til bevegelsen hadde indirekte, gjennom at forfatterne påla seg selv ulike måter å skrive på.

En politisering av litteraturen fant sted. Forfatterne ønsket å skrive for arbeiderklassen og litteraturen skulle også omhandle arbeiderklassen. De ville skrive for å radikalisere arbeiderne.⁸³ Denne politiseringen av litteraturen skjedde i stor grad på eget initiativ. Forfatterne ble ikke pålagt å skrive en spesiell type litteratur, men gjorde det ut fra egen overbevisning. Toril Brekke forklarte det slik: ”Hvis noen har beordret meg til å skrive programlitteratur, så er det jeg selv som har gjort det.”⁸⁴ Det var ikke krav om at partiledelsen skulle lese litteraturen før den ble utgitt. Men en del forfattere valgte å la personer i partiledelsen lese det de hadde skrevet. Blant disse forfatterne var Dag Solstad. Han ba Pål Steigan om å lese manus til den første av bøkene i hans krigstriologi, *Svik. Førkrigsår*⁸⁵, utgitt i 1977. Som Solstad forklarte det, var dette noe han gjorde for å ha ryggen fri.⁸⁶ Dette vitner om at selv om det ikke var noe krav fra partiledelsens side om at litteraturen skulle leses gjennom før utgivelse, følte flere at det var en trygghet å vite at litteraturen var akseptert av partiledelsen. Det sier noe om partiets natur. Medlemmene trengte ikke alltid pålegg fra partiets side for å handle som partiledelsen ønsket. En sterk indre justis i partiet bidro indirekte til at forfatterne skrev som de gjorde. Det innebærer ikke at forfatterne på grunn av den indre justisen handlet mot sin egen vilje, men at deres handlemåter også var motivert utfra hva de visste partiledelsen mente var riktig i ulike situasjoner.

Selv om graden av partidiktat i forhold til forfatternes produksjon var lav, grep partiledelsen direkte inn i et tilfelle. Da Espen Haavardsholms bok *Historiens Kraftlinjer*⁸⁷ skulle gis ut i Sverige ble oversettelsen og utgivelsen stoppet av partiledelsen. Haavardsholm ble innkalt til et møte hvor han ble fortalt at en utgivelse i Sverige ikke var ønsket. Årsaken var at partiledelsen hadde forstått at et brudd mellom Kina og Albania var nært forestående. *Historiens Kraftlinjer* omhandlet Albania, og siden AKP (ml) valgte å være lojale mot Kina var partiledelsens ikke interessert i at bøker som var sympatisk innstilt til Albania ble utgitt.⁸⁸ Denne episoden nyanserer

---

⁸³ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07.

⁸⁴ Intervju med Toril Brekke 18.10.07.

⁸⁵ D. Solstad, *Svik. Førkrigsår*, Oslo: Forlaget Oktober, 1977.

⁸⁶ Intervju med Dag Solstad 05.11.07.

⁸⁷ E. Haavardsholm, *Historiens Kraftlinjer*, Oslo: Gyldendal, 1975.

⁸⁸ Intervju med Espen Haavardsholm 19.10.07.

bildet av de frie forfatterne som ikke opplevde at det ble lagt føringer på verken dem eller litteraturen de skrev. Partiledelsen valgte å gripe direkte inn i Haavardsholms arbeid. Årsaken til at partiledelsen grep inn i denne saken kan ha vært at bruddet mellom Kina og Albania var et ømtålig tema for partiledelsen og bevegelsen. MI-bevegelsen hadde tidligere vært lojale mot både Kina og Albania, og splittelsen mellom Kina og Albania kunne svekke medlemmenes tillit til partiledelsen.⁸⁹

Det at forfatterne i liten grad ble pålagt å skrive på en spesiell måte, betyr ikke at partiledelsens syn ikke påvirket forfatternes litteratur. Toril Brekke var en av de forfatterne som ba noen fra partiledelsen om å lese sitt manuskript før boken ble utgitt. Pål Steigan leste gjennom hennes debut *Jenny har fått sparken*⁹⁰, og anbefalte henne å dempe den politiske propagandaen.⁹¹ Han mente det var for frasepreget.⁹² Toril Brekke var selv uenig med Pål Steigan og endret ikke på manuset. Dette viser at forfatterne hadde stor frihet når det gjaldt sin egen litteratur, selv om den indre justisen var hard. Brekke kunne selv velge om hun ønsket å følge hans råd om å dempe det politiske. Det kan virke som det å få manuskriptene lest av noen i partiledelsen fungerte som en slags forsikring for forfatterne, men like viktig var det at de som leste det fungerte som konsulenter og ofte hadde kunnskap om det bøkene dreide seg om. Den direkte påvirkningen på forfatternes litteraturproduksjon fra bevegelsens side gjennom pålegg og direktiver fra partiledelsen var liten. Det forfatterne skrev kunne bli kommentert etter at det var utgitt, men sjelden fra partiets side. Om litteraturen ble kommentert av noen i partiledelsen var det ofte på et personlig plan, fra partikamerat til partikamerat.⁹³ Men saken med Espen Haavardsholms bok *Historiens Kraftlinjer* viser at partiledelsen i enkelte saker grep direkte inn.

Ettersom forfatterne ikke ble pålagt en spesiell måte å skrive litteratur på, må det ha vært andre mekanismer som bidro til at de valgte å skrive slik de gjorde. En forklaring er at den indre justisen var så sterk at forfatterne følte seg forpliktet til å skrive på en spesiell måte uten å bli pålagt det. Et annet moment som er viktig er at ml-forfatterne hadde, ved å gå inn i bevegelsen,

---

⁸⁹ Bruddet mellom Kina og Albania og implikasjonene det hadde for bevegelsen er nærmere behandlet i kapittel 6.

⁹⁰ T. Brekke, *Jenny har fått sparken*, Oslo: Sivle, 1976.

⁹¹ Intervju med Toril Brekke 18.10.07.

⁹² Intervju med Pål Steigan 31.10.07.

⁹³ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07.

underlagt seg en ideologi. Ideologien innebar et litteratursyn, og det var viktig for forfatterne å følge det. ”Altså så lenge jeg underkastet meg ideologien, så var jeg kneblet og tvunget i en trøye [...] Og da pålegger du deg det som er kravene. Du trenger ikke noen andre.”⁹⁴ Det viser at selve ideologien spilte en viktig rolle i forfatternes produksjon. Forfatterne hadde underlagt seg ideologien, og valgte derfor å skrive slik ideologien krevde. Espen Haavardsholm forklarte det slik: ”Når man først går inn i en politisk sammenheng som forfatter så ligger det noen føringer i det.”⁹⁵ Altså ble det lagt få føringer fra partiledelsens side, men det lå føringer i ideologien de aksepterte da de gikk inn i bevegelsen. Her kommer igjen den indre justisen inn. Den ideologien de hadde akseptert kunne ikke endres i særlig grad før det ville oppfattes som avvik fra bevegelsens side. Bevegelsen ble på mange måter ideologiens vokter. Den indre justisen hjalp forfatterne til å skrive på den måten ideologien fordret. Den ideologiske overbevisningen var nok for de fleste forfatterne hovedgrunnen til at de skrev som de gjorde.

Forfatterne ble også påvirket av hverandre. De stod sammen i samme bevegelse, og delte mange av de samme tankene rundt det å skrive. Det at noen av forfatterne begynte å skrive på en ny måte, gjorde at andre ble påvirket til å gjøre det samme.

Det der med sosialrealismen. Jeg husker ikke hvem som fant på det, men det var jo den normen vi prøvde å jobbe etter en periode. Men hvor det kom fra skal jeg ikke si sikkert. Men det er klart at det gjorde inntrykk da Dag Solstad og Kjell Askildsen og de folka jeg så opp til begynte å skrive på den måten. Så det var nok en medvirkende årsak til at jeg prøvde å skrive noen sånne bøker.⁹⁶

Det at forfatterne ble påvirket av hverandre kan også sees i sammenheng med deres habitus. Forfatterne hadde en felles bakgrunn og et felles tanke sett som gjorde en gjensidig påvirkning naturlig. Det at forfatterne ble påvirket av hverandre kan ha vært en årsak til at flere begynte å skrive som de gjorde, men her er faren for å generalisere stor. Ikke alle forfatterne i bevegelsen hadde bakgrunn fra det modernistiske opprøret i *Profil* eller var aktiv i Den norske Forfatterforening. En del av forfatterne stod på mange måter utenfor det fellesskapet en del av forfatterne i bevegelsen delte. Dette kunne eksempelvis komme av at de ikke var bosatt i Oslo-regionen eller at de hadde arbeid ved siden av sitt forfattervirke. Når det gjelder disse forfatterne kan det i det hele tatt stilles spørsmål ved om de delte forfatternes felles habitus.

---

⁹⁴ Intervju med Toril Brekke 18.10.07.

⁹⁵ Intervju med Espen Haavardsholm 19.10.07

⁹⁶ Intervju med Espen Haavardsholm 19.10.07.

I tillegg til disse momentene nevnt ovenfor snakket også noen av forfatterne om en indre driv til å skrive som de gjorde. At de skrev utfra det som sprang opp i dem. ”Men jeg følte nok at jeg skrev først og fremst ut i fra sånn som jeg måtte skrive. Det som sprang opp i meg selv.”⁹⁷ Dette underbygger også mitt inntrykk av at den direkte påvirkningen fra bevegelsen i form av pålegg fra partiledelsen var liten, men at den indirekte påvirkningen gjennom ideologien, den indre justisen, og til en viss grad at de ble påvirket av hverandre, spilte en mye større rolle. Jeg har sett på hvilken påvirkning bevegelsen hadde på forfatternes litterære produksjon, men hvilken rolle spilte forfatternes tilknytning til bevegelsen i deres aktivitet i Den norske Forfatterforening?

Forfatternes organisatoriske arbeid

Ml-forfatterne var aktive i Den norske Forfatterforening (DnF). De hadde en egen partifraksjon i forfatterforeningen, Frakken. I Frakken diskuterte de hvilke saker de skulle fronte i forfatterforeningen, og strategier for å vinne fram med sitt syn. Det kan se ut til at forfatternes tilknytning til bevegelsen hadde mer å si i forfatternes arbeid i Forfatterforeningen, enn i forfatternes litterære produksjon. Selv om det heller ikke her kan sies å ha vært hyppig innblanding fra ledelsens side, finnes det flere eksempler på at partiledelsen ga råd og pålegg om hvordan ml-forfatterne skulle arbeide innenfor foreningen. Det klareste eksempelet på direkte innblanding fra ledelsens side kom i 1972 da en rekke av ml-forfatterne valgte å gå ut av foreningen som følge av behandlingen av EEC-saken i foreningen. På forfatterforeningens årsmøte i 1972 fremmet Tor Obrestad et forslag til resolusjon med krav til foreningen om å ta standpunkt til EEC. Forfatterforeningens formann, Ebba Haslund, hadde før avstemningen gjort det klart at hun ville gå av som formann dersom Obrestads resolusjon ville bli vedtatt. Dette førte til at 24 av Forfatterforeningens medlemmer umiddelbart meldte seg ut av foreningen. Blant de utmeldte var flere av ml-forfatterne. De utmeldte hevdet at de hadde blitt utsatt for udemokratisk behandling i og med at flere av styrets medlemmer truet med å gå av dersom deres forslag ble vedtatt. Følgende erklæring ble lest opp av Edvard Hoem på vegne av de som valgte å gå ut av foreningen.

På grunn av at styret i DnF og spesielt formannen, gjennomfører ein foreningspraksis bygd på press og truslar, som hindrar demokratisk saksbehandling og at medlemsfleirtalet får utrykke eit klart standpunkt mot EEC, vil desse medlemma gå ut av DnF: Edvard Hoem, Georg Johannessen, Johan Grøgaard, Terje

---

⁹⁷ Intervju med Tor Obrestad 15.11.07.

Skulstad, Kjell Heggelund, Finn Strømsted, Paal-Helge Haugen, Kjell Askildsen, Odd Jan Sandsdalen, Espen Haavardsholm, Gert Nygårdshaug, Rolf Sagen, Arvid Torgeir Lie, Bjørn Nilsen, Arnljot Eggen, Torstein Bugge Høverstad, Kjartan Fløgstad, Ane Borgen, Arild Kolstad, Dag Solstad, Einar Økland, Hans Breien, Bjørg Vik, Jorunn Aanderaa.⁹⁸

Etter at medlemmene hadde gått ut av foreningen kom ml-bevegelsens ledelse på banen. Ledelsens holdning var at det var uakseptabelt å melde seg ut av en fagforening. Dag Solstad beskrev det slik: ”Og da kom partiet på banen. De mente det var helt feil å melde seg ut av en fagforening, og det er det vel også utfra en hver marxistisk analyse av det. Dette var jo ren spontan anarkisme. Småborgerlig.”⁹⁹ Forfatterne ble innkalt på et møte hvor de ble bedt om å gå inn igjen i Forfatterforeningen. Møte fant sted hos Sigurd Allern, leder av MLG. Han forklarer ledelsens reaksjon slik: ”For det mente vi var en overilet handling. Det var jo tross alt EU-tid og bredfront politikk. Politikernes synspunkt var at de fikk se å komme seg inn i Forfatterforeningen igjen og jobbe der. Og det gjorde de vel så vidt jeg vet.”¹⁰⁰ I denne saken hadde bevegelsens ledelse direkte innflytelse på hva ml-forfatterne foretok seg i Forfatterforeningen. De ble kalt inn på teppet og bedt om å gå inn igjen i foreningen. ”Men i hvert fall ble vi tvunget til, eller vi ble vel overbevist om at vi skulle melde oss inn igjen. Så da gjorde vi det da.”¹⁰¹ Det ser ikke ut til at det har vært stilt noen spørsmål fra forfatternes side om de skulle følge ledelsens råd eller ikke. Det var naturlig å gå inn igjen i Forfatterforeningen når de fikk beskjed om det. Dette viser igjen hvor sterk bevegelsens indre justis var. De gjorde som de ble bedt om. En av grunnene til at ledelsen presset hardt på i denne saken var at de så ml-forfatternes arbeid i Forfatterforeningen som viktig både fordi det bidro til en radikaliserings av kunstnere, og fordi Forfatterforeningen ble sett på som et potensielt rekrutteringsgrunnlag.¹⁰²

Også i andre tilfeller kunne det forekomme press fra ledelsens side på hvordan forfatterne skulle opptre i Forfatterforeningen. Men da ser det ut til at forfatterne hadde mye større grad av frihet. I slike tilfeller kunne det være resolusjoner ledelsen ønsket at forfatterne skulle ta opp i foreningen.

---

⁹⁸ Referat fra Årsmøte i DnF 27.2.1972. FFA

⁹⁹ Intervju med Dag Solstad 05.11.07.

¹⁰⁰ Intervju med Sigurd Allern 17.10.07.

¹⁰¹ Intervju med Dag Solstad 05.11.07.

¹⁰² Intervju med Pål Steigan 31.10.07.

Det kunne dreie seg om ytringsforbud eller yrkesforbud.¹⁰³ Men da hendte det at ml-forfatterne satt ned foten.

En del av de resolusjonsforslagene vi fremmet fikk vi flertall for, men en del av dem ville vi ikke fremme. At vi opptrådte på den måten merket de andre i foreningen. De som stod på andre politiske ståsteder oppdaget at vi ikke var partiplapser som bare kjørte gjennom det partiet sa. De visste at vi gjorde en selvstendig vurdering. Og når vi da valgte å fremme visse saker, stod vi for dem og kjempet for vedtak.¹⁰⁴

Det at forfatterne kunne avvise ledelsens krav viser at de hadde en fri stilling i bevegelsen, og styrker oppfatningen om at de stod i en slags særstilling i forhold til medlemsmassen forøvrig. Det er viktig å påpeke at slike henvendelser sjelden kom fra partiledelsen selv. De kom indirekte, gjennom andre medlemmer. Det kunne også gjøre sitt til at det var lettere å avvise kravene. Men dette alene kan ikke forklare hvordan forfatterne gang på gang kunne avvise slike krav. I tillegg til at forfatterne hadde en relativt fri posisjon i bevegelsen, hadde de også kompetanse på sine områder. De visste hva som ville lønne seg og ikke i kampen innad i Forfatterforeningen. De hadde en kompetanse partiledelsen ikke hadde. Denne kompetansen, og ikke minst troen på egen kompetanse, kan forklare hvordan forfatterne kunne avvise krav og resolusjonsforslag som de skjønnte ikke ville nå fram. En annen grunn til at det ble lagt relativt lite føringer på forfatternes arbeid innenfor Forfatterforeningen var at ml-forfatterne fikk relativt stor innflytelse i foreningen. Ledelsen så at ml-forfatterne oppnådde mye i foreningen, og slo seg til ro med at forfatternes arbeid førte fram, og at forfatterne hadde best kompetanse på området.

Et annet eksempel på press eller føringer fra bevegelsens side når det gjaldt forfatternes situasjon var da Oktober gikk over til å bli skjønnlitterært forlag. Oktober hadde i sin første fase kun utgitt faglitteratur. Da forlaget etter hvert bestemte seg for å gi ut norsk skjønnlitteratur ble det fra partiledelsens side oppfordret til at forfattere tilknyttet partiet skulle gi ut sine bøker på Oktober forlag. Av ml-forfatterne var det kun Dag Solstad og Jon Michelet som i første omgang valgte å gi ut sine bøker på Oktober, men det var ikke noe enkelt valg. Solstad sa det slik: ”Men jeg ble da bedt om å gå over til Oktober og det hadde jeg ikke noe lyst til av flere grunner.”¹⁰⁵ Etter hvert kom også Toril Brekke til. I denne situasjonen ser det ut til at en del av forfatterne følte seg presset til å gjøre som partiledelsen ønsket. Dag Solstad forklarte at han ikke ønsket å gå over til Oktober, men han endte opp med å gjøre det likevel. Tor Obrestad beskriver situasjonen slik:

---

¹⁰³ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07.

¹⁰⁴ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07.

¹⁰⁵ Intervju med Dag Solstad 05.11.07.

Jeg oppfattet det som et rent partiforlag og noen ville jo samle de aller fleste av ml-forfatterne rundt det forlaget. [...] det var noen som presset meg litt på det. Men jeg hadde jo en veldig forankret posisjon i Gyldendal både fordi jeg hadde gitt ut bøkene mine der og fordi jeg var konsulent der, og jeg så ikke noen grunn til å bryte med Gyldendal. Der var det en uutalt konflikt altså. Jeg holdt meg til Gyldendal.¹⁰⁶

Det er flere ting som kan forklare hvorfor ledelsen så det som nødvendig å presse forfatterne på dette punktet. For det første var det viktig for partiet å gjøre forlaget så sterkt som mulig. Det var viktig å ha en stall av dyktige forfattere som hadde tatt partiets standpunkt og som kunne produsere radikal litteratur.¹⁰⁷ Ikke noe ville gi et tydeligere signal om at de tilhørte bevegelsen som at de ga ut bøkene sine på Oktober. Det at så få forfattere valgte å følge oppfordringen viser at de hadde stor grad av frihet. De hadde frihet til å ta sine egne valg, også i saker som angikk partiet direkte. Allikevel er det klart at forfatterne må ha opplevd presset på ulike måter. Enkelte av dem valgte jo å utgi sine bøker på Oktober, og noen til og med på tross av sin egen vilje. Det er også en mulighet at det var viktigere for partiet å få enkelte forfattere til å gi ut på Oktober enn andre. Kanskje var presset på Dag Solstad og Jon Michelet hardere enn på de øvrige? Det er slett ikke usannsynlig med tanke på at begge disse forfatterne var blant dem som produserte og solgte mest av ml-forfatterne.¹⁰⁸

Oppsummering

I dette kapittelet har jeg skildret ml-forfatternes forhold til bevegelsen og konsekvensene det fikk for forfatternes litterære produksjon og organisatoriske arbeid i blant annet DnF. Det har vist seg at forfatternes tilknytning til ml-bevegelsen fikk konsekvenser for deres forfatterskap og litterære produksjon. Deres tilknytning til bevegelsen preget forfatternes produksjon først og fremst gjennom at forfatterne la føringer på seg selv og underla seg ideologien, marxismen-leninismen, ikke gjennom direkte pålegg og føringer fra ledelsens side. I tillegg ser det ut til at forfatterne ble påvirket av hverandre, og flere beskrev et ønske om å skrive slik de gjorde som en indre driv. Partiledelsen grep ikke inn i den enkelte forfatters litterære arbeid eller produksjon bortsett fra en episode hvor utgivelsen av Espen Haavardsholms bok *Historiens Kraftlinjer* i Sverige ble stoppet av partiledelsen. Bakgrunnen for dette var bruddet mellom Kina og Albania. Altså grep partiledelsen sjelden inn i forfatternes produksjon, men det ble gjort, og når det ble gjort var det på grunn av partiets utenrikspolitiske avveininger.

---

¹⁰⁶ Intervju med Tor Obrestad 15.11.07.

¹⁰⁷ Tilleggsopplysning fra Pål Steigan på e-post 14.4.2008

¹⁰⁸ Intervju med Dag Solstad 05.11.07.

I forhold til forfatternes politiske arbeid i DnF ser det ut til at ledelsen la noe mer føringer på ml-forfatterne. Det tydeligste eksempelet er da en rekke forfattere valgte å gå ut av foreningen i 1972, og ble kalt inn på teppet og bedt om å gå inn igjen av ledelsen. I denne situasjonen ble det ikke stilt spørsmål fra forfatternes side, og de valgte å følge oppfordringen om å gå inn igjen i Forfatterforeningen. Partiledelsen ga i flere tilfeller oppfordringer til ml-forfatterne om hva de skulle ta opp i forfatterforeningen, men i slike situasjoner stod forfatterne i en friere posisjon og kunne uten konsekvenser la være å følge oppfordringene.

Da Oktober begynte å gi ut norsk skjønnlitteratur ble det lagt press på forfatterne om å gi ut sine bøker på forlaget. Her ser det ut til at presset på forfatterne var større, men heller ikke her fikk forfatternes valg konsekvenser. Det ble altså lagt mer føringer på forfatternes politiske og organisatoriske virke, enn på deres litterære. En årsak til dette kan være at det var lettere for partiledelsen å legge føringer på forfatterne i saker der de selv satt med betydelig kompetanse. Når det gjaldt forfatternes litterære produksjon var det forfatterne selv som satt med ekspertisen. I det politiske arbeidet hadde partiledelsen mer kompetanse å bidra med. Selv om det ble lagt noe føringer på forfatternes politiske virke, var innblanding fra ledelsen relativt liten i det store og hele. Forfatterne hadde en relativt høy grad av frihet i bevegelsen, noe som fulgte av at de var en respektert gruppering. Forfatterne nøt stor respekt for sin produksjon blant ml-bevegelsens medlemmer, og kanskje spesielt fra ledelsen, men respekten for det litterære arbeidet førte ikke automatisk til tiltro på det politiske området.

4.

1968-1975:

Etablering og institusjonalisering av litteraturpolitikken

Derfor kan det virke høyst besynderlig at det i dette landet oppsto en politisk vekkelse omkring 1970 som reiv med seg store skarer av begeistra studenter og yngre intellektuelle som med inspirasjon fra en bondesønn i det fjerntliggende Kina satte seg som mål og mobilisere folket, og da særlig arbeiderne, til å vende seg mot den Staten de levde i for til sist å styrte den gjennom en væpna revolusjon.¹⁰⁹

Perioden 1968-1975 var en periode preget av partibyggende arbeid i ml-bevegelsens historie. Etter bruddet med SF i 1969 begynte bevegelsen på sin vei mot å stifte et eget politisk parti. I 1973 kunne bevegelsen høste frukter av det partibyggende arbeidet og AKP (ml) ble stiftet. I denne perioden ble også bevegelsens litteraturpolitikk etablert og institusjonalisert.

Litteratursynet ble etablert først og fremst gjennom programmatisk tekst i det litterære tidsskriftet *Profil*. Litteraturpolitikken ble etablert og institusjonalisert gjennom opprettelsen av Forlaget Oktober og Oktoberbokhandlene, innflytelsen ml-forfatterne fikk i Den norske Forfatterforening og innflytelsen ml-erne fikk på *Profil*. Bevegelsen hadde ikke en offisiell litteraturpolitikk, men ved opprettelsen av partiet i 1973 fikk bevegelsen en offisiell kulturpolitikk. I *Arbeidernes Kommunistparti (m-l): programmer og vedtak fra det 1. Landsmøtet februar 1973* står partiets kulturpolitikk formulert.¹¹⁰ En kampsak for partiet var å få etablert en kultur som skulle støtte folket. Videre var den nasjonale kulturen viktig. Kulturen måtte holde norske tradisjoner og lynne i hevd, uten å stivne i nasjonalisme. Det ble også understreket at den undertrykte arbeiderklassens kultur måtte få en ledende plass i kulturlivet.

Dette kapittelet vil se på hva slags litteraturpolitikk ml-bevegelsen hadde i perioden, og hva den var influert av. Videre vil det ta for seg hvem som var aktører i å etablere litteraturpolitikken, og hvilken innflytelse litteraturpolitikken hadde på det norske samfunnet.

---

¹⁰⁹ Solstad 2004: 10.

¹¹⁰ AKP (ml), *Arbeidernes Kommunistparti (m-l): programmer og vedtak fra det 1. landsmøte februar 1973*, Forlaget Oktober, Oslo 1973: 75.

MI-bevegelsens litteratursyn

Den første programmatisk tekst som omhandlet ml-bevegelsens litteratursyn var "Kunsten i Proletariatets tjeneste" av Morten Falck¹¹¹ som stod i *Profil* nr. 5 1969. Artikkelen markerte også *Profils* nye linje, og inngangen til ti år med maoiststyre i tidsskriftet. Artikkelen skulle fungere som en slags innføring i "hva det betyr å lage sosialistisk kunst."¹¹² Morten Falck startet med en innføring i sammenhengen mellom kunst og politikk. Han brukte Maos Jenan-tale som utgangspunkt. Han henviste til Maos utsagn om at enhver klasse i ethvert samfunn ville sette det politiske kriteriet foran det kunstneriske. Videre argumenterte Falck for at kunsten var et våpen som skulle tjene proletariatet. Han skisserte på hvilken måte den skulle tjene proletariatet. Det viktigste var at kunsten handlet om arbeidsfolk.

Det første kravet vi må stille til den sosialistiske kunsten, er at den skal handle om arbeidsfolk, og først og fremst om proletariatet. [...] Dens oppgaver er å skildre hele det arbeidende folkets liv og klassekamp, å skildre det arbeidende folkets vilkår, problem og følelser.¹¹³

Om borgerskapet skulle skildres i den sosialistiske kunsten var det bare som motstander og i egenskap av at de var klassefiende. Falck mente kunstnerens klassestandpunkt var svært viktig. Kunsten måtte produseres av kunstnere som hadde tatt arbeiderklassens klassestandpunkt. Han mente arbeiderklassen måtte skildres slik den tok seg ut fra arbeiderklassens eget klassestandpunkt, sett med det arbeidende folks øyne.¹¹⁴ Å innta proletariatets klassestandpunkt innebar at hovedinnholdet i kunsten var optimistisk, og at den var gjennomsyret av en kollektivistisk ånd. Der kapitalismen gjorde ting for enkeltindividets beste, gjorde sosialismen det med sikte på kollektivets beste. Derfor måtte også kunsten være kollektivistisk i sin kjerne.¹¹⁵ Falck kom deretter inn på kunstens form. Formen skulle være underordnet innholdet, og formens oppgave var å støtte opp om innholdet. Falck så formen som viktig for arbeidernes tilegnelse av kunsten.

Skal formen kunne bære innholdet fram til arbeiderklassen, skal vår kunst kunne tale til arbeiderklassen, er det en absolutt forutsetning at vi bruker en form som letter tilegnelsen av innholdet for arbeiderklassen. Vi må tale arbeiderklassens eget språk, og vi må avvise alle formelle finurligheter og eksperimenter som

---

¹¹¹ Morten Falck var medlem beskrives av Jahn Thon som en ivrig suffer innenfor bevegelsens kulturarmé med gode forbindelser til maoismens lederskap. Han kom inn i *Profil*-redaksjonen i 1969.¹¹¹

¹¹² M. Falck. "Kunsten i proletariatets tjeneste.", *Profil* 1969, 5: 6.

¹¹³ Falck 1969: 7.

¹¹⁴ Falck 1969: 8.

¹¹⁵ Falck 1969: 9.

hemmer eller vanskeliggjør forståelsen. Vi må også formelt sett ta utgangspunkt i det nivået publikum befinner seg på, vi må ta utgangspunkt i de arbeidende massenes nivå.¹¹⁶

Falck understreket at dette ikke betydde at kunsten skulle forbli på samme nivå, men at nivået skulle heves gradvis i takt med at massenes nivå ble høyere. Nivået skulle høynes, som Mao i Jenan-talen skisserte det, i den retningen som proletariatet rykket fram.

I Falcks artikkel ble det hyppig referert til Maos Jenan-tale. Falck tok opp Maos syn på litteraturkritikkens to kriterier, kunsternes klassestandpunkt, hvem kunsten skulle tjene, spørsmålet om en nivåheving og forholdet mellom kunstens form og innhold. Han var i sin artikkel innom de fleste av spørsmålene Mao tok opp, og gjenga mye av stoffet direkte. Det faktum at talen var skrevet for et helt annet samfunn ble ikke problematisert eller satt spørsmål ved. Det eneste stedet hvor Falck skilte seg fra Maos tale var i spørsmålet om hvem kunsten skulle tjene. Som vist i kapittel 2 mente Mao kunsten skulle tjene arbeiderne, bøndene og soldatene, mens Falck hevdet kunsten skulle tjene proletariatet, og bare det.¹¹⁷ Dette begrunnet Falck med at de andre delene av det arbeidende folket, fiskerne, småbrukerne og funksjonærene, skulle bli proletarisert gjennom utviklingen. Dette innebar at han så også disse grupperingene som en del av proletariatet. Da var det kun soldatene som manglet i Falcks gruppering i forhold til Maos syn. Ettersom Norge anno 1969 ikke befant seg i en krigssituasjon var det helt naturlig at Falck utelot soldatene som en del av grupperingen. Dette var en helt nødvendig endring i forhold til de ulike situasjonene tekstene var skrevet for. Altså kan det argumenteres for at Falck i spørsmålet om hvem kunsten skulle tjene, tilpasset Maos syn for at det skulle passe for norske forhold, men endringen var ytterst nødvendig, og det kan knapt kalles en forvanskning av Maos syn. Bortsett fra denne ene endringen implementerte Falck Maos kunstsyn uten endringer eller problematisering av synet i sin artikkel. Dette gjenspeiler bevegelsens nære forhold til Mao og hans ideologi.

Maos litteratursyn var viktig som grunnlag for en litteratur for folket og ble referert i flere artikler. I ”Problem i tilknytning til ønsket om å skrive litteratur for folket” la Tor Obrestad seg nært opp til Maos Jenan-tale i sitt litteratursyn.¹¹⁸ Obrestad ga først en oversikt over den aktuelle

---

¹¹⁶ Falck 1969: 10.

¹¹⁷ Falck 1969: 8.

¹¹⁸ T. Obrestad, ”Problem i tilknytning til ønsket om å skrive litteratur for folket”, *Profil* 1971, 4: 11-13, 17.

situasjonen hvor han delte de norske forfatterne inn i tre ulike grupperinger. Den første grupperingen bestod av de som ennå ikke hadde noe problem med i hovedsak å godta det borgerlige samfunn og de verdiene dette samfunnet stod for. Den andre bestod av de forfatterne som hadde en diffus målsetning med sin litteratur. Og den tredje, og riktige, bestod av de som hadde tatt standpunkt for den revolusjonære arbeiderklassen og som forsøkte å skape en litteratur ut fra dette standpunktet.¹¹⁹ Obrestad plasserte en av de andre ml-forfatterne, Espen Haavardsholm, innenfor gruppering to. Altså mente Obrestad at Haavardsholm var blant de forfatterne som hadde en diffus målsetning med sin litteratur. Dette kom av at Haavardsholm på dette tidspunktet ikke hadde valgt å gå inn i ml-bevegelsen. Han hadde altså ikke tatt riktig standpunkt ennå.

Videre understreket Obrestad forskjellene mellom en kommunistisk og småborgerlig forfatter. ”Vi kan jamføre den småborgarlige forfattere og han som identifiserer seg med dei revolusjonære. Den sistnemde har ei klar målsetting med det han gjer: Kunsten skal vere i folkets teneste og han skal tene folket ved å bidra til at verden blir forandra.”¹²⁰ Obrestad hevdet den kommunistiske forfatteren ble talsmann for en kollektiv kraft, talsmann for klassen, og at klassen ga litteraturen politisk tyngde. Det å skrive ble først og fremst en politisk handling, deretter en kunstnerisk handling.¹²¹ Forfatteren stod i en sammenheng som forpliktet han utenom kunstens virkelighet. Gjennom praksis kunne forfatteren bekrefte sitt klassestandpunkt. Dette innebar at forfatterne måtte gå ut i produksjonen for å skaffe seg råmateriale til sin litteratur. Videre skisserte Obrestad opp problemene i tilknytning til å skrive litteratur for folket: problemet med klassestandpunktet, problemet med innstillingen, problemet med hvem forfatterne skulle skrive for og problemet med studier og kunnskapssøking.¹²² Både Obrestads standpunkt og formen på artikkelen var hentet fra Maos Jenan-tale. Heller ikke Obrestad fornorsket Maos standpunkt i særlig grad.

---

¹¹⁹ Obrestad 1971: 11.

¹²⁰ Obrestad 1971: 12.

¹²¹ Obrestad 1971: 12.

¹²² Obrestad 1971: 13, 17.

Også Knut Johansen¹²³ brukte Maos tale aktivt i sin artikkel ”Litteraturen, marxismen og kjensgjerningene”.¹²⁴ Her framhevet Johansen to spørsmål som han mente måtte være avgjørende når fortidas litteratur og kunst skulle vurderes og i utviklingen av en progressiv og sosialistisk litteratur og kritikk. Det første spørsmålet omhandlet forholdet mellom litteraturen og klassene. Her henviste han til Maos tanker om at ingen litteratur og kunst stod over klassene eller var løsrevet og uavhengig av politikken. Det andre spørsmålet Johansen tok opp var ”For hvem? – Der svarer marxismen: for hele det arbeidende folket, og først og fremst *arbeiderklassen*, som er den sterkeste og mest revolusjonære klassen.”¹²⁵

Profil

Tidsskriftet *Profil* ble grunnlagt i 1938 under navnet Filologen. Det fungerte da som et internt tidsskrift for filologistudentene ved universitetet i Oslo. I 1959 skiftet tidsskriftet navn til *Profil*. *Profil* hadde som mål å fungere som et unglitterært tidsskrift. I følge litteraturviter Jahn Thon har unglitterære tidsskrifter fem felles ytre kjennetegn: lave produksjonskostnader, en ikke-kommersiell målsetning, begrenset opplag og spredning, kort levetid og en avantgardistisk og eksperimentell grunnholdning.¹²⁶ *Profil* var også et radikalt tidsskrift. I det meste av sin levetid var tidsskriftet radikalt i den forstand at det stod for radikale tanker innenfor litteraturdebatten. Kun en tiårs-periode på 1970-tallet kan det betegnes som politisk radikalt.

I 1966 kom *Profils* gjennombrudd og det såkalte Profilopprøret ble innledet. Redaksjonen var blitt utvidet og fornyet. Einar Økland, som var medlem av redaksjonen fra 1966, beskriver overtakelsen av redaksjonen i 1966 som et kupp. Inn i redaksjonen kom unge uetablerte forfattere og kritikere. Blant disse var Einar Økland, Dag Solstad, Espen Haaavardsholm og Tor Obrestad.¹²⁷ *Profils* betydning økte og ble større enn kvaliteten i artikkelstoffet kanskje skulle tilsi. Kuppet, eller Profilopprøret som det også blir kalt, var et rent modernistisk opprør.¹²⁸ I 1968 og 1969 åpnet *Profil* en storstilt front mot den etablerte kunsten. I denne perioden fungerte *Profil*

---

¹²³ Knut Johansen var en av ml-bevegelsens ressurspersoner på det litterære området. Han deltok i hele perioden i litterære debatter og var en ivrig produsent av programmatisk tekst. I 1976 ble han forlagssjef i Forlaget Oktober.

¹²⁴ K. Johansen, ”Litteraturen, marxismen og kjensgjerningene”, *Profil* 1972, 5: 22-23, 26.

¹²⁵ Johansen 1972: 23.

¹²⁶ Thon 1995: 20.

¹²⁷ Thon 1995: 45.

¹²⁸ For mer om Profilopprøret se P. T. Andersen, *Norsk Litteraturhistorie*, Universitetsforlaget, Oslo 2001: 499. og J. Thon, *Tidsskriftets forståelsesformer. Profil og profilister 1959–1989*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, 1995.

som avantgardens tidsskrift. Bak *Profils* nye linje lå en fortvilelse over at kunsten var gjort maktesløs i samfunnet. Man ville gjøre kunsten og kulturen til en del av menneskenes hverdagsliv. Det skulle skje ved blant annet å flytte kunsten ut blant folk, slik at tilgjengeligheten ble bedre. Kunstneren skulle være med på å forme folks liv.¹²⁹

Maoiststyre

Fra slutten av 1969 var det andre krefter som overtok tidsskriftet. Morten Falcks artikkel ”Kunsten i proletariatets tjeneste” innledet en periode med maoiststyre i *Profil*.¹³⁰ Fra slutten av 1969 til 1981 var tidsskriftet nært knyttet til ml-bevegelsen og dens litteraturpolitiske linje. Som vist var Falcks artikkel en gjengivelse av Maos Jenan-tale. Artikkelen var ment å fungere som en slags innføring i hvordan sosialistisk kunst skulle være, men var i realiteten en gjengivelse av Maos syn. Kulturrådet reagerte på *Profils* nye linje og fratok dem støtte i 1970 og 1971. Etter protester fra *Profil* og andre kulturjournalister fikk *Profil* støtten tilbake i 1972. Det er vanskelig å vite hvem som satt i redaksjonen i *Profil* i denne perioden. Over lengre perioder valgte redaksjonen å ikke offentliggjøre sine medlemmer i tråd med SUF og AKP (ml)s praksis med å beskytte medlemmer og sympatisører mot å bli registrert av sikkerhetspolitiet.¹³¹

I første nummer i 1970 viste artikkelen ”Litteraturhistorisk skisse” hvordan diktningen alltid hadde gjenspeilet klassekampen siden klassene oppsto.¹³² En omveltning fra et avantgardens tidsskrift til et maoistisk tidsskrift med kinesisk ideal hadde funnet sted. *Profil* skulle være et arbeiderorgan som stod i fremste linje i kampen for sosialismen og den litteratur som tjente den.¹³³ Utover i 1970 ble den maoistiske tilknytningen tydeligere, noe som kom til uttrykk i ”1. notat om våre oppgaver” fra det tredje nummeret utgitt i 1970.¹³⁴ Også her ble Maos Jenan-tale referert. Det ble framholdt som særlig viktig at revolusjonære forfattere hadde grundig og systematisk kjennskap til det arbeidende folkets kår og at de visste hvordan det arbeidende folket levde, tenkte og følte. Til slutt ble det oppfordret til å tjene det arbeidende folket gjennom

---

¹²⁹ Thon 1995: 89.

¹³⁰ Falck 1969: 6.

¹³¹ Hansveen 1983: 46. For mer om partiets sikkerhetspolitikk se *Arbeidernes Kommunistparti (m-l) programmer og vedtak fra det 1. Landsmøtet februar 1973*, Oslo: Oktober, 1973: 144.

¹³² ”Litteraturhistorisk skisse”, *Profil* 1970, 1: 10.

¹³³ Thon 1995: 143.

¹³⁴ ”1. notat om våre oppgaver”, *Profil* 1970, 3: 8.

litteraturen, ”LÆR AV MASSENE – TJEN FOLKET!”¹³⁵ 1970-årgangen ble avsluttet med redaksjonens selvkritikk i artikkelen ”Kritikk av Profil nr. 2 1970” i god ml-ånd.¹³⁶ Kritikken åpnet for en mer åpen og inkluderende linje.

Bred front – åpen linje

I forbindelse med EEC-kampen var *Profils* linje i en periode mer åpen. De støttet opprettelsen av Kulturfronten, som skulle være ”ein brei Kulturfront til forsvar for norsk folkeleg kultur, forsvar for dei demokratiske rettane våre og kamp mot all imperialisme”¹³⁷ Kulturfronten ble stiftet i april 1972.¹³⁸ Kulturfronten skulle kjempe for folkets kultur, en kultur som tok folkets parti mot imperialismen. Den folkelige kulturen ble av Kulturfronten beskrevet slik: ”Folkets kultur er alle de aktivitetene som er med og styrker demokratiet og samholdet i det arbeidende folket, mot pengemakt og undertrykking”.¹³⁹ Etter hvert tok *Profil* inn Kulturfrontens paroler: ”Kamp for folkets kultur, Forsvar de demokratiske rettighetene og Kamp mot imperialismen” som sine egne.¹⁴⁰ Redaksjonen understreket at de ikke var et partiorgan for AKP (ml). ”Profil er ikke – og ønsker ikke å være et organ for AKP (ml). Profil forsøker å være et redskap i kampen for folkets kultur, og i denne kampen trengs både bredde og enhet.”¹⁴¹ I 1974 ble *Profils* tilknytning til Kulturfronten klargjort: ”Profil støtter opp om Kulturfronten, men vi er ikke noe offisielt organ for den.”¹⁴² Igjen ble den åpne linjen understreket, og det ble hevdet at det var flere år siden tidsskriftet ble skrevet og redigert utelukkende av marxist-leninister. Alle som falt innenfor frontrammen kunne være med i tidsskriftets produksjon. Det ble videre påpekt at grunnen til at marxist-leninistene og sosialistene satt sitt preg på arbeidet var at det var de som arbeidet mest bevisst med de problemstillingene parolen omfattet.¹⁴³

Det kan se ut som *Profil* i denne første perioden i ml-bevegelsens historie spilte en viktig rolle som aktør i etableringen av en litteraturpolitikk, spesielt når det gjaldt bevegelsens litteratursyn. *Profil* trykte en rekke programmatisk tekst som tok for seg hvem litteraturen skulle tjene og på

---

¹³⁵ ”1. notat om våre oppgaver”, *Profil* 1970, 3: 8.

¹³⁶ ”Kritikk av *Profil* nr. 2 1970”, *Profil* 1970, 5: 5.

¹³⁷ ”Profil og Kulturfronten”, *Profil* 1972, 3: 2.

¹³⁸ Hansveen 1983: 65.

¹³⁹ ”Bygg Kulturfronten”, *Tjen Folket* 1972, 4: 22. AKPA

¹⁴⁰ ”Leserbrev”, *Profil* 1973, 4/5/6: 8.

¹⁴¹ ”Leserbrev”, *Profil* 1973, 4/5/6: 8.

¹⁴² ”Ytringsfrihet”, *Profil* 1974, 2: 3.

¹⁴³ ”Ytringsfrihet”, *Profil* 1974, 2: 3.

hvilken måte litteraturen best kunne tjene dem. Som vist tidligere i kapittelet var litteratursynet sterkt influert av Maos Jenan-tale, og det ser ut til at Maos synspunkt i de fleste tilfeller ble implementert direkte i bevegelsens litteratursyn uten problematisering av at den i utgangspunktet var skrevet for helt andre forhold. Om *Profil* var en viktig aktør i etableringen av en litteraturpolitikk, er det nødvendig å se nærmere på hvem som skrev de programmatisk tekstene som ble trykt i *Profil*. "Kunsten i Proletariatets tjeneste" var som tidligere nevnt skrevet av Morten Falck. De andre som skrev programmatisk tekst i denne perioden var Tor Obrestad og Knut Johansen. Felles for alle de tre som skrev tekstene var at de var litteraturinteresserte og tilknyttet bevegelsen. Det taler for at litteratursynet i denne perioden ble etablert av enkeltpersoner som var tilknyttet bevegelsen og som hadde et klart syn på hvordan litteratursynet skulle utformes. I og med at partiet ikke hadde noen klart utformet litteraturpolitikk, fikk forfattere og litteraturinteresserte nokså frie tøyler i etableringen av bevegelsens litteratursyn. Dette var imidlertid helt ufarlig for bevegelsen i og med at alle de programmatisk tekstene gjenspeilet Maos syn. Mao var bevegelsens sjefsideolog og rettesnor i alle spørsmål, også på litteraturens område. Det kan derfor stilles spørsmål til om ikke Mao var bevegelsens egentlige politikktutformer når det gjaldt bevegelsens litteratursyn.

I denne første perioden av maoiststyre i *Profil* markerte ikke tidsskriftet seg nevneverdig i det litterære feltet. *Profils* funksjon var i denne perioden først og fremst et litterært partiorgan. Selv om tidsskriftet selv ønsket å framstå som uavhengig av AKP (ml) kan det se ut som tidsskriftet hadde mest betydning blant bevegelsens medlemmer. Det foregikk lite debatt i tidsskriftet både internt mellom medlemmene, og mellom medlemmer og andre litteraturinteresserte.

Forlaget Oktober

Oppstarten

Ti år er Forlaget Oktober blitt. Det begynte i det små, i Teatergata i Oslo. En liten bokhandel som også fikk trykket opp hefter av Mao, Lenin og Stalin. Ei lita gruppe med tenåringer som i politisk entusiasme kasta seg ut i det, fikk økonomisk hjelp fra Det norske Studentersamfund til å gi ut Dimitrovs bok "Folkefronten og enhetsfrontens problemer".¹⁴⁴

---

¹⁴⁴ "Gratulerer med dagen – Oktober", *Klassekampen* 11. oktober 1980: 20.

Slik ble forlagets oppstart beskrevet i *Klassekampen* ved deres tiårsjubileum i oktober 1980. Forlaget Oktober fikk sitt navn fra Oktoberrevolusjonen i Russland i 1917, men var også oppkalt etter Oktoberkjeden i Sverige som var drevet av marxist-leninistene der.¹⁴⁵ Oktober ble stiftet den 13. oktober 1970. Dets formål var å drive forlagsvirksomhet og bokhandel, men det hadde også en klar politisk profil. Som *Klassekampen* skrev, ble forlaget stiftet i forbindelse med arbeidet med å utgi Dimitrovs verker om enhetsfronten. Boken ble utgitt som en del av EEC-kampen.¹⁴⁶ Bevegelsen hadde allerede en bokhandel i Teatergata, som senere ble til Tronsmo bokhandel. I begynnelsen fungerte forlaget først og fremst som utgiver av politisk sakprosa. Det ble gitt ut en rekke hefter med alt fra klassikere til norsk politikk. Disse heftene kunne dreie seg om alt fra idrett til økonomi.¹⁴⁷ Heftene ble spredt i relativt stort omfang først og fremst gjennom partimedlemmer rundt om i landet som fungerte som kommisjonærer.¹⁴⁸ De bestilte materiell gjennom bevegelsen som de så solgte videre.¹⁴⁹

Vi brukte jo partiorganisasjonen i veldig stor grad. Vi hadde partiorganisasjon over hele landet. Og til dels brukte vi direktiver som ble sendt ut til partiorganisasjonen som sa at nå kommer den og den boka, og den skal bestilles og det skal selges så mye av den. Så kjørte vi kampanjer på det.¹⁵⁰

På denne måten fungerte Oktober og kommisjonærene som partibyggende for bevegelsen. Gjennom Oktober hadde bevegelsen mulighet til å få trykt opp det de ønsket av materiell uten andres tjenester. Heftene fungerte som politisk skoling blant medlemmene og sympatisørene. Selv om kommisjonærene drev på bakgrunn av frivillighet, ser det også ut til å ha vært sterk partikontroll på hva som skulle selges og hvor mye som skulle selges av bøkene. I denne perioden hadde partiet full kontroll over hva slags litteratur forlaget skulle gi ut. Partiet hadde representanter i styret hvor utgivelsespolitikken ble diskutert.¹⁵¹ I intervju ble det antydnet fra flere hold at Tron Øgrim hadde en sentral rolle både i opprettelsen av forlaget og i driften av det.¹⁵² Dette er imidlertid vanskelig å få bekreftet.

---

¹⁴⁵ Dahle m.fl. 1993: 22.

¹⁴⁶ Intervju med Pål Steigan 31.10.07

¹⁴⁷ Intervju med Sigurd Allern 17.10.07.

¹⁴⁸ Sigurd Allerns foredrag om søkelys på overvåkningspolitiet holdt i Studentersamfundet i 1972 ble senere utgitt på Oktober og trykt i til sammen 5000 eksemplar. (Intervju med Sigurd Allern 17.10.07.)

¹⁴⁹ Dahle m.fl. 1993: 31.

¹⁵⁰ Intervju med Pål Steigan 31.10.07.

¹⁵¹ Intervju med Sigurd Allern 17.10.07., Intervju med Pål Steigan 31.10.07.

¹⁵² Intervju med Sigurd Allern 17.10.07., Intervju med Pål Steigan 31.10.07., Intervju med Toril Brekke 18.10.07., Intervju med Espen Haavardsholm 19.10.07, Intervju med Dag Solstad 05.11.07.

Skjønnlitterært forlag

I 1973 kom Jon Michelet inn i forlagsdriften. Han jobbet først som distribusjonssjef, og ble senere ansatt som forlagssjef. En stilling han hadde fram til 1976. Michelet ønsket å dreie utgivelsespolitikken mot en mer skjønnlitterær profil. Fra 1973 begynte Oktober å utgi skjønnlitteratur. Den første skjønnlitterære boken som ble gitt ut var en nyutgivelse av Nikolaj Ostrovskijs *Hvordan stålet ble herdet* som omhandlet revolusjonen i Russland. Også *Bryllupet* av den albanske forfatteren Ismail Kadare ble utgitt i 1973. Videre ga Oktober ut et par norske diktsamlinger dette året i en serie kalt Folkets kultur: Kjell Pettersens *Arbeider til Arbeider* og en nyutgivelse av Per Sivles *Heis oss et rødt, et flammende flagg* fra 1895.¹⁵³ Disse diktsamlingene ble av *Klassekampen* beskrevet som våpen i kampen mot borgerskapet.¹⁵⁴ I 1974 ble også Johanna Schwarz diktsamling *Dagsedlar* utgitt i samme serie.

I perioden fra 1972 utviklet Oktobers distribusjonssystem seg drastisk. For det første økte antallet kommisjonærer. Dette innebar at litteraturen kunne bli spredt over hele landet til medlemmer og andre interesserte. Også antallet Oktoberbokhandler økte. Ved oppstarten av forlaget i 1970 hadde bevegelsen kun en bokhandel i Oslo. I 1972 kom en Oktoberbokhandel i Trondheim. Senere fulgte bokhandler i Bergen, Moss, Stavanger og Mo i Rana. I 1973 fikk Tromsø sin Oktoberbokhandel, og i 1977 eksisterte det hele 23 Oktoberbokhandler.¹⁵⁵ Opprettelsen av Oktoberbokhandlene ble også bygget opp etter mønster fra Sverige, der det allerede noen år hadde vært Oktoberbokhandler i de største byene.¹⁵⁶ Også en bokbuss ble etablert med senter i Nord-Norge. ”Broren min, Tor Helge, drev en egen Oktoberbuss. Altså en bokhandelbuss som var ambulerende og kjørte rundt, og som var på alle mulige festivaler og spredte det glade budskap. Altså massevis av litteratur.”¹⁵⁷ MI-bevegelsen kunne gjennom sine mange distribusjonskanaler nå medlemmer og sympatisører med sin litteratur. Dette var en viktig del av det partibyggende arbeidet. Gjennom lesing skulle medlemmer og sympatisører radikaliseres, og bevegelsen var avhengig av å få litteraturen ut til så mange som mulig. Arbeidet kan på mange måter karakteriseres som en del av ml-bevegelsens rekrutteringsarbeid. Gjennom studiemateriell

---

¹⁵³ Dahle m.fl. 1993: 28, ”Gratulerer med dagen – Oktober”, *Klassekampen* 11. oktober 1980: 20.

¹⁵⁴ ”Gratulerer med dagen – Oktober”, *Klassekampen* 11. oktober 1980: 20.

¹⁵⁵ ”Oktober-bokhandlene”, *Klassekampen* 29. april 1977: 7.

¹⁵⁶ Dahle m.fl. 1993: 32.

¹⁵⁷ Intervju med Sigurd Allern 17.10.07.

og litteratur utgitt av Oktober og spredt gjennom kommisjonærene ønsket bevegelsen å knytte til seg nye medlemmer og sympatisører. Gjennom Oktober Forlag og kanskje særlig gjennom distribusjonssystemet kom de enorme organisatoriske kreftene bevegelsen hadde til synet. De organisatoriske kreftene bevegelsen kunne oppvise og den økonomiske støtten forlaget fikk gjennom innsamlingsaksjoner blant medlemmene var en forutsetning for at forlaget kunne stiftes og for den videre forlagsdriften.

Gjennom Forlaget Oktober ble bevegelsens litteraturpolitikk institusjonalisert via forlagets utgivelser og distribusjon. Forlagets utgivelsespolitikk speilet bevegelsens litteraturpolitikk, og forlagets oppgave som leverandør av radikal litteratur til bevegelsens medlemmer var viktig. I opprettelsen av forlaget, og i forlagets politikktutforming kan det se ut som bevegelsens ledelse representert ved Tron Øgrim spilte en mer aktiv rolle. Altså kan det argumenteres for at ledelsen spilte en rolle i etableringen av bevegelsens litteraturpolitikk gjennom forlaget.

I oppstarten av forlaget og de første årene av forlagsdriften hadde nok ikke Oktober noen større betydning i det litterære miljøet. Forlaget var et politisk hefteforlag som befattet seg lite med skjønnlitteratur. Etter hvert som den skjønnlitterære profilen ble sterkere, ble innflytelsen forlaget hadde i det litterære feltet også større. Også distribusjonssystemet Oktober hadde til rådighet hadde stor betydning. At forlaget brukte partiorganisasjonen som distribusjonssystem gjorde at de kunne nå lesere utover hele landet uten å være avhengig av andre distribusjonssystemer. De behøvde ikke tenke på om bokhandlene ønsket å ta inn litteraturen de ga ut. Dette gjorde at forlaget stod helt fritt og uavhengig i forhold til bokbransjen forøvrig. Oktoberbokhandlene som dukket opp rundt om i hele landet var viktig for spredningen av en radikal, revolusjonær litteratur. Men bokhandlene fungerte ikke bare som bokhandler, mange av dem hadde i tillegg bokkafé, litteraturarrangementer og lignende. Dette bidro til å skape et litterært miljø rundt ml-bevegelsen som tjente bevegelsen både gjennom rekruttering av nye medlemmer og gjennom radikaliserings av litteraturen.

Den norske Forfatterforening

I og med at ml-bevegelsen hadde flere forfattere blant sine medlemmer fikk ml-bevegelsen også innflytelse på forfatternes organisasjon, Den Norske Forfatterforening. I en periode på om lag ti år hadde ml-forfatterne betydelig innflytelse og til dels også framtrede posisjoner innenfor

Forfatterforeningen. Forfatterforeningen ble av de unge ml-forfatterne oppfattet som en selskapsklubb og de ønsket å gjøre foreningen om til en fagforening.¹⁵⁸

Norsk Forfattersentrum

Allerede i 1968 markerte en del av ml-forfatterne seg innad i DnF. Ideen om å opprette Norsk Forfattersentrum (NF) ble unnfanget på et nachspiel etter Det norske Samlagets 100 årsjubileum. Initiativtakerne var Tor Obrestad, Einar Økland og Bjørn Nilsen. På Forfatterforeningens årsmøtet i februar 1968 ble det nedsatt et utvalg som skulle arbeide med opprettelsen av Norsk Forfattersentrum. Det skulle bygges opp etter svensk modell, og formålet skulle være å drive utadrettet virksomhet. Målsetningen var å bringe litteraturen ut til folket.¹⁵⁹ Bak målsetningen om å bringe litteraturen ut til folket lå en erkjennelse av at forfatterne var isolert fra sine lesere. Denne isolasjonen ønsket de å bryte.

Vi mente at før Forfattersenteret ble dannet var kontakten mellom forfatterne og litteraturen de skrev ut til de brede grupper av folk svært dårlig. Det var nesten ingen kontakt. Det måtte vi bygge ut gjennom en slik offensiv arbeidsformidling.¹⁶⁰

Norsk Forfattersentrum skulle fungere som en arbeidsformidling med målsetning om å få litteraturen ut til folket. Ideen var at både leserne og forfatterne ville nyte godt av nærmere kontakt. Og som en bieffekt ville forfatterne kunne spe på magre inntekter gjennom besøk på skoler, gamle hjem, sykehus og andre arbeidsplasser. Odd Bang Hansen, som var formann i DnF på det daværende tidspunkt, var positiv til ønsket om å skape mer kontakt mellom forfattere og lesere. Initiativtakerne ble lovet støtte fra både Kulturrådet, de tre store forlagene og Den norske Bokklubben. Dette utgjorde Forfattersenterets startkapital.¹⁶¹ Utvalget la fram retningslinjer for arbeidet og fikk Forfatterforeningens godkjennelse til å fortsette planleggingen. Norsk Forfattersentrum ble stiftet i september 1968. Da kom også Arnljot Eggen inn i styret.¹⁶² I løpet av sitt første år formidlet senteret hele 122 oppdrag. I starten var de fleste oppdragene på skoler og ved friundervisningen. Fra 1971 fikk Norsk Forfattersentrum statlig støtte. Ideologien bak Norsk Forfattersentrum bygde på ml-bevegelsens ideologi om en folkelig kultur.

---

¹⁵⁸ Intervju med Espen Haavardsholm 19.10.07.

¹⁵⁹ Ringdal 1993: 319.

¹⁶⁰ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07.

¹⁶¹ Ringdal 1993: 319.

¹⁶² Ringdal 1993: 320.

Senterets utadrettede virksomhet bestod i at skoler, biblioteker og andre institusjoner fikk besøk av forfattere som hadde opplesninger fra sine bøker og fortalte om sin litteratur. Institusjonene kunne selv velge hvilke forfattere de ville ha besøk av. I tillegg dro senteret på turneer rundt om i landet for å bringe litteraturen ut til folket.

Mens jeg var daglig leder i Forfattersenteret, sommeren 1970, kjørte vi en svær turné i Sør-Norge. Med en buss hvor vi hadde med oss kunstutstilling, jernskulptur, musikere og visesangere. Vi dro rundt og var en slags misjonærer for kunsten og litteraturen i forskjellige sammenhenger. På arbeidsplasser, sykehus, i bibliotek, campingplasser osv.¹⁶³

Norsk Forfattersentrum fikk også en mer uoffisiell rolle som debattforum for saker det ikke alltid var enkelt å få diskutert i Forfatterforeningen. Det hendte at saker som skulle opp i Forfatterforeningen ble diskutert i Forfattersenteret først, og at forfatterne ble enige om hvordan sakene skulle håndteres. Noen få ganger ble også medlemsmøtene i Forfattersenteret brukt til å fatte vedtak som deretter ble sendt over til Forfatterforeningen med beskjed om at dette måtte Forfatterforeningen ta seg av.¹⁶⁴ ”For Forfattersenteret var ikke noen fagforening, det var en arbeidsformidling, men det ble brukt til et diskusjonsforum og som en mulighet til å påvirke fagforeningen.”¹⁶⁵

Gjennom opprettelsen av Norsk Forfattersentrum spilte initiativtakerne til senteret en viktig rolle i institusjonaliseringen av ml-bevegelsens litteraturpolitikk. Gjennom Forfattersenteret ble tanken om en folkelig litteratur, en litteratur som tjente folket, og tanken om å få litteraturen ut til folket etablert og institusjonalisert. Forfattere fikk gjennom senterets arbeidsformidling mulighet til å reise landet rundt for å snakke om sin litteratur, og senterets målsetning om å bryte isolasjonen mellom forfatter og leser ble på mange måter innfridd. Initiativet til Forfattersenteret ble tatt av forfattere som var tilknyttet bevegelsen, men ikke med bevegelsen som en aktiv aktør. Det styrker oppfatningen av at litteraturpolitikken i perioden i stor grad ble formet av en rekke enkeltstående aktører eller grupperinger tilknyttet bevegelsen, og at bevegelsens ledelse spilte en mindre rolle.

---

¹⁶³ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07.

¹⁶⁴ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07.

¹⁶⁵ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07.

Stipendstrid

I 1971 markerte en av ml-forfatterne seg tydelig i DnF. På et seminar i regi av Forfatterforeningen holdt Dag Solstad et foredrag hvor han gjorde det klart at han mente at stipendene foreningen delte ut skulle deles ut etter økonomisk behov i stedet for ut fra litterær kvalitet.¹⁶⁶ I fordraget nevnte Solstad en rekke forfattere som han mente var såpass økonomisk velstående at de ikke burde motta stipend. Foredraget vakte sterke reaksjoner. Det vakte reaksjoner først og fremst fordi mange mente det hadde vært både injurierende og krenkende overfor andre forfattere i foreningen, men også fordi han foreslo å endre stipendordningen.¹⁶⁷ Etter at Voksenåsenemniaret var avviklet ble Solstads foredrag sendt ut til alle medlemmene i foreningen. Dette ble gjort på nyåret i 1971. Reaksjonene lot ikke vente på seg og selv om Forfatterforeningen skulle ha årsmøtet i februar, ble det innkalt til medlemsmøte 14 dager før årsmøtet skulle finne sted.¹⁶⁸ På medlemsmøtet ble det foreslått å vedta en avskyresolusjon mot Solstads foredrag.

Kjell Askildsen, som ledet Voksenåsenemniaret, hadde sendt ut foredraget til alle medlemmene. Det ble et voldsomt spetakkel på nyåret i 71. Vi skulle ha årsmøte 14 dager senere, men man greide ikke å vente i 14 dager så man hadde et medlemsmøte 14 dager før årsmøtet hvor man la frem en meget sterk avskyresolusjon mot meg og alt mitt vesen.¹⁶⁹

Debatten rundt forslaget dreide seg både om Solstads foredrag, og en eventuell endring av stipendordningen. En rekke medlemmer tok avstand fra Solstads foredrag, og noen ville også at foreningen skulle ta avstand fra påstandene som hadde kommet opp i foredraget. Når det gjaldt debatten rundt en eventuell endring av stipendordningen, argumenterte tilhengerne av Solstads forslag med at de ikke kunne legge et ensidig kunstsyn til grunn for tildelingen av stipender, spesielt fordi det når det gjaldt kunstsyn ikke var snakk om absolutte sannheter.¹⁷⁰ Motstanderne av forslaget var skeptisk til å legge økonomiske vurderinger til grunn, og mente at konsekvensen av en slik politikk kunne bli at foreningen i lange tider måtte gi fattige og uproduktive medlemmer fortrinnsrett.¹⁷¹ I debatten kom det også fram synspunkter om at Dag Solstad

---

¹⁶⁶ Referat fra medlemsmøte i DnF 2.2.1971. FFA

¹⁶⁷ Referat fra medlemsmøte i DnF 2.2.1971. FFA

¹⁶⁸ Intervju med Dag Solstad 05.11.07.

¹⁶⁹ Intervju med Dag Solstad 05.11.07.

¹⁷⁰ Referat fra medlemsmøte i DnF 2.2.1971. FFA

¹⁷¹ Referat fra medlemsmøte i DnF 2.2.1971. FFA

gjennom sitt fordrag hadde skapt et kunstig generasjonsskille i foreningen, et skille som ikke ville tjene annet enn å splitte foreningen. Solstads foredrag fikk mye motbør, men også støtte.

Faglig forfatterfront

Forfatterforeningen ble også sett på som rekrutteringsgrunnlag for nye medlemmer til ml-bevegelsen, og rekrutteringsarbeidet ble først og fremst ført gjennom forfatternes frontarbeid. Høsten 1971 gikk en rekke forfattere sammen og dannet det de kalte Faglig forfatterfront (FF). I Forfatterforeningens medlemsblad "Forfatteren" proklamerte de hva FF var og hva de ville jobbe for:

Faglig forfatterfront er ei gruppe norske forfattarar som aktivt arbeider for norske forfattarar sine faglege krav. Dette arbeidet ser Faglig forfatterfront i samanheng med kampen arbeidsfolk i Norge fører mot monopolkapitalens undertrykking og utbytting og for økonomisk og kulturell frigjering. Faglig forfatterfront forsvarar dei borgarlege fridommene og rettane mot angrep frå kapitalinteresser og statsbyråkrati. Den arbeider for å gjere Den norske forfatterforening til et teneleg organ i denne kampen.¹⁷²

Det ml-forfatterne gjorde i proklamasjonen var å sette forfatternes kamp i sammenheng med arbeiderklassens kamp mot monopolkapitalens undertrykking og utbytting. Dette fungerte som en legitimering av hvorfor de kunne bruke Forfatterforeningen, som i utgangspunktet ikke hadde noe med klassekamp å gjøre, til et middel i arbeiderklassens kamp. Gjennom Faglig forfatterfront ønsket ml-forfatterne å knytte til seg de blant forfatterne som stod dem nærmest, men som ikke var partimedlemmer, i arbeidet med bestemte saker.¹⁷³ Slik kunne de vinne oppslutning rundt sin egen politikk innad i foreningen. Men formålet med fronten var også å rekruttere nye medlemmer til bevegelsen.

Gjennom praktisk arbeid og samarbeid kunne vi bli såpass enige at det i neste omgang var være mulig å si: du bør egentlig bli medlem av partiet for du er egentlig med oss i det aller meste. Og noen ble medlemmer på grunn av slike forslag og sånne prosesser.¹⁷⁴

At ml-forfatterne opprettet en front i Forfatterforeningen ble mottatt med stor skepsis.

Forfatterforeningens medlemmer hadde sett hva som hadde skjedd innenfor andre organisasjoner hvor ml-bevegelsen drev frontarbeid, og mange fryktet et kupp. Reaksjonene på fronten lot ikke vente på seg og på et medlemsmøte i november 1971 ble det framsatt et resolusjonsforslag fra Forfatterforeningens styre:

---

¹⁷² K. Askildsen, "Faglig Forfatterfront", *Forfatteren* 1971, 1: 22.

¹⁷³ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07.

¹⁷⁴ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07.

Skal vi kunne arbeide effektivt for å forbedre forfatterens kår, må vi stå samlet. Om foreningen engasjerer seg politisk, vil dette uvergelig føre til splittelse. Styret vil følgelig bestemt motsette seg ethvert forsøk på å bruke Forfatterforeningen i politisk øyemed. I likhet med Norsk Journalistlag er Den norske Forfatterforening en fagforening med medlemmer av alle politiske avskygninger og derfor upolitisk.¹⁷⁵

Forfatterforeningens formann Ebba Haslund forklarte at alle i styret med unntak av Tor Eivind Dahl ville stille kabinettsspørsmål på at resolusjonen ble vedtatt, og at resolusjonen ville gå til uravstemning uansett voteringsutfall. Tor Eivind Dahl var uenig med styrets formulering fordi han mente det var en klar kritikk av dannelsen av Faglig forfatterfront, og han var uenig i at det å drive en Faglig forfatterfront ikke skulle være mulig innenfor en fagforening.¹⁷⁶ Etter hvert ble det lagt fram et endringsforslag fra Edvard Hoem:

Skal vi kunne arbeide effektivt for å forbedre forfatterens kår, må vi stå samlet. Om foreningen engasjerer seg partipolitisk, vil dette uvergelig føre til splittelse. Styret vil følgelig bestemt motsette seg ethvert forsøk på å bruke Forfatterforeningen i partipolitisk øyemed. I likhet med Norsk Journalistlag er Den norske Forfatterforening en fagforening med medlemmer av alle politiske avskygninger.¹⁷⁷

Forskjellen lå i at ordet ”politisk” var byttet ut med ”partipolitisk”, og at den siste delen av den siste setningen var tatt ut. Denne lille endringen i ordlyden var i realiteten en stor endring i Forfatterforeningens organisasjonsprinsipp. Det åpnet for at Forfatterforeningen kunne ta standpunkt i politiske saker. Hoems endringsforslag ble mottatt med et nytt forslag fra styrets side. De foreslo å bytte ut ”partipolitisk” med ”ikke-fagpolitisk”, og å sette inn en siste bemerkning: ”I likhet med Norsk Journalistlag er Den norske Forfatterforening en fagforening med medlemmer av alle politiske avskygninger og beskjeftiger seg kun med fagpolitikk.”¹⁷⁸ Striden stod altså rundt begrepene ”partipolitikk” og ”ikke-fagpolitikk”. Styret mente at dersom Hoems forslag ble vedtatt, ville det gi grønt lys for fronten. Faglig forfatterfront mente at om styrets forslag ble vedtatt kunne styret bestemme hva som var fagpolitikk og på den måten avgjøre den politiske dagsorden.¹⁷⁹ Det dreide seg altså om Faglig forfatterfronts eksistens innad i foreningen. Etter debatten ble de to forslagene satt opp mot hverandre til votering. Hoems forslag vant med 35 stemmer for, og 32 stemmer mot. Forslaget ble sendt ut til uravstemning som tidligere varslet fra styret. I uravstemningen vant styrets forslag fram. Stemmeresultatet sier noe om ml-forfatterens aktivitetsnivå. I og med at Hoems forslag vant fram på medlemsmøtet, men

---

¹⁷⁵ Referat fra medlemsmøtet i DnF 27.11.1971 FFA

¹⁷⁶ Referat fra medlemsmøtet i DnF 27.11.1971 FFA

¹⁷⁷ Referat fra medlemsmøtet i DnF 27.11.1971 FFA

¹⁷⁸ Referat fra medlemsmøtet i DnF 27.11.1971 FFA

¹⁷⁹ Referat fra medlemsmøtet i DnF 27.11.1971 FFA

tapte for styrets forslag ved uravstemning innebar det at ml-forfatterne kunne hevde seg på medlemsmøter hvor de stilte mannsterke, men mot hele foreningen var de ikke sterke nok.

Mye kan tyde på at motstanden mot fronten i Forfatterforeningen var sterk, men frontens styrke må heller ikke undervurderes. Fronten og motstanden mot den gjorde at det utkrystalliserte seg to leire i Forfatterforeningen. På den ene siden fronten og dens tilhengere, på den andre siden flertallet i styret og deres meningsfeller. Fronten opplevde mye kritikk, men den andre leiren gikk heller ikke fri. På et ekstraordinært årsmøte i 1972 ga fronten uttrykk for en rekke saker de mente styret hadde behandlet kritikkverdige. Fronten mente styret måtte finne seg i at det fantes en opinion uten å kalle opinionens meningsytringer for press og forsøk på å splitte foreningen.¹⁸⁰ De ga en rekke eksempler på saker som styret hadde behandlet på en kritikkverdige måte. Det gjaldt blant annet et resolusjonsforslag som var blitt vedtatt, men som ikke hadde blitt sendt til rette vedkommende før lenge etterpå. Samt forslag til endringer som var blitt vedtatt, men ikke foretatt.¹⁸¹ Frontens medlemmer mente det dreide seg om manipulasjon. Styret avfeide kritikken og hevdet at det dreide seg om en presset arbeidssituasjon, spesielt for sekretæren. Debatten endte med at styrets forslag til resolusjon ble vedtatt med 55 mot 25 stemmer. ”Styrets utsendelse til uravstemning av møtevedtak av 27. november 1971 vedrørende partipolitisk/ikke-fagpolitisk virksomhet i DnF gir ikke grunnlag for vesentlig kritikk.”¹⁸²

Frontarbeid var en viktig del av ml-bevegelsens partibyggende arbeid, særlig i organisasjonens første leveår etter bruddet med SF i 1969. SUF (ml) jobbet aktivt innenfor ulike kamporganisasjoner. Både innenfor *Den norske solidaritetskomité for Vietnam* (Solkom) og *Kampanjen Norge ut av NATO* (Knuan) jobbet sufferne iherdig. Resultatet ble at kamporganisasjonene ble mer og mer dominert av sufferne, tilslutt overtatt av SUF (ml) og brukt til partibyggende fronter.¹⁸³ Frontarbeidet gjorde seg også gjeldende innenfor studentpolitikken hvor sufferne etablerte en studentorganisasjon, Faglig Studentfront (FSF).¹⁸⁴ FSF gikk under valget navnet Rød Front, og gjorde seg gjeldende i Studentersamfundet (DNS) ved Universitetet i

---

¹⁸⁰ Referat fra ekstraordinært årsmøte i DnF 13.1.1972. FFA

¹⁸¹ Referat fra ekstraordinært årsmøte i DnF 13.1.1972. FFA

¹⁸² Referat fra ekstraordinært årsmøte i DnF 13.1.1972. FFA

¹⁸³ Sjøli 2005: 40.

¹⁸⁴ Sjøli 2005: 46.

Oslo til langt ut på 1980-tallet.¹⁸⁵ Sufferne brukte sine organisatoriske ferdigheter til å skaffe seg nye medlemmer gjennom kamporganisasjoner med en mer allmenn appell, som eksempelvis Solkom og Knuan. Hans Petter Sjøli skriver i sin bok *Mao min Mao. Historien om AKPs vekst og fall* at aktiviteten i Solkom og Knuan, samt annet frontarbeid, betydde særlig to ting: ”SUF var aktive og forfektet Maos tese om handling, handling, handling, og – kanskje viktigere – fikk flere bein å stå på for å nå målet om en landsomfattende bevegelse.”¹⁸⁶ I frontarbeidet innenfor Forfatterforeningen spilte bevegelsens generelle frontpolitikk en viktig rolle. Forfatterne bygde opp en front etter de prinsipper bevegelsen hadde utarbeidet.

Det som skilte frontarbeidet i Forfatterforeningen fra det i eksempelvis Solkom og Knuan, var at organisasjoner som Solkom og Knuan i utgangspunktet bestod av radikale og progressive folk. De hadde allerede tatt et politisk standpunkt og var en del av venstresida i Norge. I Forfatterforeningen hadde medlemmene ulik politisk overbevisning. Det gjorde at Faglig forfatterfront ble en annen type front enn de øvrige. Det er mer hensiktsmessig å sammenligne den med Faglig Studentfront som også var en front som jobbet innenfor et miljø med ulike politiske grupperinger, Studentersamfundet. Faglig forfatterfront jobbet innenfor en lukket forening. De kunne altså ikke som i de andre frontene forsøke å få flest mulig ml-ere inn i foreningen. Forfatterforeningen hadde relativt strenge kriterier for medlemskap, medlemmene måtte ha fått utgitt to bøker av en viss kvalitet. Dette medførte at kun en begrenset del av ml-bevegelsen hadde adgang til foreningen, noe som gjorde arbeidet mye vanskeligere. Frontarbeidet innad i Forfatterforeningen bidro til å rekruttere nye sympatisører for bevegelsen og til å øke oppslutningen rundt ml-forfatternes politikk i foreningen. Dette hadde stor betydning for ml-forfatternes oppslutning i ulike saker i foreningen, og deres mulighet til å fremme resolusjoner og få flertall for dem.

EEC-strid

Samme år som stipendstriden og striden rundt Faglig forfatterfront herjet, kom også et nytt stridsspørsmål opp. På et medlemsmøte holdt i november 1971 fremmet Tor Obrestad et resolusjonsforslag om norsk medlemskap i EEC:

---

¹⁸⁵ Sjøli 2005: 45-46.

¹⁸⁶ Sjøli 2005: 42-43.

Den norske Forfatterforening vil gå mot medlemskap i EEC. Same kva særordningar vi får, blir det politiske grunnlaget for Fellesmarknaden ståande ved lag. Grunnprinsippa for EEC svekkar den nasjonale sjølvråderetten, og dermed retten til ein nasjonal litteraturpolitikk. Dei frie marknadsordningane i EEC vil medføre omfattande strukturendringar i det norske samfunnet. Også dette svekkar kulturen til folket vårt. Presset frå dei internasjonale trustane vil tvinge fram ei sterkare rasjonalisering og monopolisering i dei institusjonane som i dag formidlar arbeidet til norske forfattarar. Den faglege posisjonen vår blir veikare. Med utgangspunkt i formålsparagrafen til Den norske Forfatterforening, som gjer foreninga pliktig til å arbeida for norsk litteratur, vil Den norske Forfatterforening gå mot norsk medlemskap i EEC.¹⁸⁷

Obrestad mente at EEC-saken var en sak som kunne samle hele Forfatterforeningen på et fagpolitisk grunnlag. Det begrunnet han med at det var en sak som hang sammen med selve grunnlaget for forfatteryrket.¹⁸⁸ Debatten rundt forslaget dreide seg ikke så mye om hvorvidt medlemmene i foreningen var for eller mot norsk medlemskap i EEC, men om hvorvidt det var hensiktsmessig at Forfatterforeningen som organisasjon skulle ta standpunkt i saken. Det ble diskutert om ikke et slikt standpunkt fra foreningens side kunne føre til avskalling eller splittelse i foreningen, og om ikke en underskriftskampanje kunne gjøre samme nytten. Det ble foreslått å endre de første ordene i resolusjonsforslaget fra ”Den norske Forfatterforening” til ”Medlemsmøtet i Den norske Forfatterforening samlet 27.11”, og det ble gjort. Deretter ble det votert, og resolusjonsforslaget ble vedtatt med 51 stemmer for, 16 mot og 2 blanke.¹⁸⁹

EEC-saken var ikke over i Forfatterforeningen. På årsmøtet i 1972 kom saken opp igjen. Obrestad hadde igjen foreslått en resolusjon angående norsk medlemskap i EEC. Formannen i foreningen, Ebba Haslund, stilte kabinettsspørsmål på saken. Etter Haslunds kabinettsspørsmål kom det fram at 19 medlemmer ville gå ut av foreningen dersom det ble vedtatt en resolusjon i saken, men Obrestads resolusjon ble ikke vedtatt. Som vist i kapittel 3 førte det til at en rekke medlemmer gikk ut av Forfatterforeningen. De som valgte å gå ut av foreningen mente styret, og spesielt formannen, hadde opptrådt uredelig og ”truet” foreningen til å la være å vedta en resolusjon om EEC-saken. Forfatterne valgte imidlertid å gå inn igjen i foreningen etter påtrykk fra ml-bevegelsens ledelse.¹⁹⁰

Det at EEC-saken ble tatt opp av ml-forfatterne i Forfatterforeningen var en selvfølgelighet. EEC-saken ble sett som svært viktig i ml-bevegelsen da den kom opp på dagsorden i 1970. MI-

---

¹⁸⁷ Referat fra medlemsmøtet i DnF 27.11.1971. FFA

¹⁸⁸ Referat fra medlemsmøtet i DnF 27.11.1971. FFA

¹⁸⁹ Referat fra medlemsmøtet i DnF 27.11.1971. FFA

¹⁹⁰ Saken er behandlet mer utfyllende i kapittel 3.

bevegelsen valgte å stå utenfor Folkebevegelsen mot norsk medlemskap i Fellesmarkedet som ble stiftet i 1970, og startet opp Arbeiderkomiteen mot EEC og dyrtid (AKMED) som et alternativ. Folkebevegelsens argumenter gikk først og fremst på tap av norsk kulturell, politisk og økonomisk selvråderett, mens ml-ernes argumentasjon først og fremst bygde på kampen mot kapitalismen.¹⁹¹ Utover i 1971, etter hvert som ml-erne så Folkebevegelsens suksess, vendte de seg mer i retning Folkebevegelsen, og ønsket etter hvert et samarbeid. Argumentasjonen gikk også bort fra kampen mot kapitalismen og mot forsvar for norsk selvråderett. I desember 1971 kom parolen som skulle bli ml-bevegelsens slagord resten av EEC kampen: ”Nei til salg av Norge!”¹⁹² I og med at EEC-saken ikke kom opp i Forfatterforeningen før i 1971, er det naturlig at Obrestads argumentasjon for standpunktet mot EEC baserte seg på tap av norsk selvråderett. Mens ml-bevegelsen fra 1971 gikk inn i en mer åpen periode med samarbeid med den øvrige venstresida, kunne ikke ml-forfatterne gå inn for samarbeid om EEC-saken i Forfatterforeningen. Store deler av foreningen var nettopp mot å ta et standpunkt mot EEC. Kampen i Forfatterforeningen måtte fortsette.

Kunstneraksjon-74

I 1973 kom ”Utvalg for statens kunstnerstipend” som var nedsatt i 1968 med en utredning der det ble lansert forslag om en permanent grunnlønn for kunstnere, en ”garantiinntekt”. Begrepet var løst definert, og for å få en avklaring på hva begrepet innebar startet kunstnerorganisasjonene via Norges Kunstnerråd forhandlinger med kirke- og undervisningsminister Bjartmar Gjerde og ekspedisjonssjef Johs. Aanderaa. Norges Kunstnerråd klarte ikke å samordne de ulike organisasjonene. På billedkunstnernes årsmøte i mai 1974 samlet billedkunstnerne seg rundt krav som gikk lengre enn det staten hadde foreslått. De krevde økt bruk av kunstnernes arbeid, vederlag for bruk av kunst og garantiinntekt.¹⁹³ Den 12. juni ble det kalt inn til allmannamøte for samtlige kunstnergrupper. Møtet konsoliderte seg på de krav billedkunstnerne hadde formulert. Forfatterforeningen sluttet seg ikke umiddelbart til aksjonen, selv om flere av forfatterne stilte

---

¹⁹¹A. Skorpen, *Maoisme på norsk og svensk. Ei komparativ analyse av den norske og svenske ml-rørslas organisatoriske styrke og einskap på 70-talet*, Hovudfagsoppgåve i samanliknande politikk, Universitetet i Bergen, 1995: 97.

¹⁹² Istad 1992: 62.

¹⁹³ Ringdal 1993: 371.

seg positive til den. På et medlemsmøte 29. september 1974 fikk aksjonen enstemmig støtte, og Forfatterforeningen sluttet seg til aksjonen.¹⁹⁴ Bjørn Nilsen beskrev aksjonen slik:

Det var en egen organisasjon, Kunstneraksjon-74. Den var viktig og felles for alle kunstnerne. Den hadde stor prestisje og flertallet av norske kunstnere støttet den, i hvert fall som sympatisører. Når den tillyste demonstrasjoner eller markeringer, så merket de seg det godt i regjeringskvartalet.¹⁹⁵

Skriventene var representert med to personer i Kunstneraksjon-74, Berit Østby som representerte forfatterne og Arnljot Eggen som representerte dramatikerne. Aksjonen hadde sitt tyngdepunkt i Oslo, men hadde også aktive komiteer i Bergen, Tromsø og Kristiansand.

Også åndsverkloven var en sak i Kunstneraksjonens søkelys. Allerede i 1971 hadde problemene med åndsverkloven vært oppe i Forfatterforeningen etter at det ble klart at utstrakt kopiering av litteratur fant sted uten at forfatterne fikk betalt. Saken hadde sin bakgrunn i at det ved nordisk institutt ved Universitetet i Oslo i 1971 ble gjort en undersøkelse som registrerte intern kopiering. Undersøkelsen viste at det ble kopiert ti tusen sider norsk lyrikk og to tusen sider norsk prosa årlig. Fra instituttets side ble det uttalt at de mente det var riktig at forfatterne fikk betalt for dette. Kravet om vederlag var reist. Forfatterne mente de hadde åndsverkloven på sin side, og truet med rettssak.¹⁹⁶ I april 1972 hadde Kirke- og undervisningsdepartementet og forfatterne sitt første møte om kopieringssaken, men møte ga ingen avklaring i saken. Fra departementets side ble det imidlertid gjort klart at en revidering av åndsverkloven var på trappene.

I ml-forfatternes arbeid innad i Forfatterforeningen ser det ut til at forfatterne selv var de viktigste aktørene i etableringen og utformingen av en litteraturpolitikk. Men i de sakene hvor ml-bevegelsen fra før hadde utarbeidet en politikk, som i EEC-saken og i forhold til opprettelsen av en front innad i foreningen, fulgte forfatterne bevegelsens politikk. Dette var saker som ikke gjaldt litteraturpolitikken område spesielt, men som gjorde seg gjeldende også på andre områder. I de sakene som gjaldt litteraturpolitikken område mer spesielt, opprettelsen av Norsk Forfattersentrum, Stipendstriden og arbeidet innenfor Kunstneraksjon-74, var enkeltpersoner tilknyttet bevegelsen aktive i etableringen av litteraturpolitikken.

---

¹⁹⁴ Ringdal 1993: 372.

¹⁹⁵ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07.

¹⁹⁶ Ringdal 1993: 374.

MI-forfatternes innflytelse i Forfatterforeningen var i denne perioden omfattende, men ikke så omfattende at de klarte å få foreningen til å ta standpunkt i EEC-saken. Selv om de gjennom Faglig forfatterfront hadde lyktes i å skaffe seg sympatisører i foreningen var altså ikke deres innflytelse så sterk at de kunne styre foreningens politikk. Likevel fikk ml-forfatternes innflytelse på foreningen konsekvenser for foreningens politikk, og betydning for det norske samfunnet. Spesielt i to saker er denne innflytelsen tydelig. For det første spilte ml-forfatterne en viktig rolle i opprettelsen av Norsk Forfattersentrum i 1968. MI-forfattere var initiativtakere til Forfattersenteret, og driften i de første årene var det også ml-forfattere som stod for. Norsk Forfattersentrum ble en viktig aktør i det litterære feltet både som arbeidsformidling, og som formidler av litteratur til folket. Den andre saken hvor ml-bevegelsens litteraturpolitikk fikk innflytelse på det norske samfunnet var i kunstnerkampen. Gjennom Kunstneraksjon-74 var ml-forfatterne med på å kjempe for bedre kår for kunstnerne. Ved å radikaliseres kunstnere på venstresida i norsk politikk er det sannsynlig at ml-bevegelsen spilte en viktig rolle i utviklingen av kunstnerkampen. MI-erne var aktive innenfor Kunstneraksjon-74 og deres aktivisme kan ha bidratt til at kampen fikk den form den gjorde.

Oppsummering

Dette kapitlet har tatt for seg etableringen og institusjonaliseringen av en litteraturpolitikk i ml-bevegelsens første leveår. Perioden bar preg av at bevegelsen ikke hadde noen offisiell kulturpolitikk før ved partistiftelsen i 1973. Dette gjorde at politikken i stor grad ble etablert og utformet av enkeltpersoner eller grupperinger innenfor bevegelsen. Også fra 1973 da bevegelsen fikk en offisiell kulturpolitikk ble mye av litteraturpolitikken etablert av andre aktører enn partiledelsen. Dette kan ha sammenheng med at den offisielle politikken partiet stod for var vag og generell, og at bevegelsen ikke hadde utformet en egen politikk på litteraturens område. Derfor var behovet for etablering av en litteraturpolitikk fortsatt var sterkt til stede. Men bevegelsen var også en aktør innenfor etableringen av en litteraturpolitikk. Spesielt i opprettelsen av Forlaget Oktober var bevegelsens ledelse en aktiv aktør.

Bevegelsens litteratursyn i denne perioden dreide seg rundt hvordan forfatterne skulle kunne skape en sosialistisk litteratur. Litteraturen skulle tjene proletariatet, eller arbeiderklassen, og for å få til det måtte forfatterne ta et klassestandpunkt. De måtte stille seg på arbeiderklassens side. Videre skulle litteraturen handle om arbeidsfolk og skildre deres liv med arbeiderklassens egne

øyne. Også det faktum at formen var underordnet innholdet i litteraturen var viktig. Dette litteratursynet var sterkt influert av Mao og hans Jenan-tale. Maos synspunkt ble implementert i ml-bevegelsens litteratursyn uten en problematisering av at talen var skrevet for et helt annet samfunn. Også innenfor den øvrige litteraturpolitikken var kunst som tjente folket viktig. Dette var ideologien som lå bak opprettelsen av Norsk Forfattersentrum og for så vidt også bak opprettelsen av Forlaget Oktober.

Ml-bevegelsens litteraturpolitikk hadde i denne perioden innflytelse på det norske samfunn spesielt i forbindelse med institusjonaliseringen av politikken både gjennom opprettelsen av Norsk Forfattersentrum og opprettelsen av Oktober Forlag. Også gjennom kunstnerkampen spilte ml-bevegelsens litteraturpolitikk en rolle i det norske samfunnet.

5.

1975-1978:

Venstredreining

Men det var klart at de dystre kjensgjerningene om vår egen framtid, førte til at vi måtte ytterligere skjerpe vårt partis årvåkenhet mot alle revisjonistiske trekk, både innad i vårt eget parti, og overfor våre nærmeste politiske motstandere. Kontrarevolusjonenes ufattelige tragedie stod grellere for oss en noen sinne. Dette førte til at vårt Parti gikk inn i en periode med høyeste politiske og ideologiske årvåkenhet.¹⁹⁷

I 1975 ga AKP (ml) ut ”Teser om høyreavviket”. Tesene som var forfattet av Tron Øgrim reiste en fundamental kritikk av partiets utvikling i årene 1972-75. Øgrim hevdet hele partiet var rammet av et revisjonistisk avvik, et høyreavvik. Tesene førte til at daværende partiformann Sigurd Allern valgte å trekke seg som partiformann høsten 1975. Pål Steigan overtok som formann. Samme høst satte partiledelsen i gang en omfattende korrigeringskampanje i bevegelsen. En ideologisk og politisk kursendring fikk følge av en sterk innstramming i det indre partilivet.¹⁹⁸ Kritikk og selvkritikk ble sentrale begrep, intensiteten i kadervurderingene økte og borgerlige feil ble påpekt hos medlemmene. En økt indre disiplin og økt fokus på å ha de rette tankene var framtreddende. Tesene fikk også konsekvenser for bevegelsens litteraturpolitikk. Særlig i *Profils* spalter var resultatet av en dreining mot venstre tydelig. Debatter og polemikker mot litteratur på den øvrige venstresida ble vanlig og utfallene kunne være harde. Også i Forfatterforeningen satte tesene spor. Forsøkene på en politisering av foreningen ble flere og hardere, og klimaet overfor den øvrige venstresida kjølnet betraktelig. Heller ikke i denne perioden hadde partiet en egen offisiell litteraturpolitikk, men partiets offisielle kulturpolitikk ble viet et avsnitt i *Prinsipp-program og vedtekter for AKP(ml). Vedtatt på det 2. landsmøte til Arbeidernes kommunistiske parti (marxist-leninistene) november 1977*.¹⁹⁹ Avsnittet oppfordret folket til å kjempe mot en borgerlig, imperialistisk og reaksjonær kultur, og verne og utvikle en folkelig, sosialistisk og nasjonal, patriotisk kultur.

---

¹⁹⁷ Solstad 2004: 195.

¹⁹⁸ Kolmannskog 2006: 65.

¹⁹⁹ AKP(ml), *Prinsipp-program og vedtekter for AKP(m-l). Vedtatt på det 2. landsmøte til Arbeidernes Kommunistparti (marxist-leninistene) november 1976*, Forlaget Oktober, Oslo 1977: 159.

Kapittelet vil se på hva slags litteraturpolitikk ml-bevegelsen hadde i perioden, og på hvem som var aktører i å etablere litteraturpolitikken. Videre vil det se på hva slags røtter og tradisjoner litteraturpolitikken og litteratursynet var grunnlagt på. Kapittelet vil også ta for seg innflytelsen litteraturpolitikken hadde på det norske samfunnet.

MI-bevegelsens litteratursyn

Litteraturens funksjon

I 1975 gjenga *Profil* et foredrag Espen Haavardsholm hadde holdt på et møte i Forfatterforeningen den 10. september samme år, ”Forfatterens oppgaver og litteraturens funksjon i dag”.²⁰⁰ Foredraget var ment som et forsøk på å få i gang en litterær debatt innad i Forfatterforeningen. Haavardsholm åpnet foredraget med å trekke et hovedskille mellom en progressiv tradisjon og en reaksjonær tradisjon i norsk litteraturhistorie. Dette innebar ikke at progressive forfattere ikke kunne ha reaksjonære sider, og omvendt. Han hevdet videre at hovedtendensen i litteraturhistorien var progressiv, og at store deler av litteraturen var sprunget ut av folkelige reisninger. Haavardsholm knyttet videre litteraturen til viktige kamper han mente forfatterne måtte være med å kjempe. Han opererte med tre frontlinjer: Mot fascismen, mot monopolkapitalen og mot imperialismen og krigen. Den tredje frontlinjen var den viktigste, hevdet Haavardsholm. Han mente en kjempende litteratur var nødvendig i kampen mot frontlinjene. ”En kjempende litteratur som puster, en kjempende litteratur som ikke frykter sine egne muskler, kan i dag – like mye som tidligere – være med på å bestemme den historiske retningen som det landet vi lever i skal komme til å ta.”²⁰¹ Haavardsholms foredrag kan ha vært inspirert av tesene som kom samme høst. Han skrev om en reaksjonær og en progressiv tradisjon, men understreket at progressive forfattere også kunne ha reaksjonære sider. Dette er i tråd med Øgrims teser som framholdt at hele partiet var rammet av et revisjonistisk avvik i perioden 1972-1975.

---

²⁰⁰ E. Haavardsholm, ”Forfatterens oppgaver og litteraturens funksjon i Norge i dag”, *Profil* 1975, 5: 4-8.

²⁰¹ E. Haavardsholm, ”Forfatterens oppgaver og litteraturens funksjon i Norge i dag”, *Profil* 1975, 5: 8.

Tilbake til Pelle Erobreren?

Dag Solstad skrev i 1976 en artikkel i *Profil* kalt ”Tilbake til Pelle Erobreren?”.²⁰² Solstad startet artikkelen med å konstatere at Martin Andersen-Nexøs romanserie *Pelle Erobreren* var en klassiker innenfor arbeiderklassens litteratur. Romanen kom ut i perioden 1906-1910 og ble først trykt som føljetong i det danske sosialdemokratiets hovedorgan, *Socialdemokraten*.²⁰³ Solstads artikkel skisserte først handlingen i de fire bindene i romanserien. Deretter gikk Solstad inn på hvorfor han mente romanserien var en klassiker innenfor arbeiderlitteraturen. Andersen-Nexø spilte uhemmet på folks trang til dramatikk, spenning og følelser, men det var ikke dette som gjorde romanen stor. Den var et grunnleggende materialistisk verk.

Alt det som skjer i boka er bundet til de materielle forholda folka levde under, til hvordan produksjonen foregår, utviklinga av produktivkreftene, og av klassens stilling til hverandre. Ja, det skjer ikke en ting i denne tjukke boka, hvor så ufattelig mye skjer, som ikke direkte har sin rot i de materielle forholda. Derved gjenspeiles den historiske utviklinga til den danske arbeiderklassen gjennom en serie med dramatiske, sentimentale, saftige scener – og derved får alt som skjer klassestempel. Derved blir boka ei realistisk bok. Og derved blir alle de litterære effektene forvandla til klassebestemte følelser.²⁰⁴

Solstad omtalte boken som en triumf både for fantasien og fornuften. Andersen-Nexø hadde klart å fenge leserne gjennom spenning og dramatikk, men også å skape en romanserie som omhandlet arbeiderklassen, og klargjorde de materielle klasseforholdene arbeiderklassen levde under. Alle personene i boka, både Pelle selv og bipersonene, var i følge Solstad bundet til den stillingen de hadde i produksjonen. Det var dette som i følge Solstad gjorde romanserien så god, og som også gjorde at den ble lest av arbeidere verden over.

Denne komposisjonen hvor de folkelige, dramatiske og sentimentale fortellingsbrokker springer organisk ut av et grunnleggende materialistisk syn, skaper til sammen en arbeiderroman som har blitt lest og elska av millioner av mennesker i dette århundre. Det er en roman om arbeiderklassen, for arbeiderklassen.²⁰⁵

Solstad framholdt Andersen-Nexøs romanserie som et eksempel på hvordan god arbeiderlitteratur burde skrives.

Også andre arbeiderforfattere ble trukket fram som eksempel på produsenter av god arbeiderlitteratur. Både Rudolf Nilsen, Nordahl Grieg og Kristoffer Uppdal ble trukket fram som

---

²⁰² D. Solstad, ”Tilbake til Pelle Erobreren?”, *Profil* 1976, 3: 10.

²⁰³ D. Solstad, ”Tilbake til Pelle Erobreren?” i D. Solstad *Artikler om litteratur 1966 – 1981*. Oslo: Forlaget Oktober, 2000 (II): 303.

²⁰⁴ Solstad 2000 (II): 306.

²⁰⁵ Solstad 2000 (II): 310.

gode arbeiderforfattere i ulike artikler i *Klassekampen* og *Profil*. Da den progressive litteraturklubben Nordahl Grieg-klubben ble dannet i 1977 ble det sagt at klubben skulle ta vare på tradisjonene fra Nordahl Grieg og Rudolf Nilsen.²⁰⁶

Ml-bevegelsens litteraturpolitikk bygde også på nordiske røtter, selv om disse i mange sammenhenger var mindre synlige enn de kinesiske. De nordiske røttene kom tydeligere fram i denne perioden enn i perioden før, hvor litteraturpolitikken stort sett var influert av Maos Jenantale. Solstads artikkel viser at også nordiske tradisjoner var en inspirasjonskilde for bevegelsens litteratursyn, selv om de i større grad bygde på en litterær tradisjon, framfor en litteraturpolitikk eller ideologi. Også i denne perioden ser det ut til at ml-bevegelsens litteratursyn ble utformet av enkeltpersoner som var medlemmer av bevegelsen, men uten noen formelle verv eller direkte tilknytning til partiledelsen. De to artiklene er begge skrevet av ml-forfattere, Espen Haavardsholm og Dag Solstad. Det kan argumenteres for at forfatterne gjennom sine programmatisk tekst spilte en viktig rolle i utformingen av bevegelsens litteratursyn.

Profil

Kamp mot avvik

I 1975 skjedde det en dreining i *Profils* politikk bort fra den åpne linjen de hadde stått for på begynnelsen av 1970-tallet, særlig knyttet til EEC-kampen og bred front taktikken. Dreiningen mot en mer sekterisk politikk med utfall mot den øvrige venstresida hadde sammenheng med tesene utgitt høsten 1975. I *Profil* kom dette til syne gjennom debatter og polemikker mot litteratur på den øvrige venstresida i norsk politikk og større fokus på hvilke storpolitiske saker litteraturen skulle kjempe mot, for eksempel imperialismen og monopolkapitalen. Erik Hanssveen er inne på *Profils* venstredreining i sin hovedoppgave *Litteratur og politikk. Tidsskriftet Profil 1969-77*.²⁰⁷ Hanssveen hevder at partiets "harde" standpunkt var representert i rikt monn i perioden 1976-1977. På grunn av hemmelighold rundt partiets politikk og liten kildetilgang hadde ikke Hanssveen noen forutsetning til å koble denne utviklingen til oppgjøret med høyreavviket.

---

²⁰⁶ "Den nye litteraturklubben i Oslo: Vil øke bredden og styrke krafta i den progressive litteraturen.", *Klassekampen* 28. desember 1977: 15.

²⁰⁷ Hanssveen 1983: 200.

Hvem er det som snakker?

I *Profils* 5. nummer i 1975 polemiserer Dag Solstad hardt mot dem han kalte Bergensforskerne i artikkelen "Hvem er det som snakker. Del 1".²⁰⁸ Det som utløste Solstads vrede var en artikkel skrevet av kvartetten Erik Berge, Atle Kittang, Ivar Larsen-Aas og Idar Stegane. I en senere artikkel fyrte Solstad igjen løs, men denne gangen mot Helge Rønning.²⁰⁹ Debatten handlet i all hovedsak om kvaliteten på litteraturen skrevet av ml-forfatterne. Bergensforskerne stilte spørsmålet: "Korleis skape god og spennande litteratur ut frå ein fastlagd politisk analyse og ein klårt didaktisk intensjon?"²¹⁰

Solstad startet artikkelen med å slå fast at en rekke forfattere i løpet av de siste årene hadde endret klassestandpunkt. De hadde gått over fra å være småborgelige intellektuelle til å innta arbeiderklassens standpunkt og bruke diktningen i denne klassens kamp. Ut fra denne endringen i standpunkt kom det en rekke bøker som hadde nådd også arbeiderklassen. Men spredningen i arbeiderklassen var fortsatt ikke stor, i følge Solstad. Ut fra dette standpunkt skisserte han det han mente var forfatternes hovedoppgave: "Å nå videre inn i arbeiderklassen må derfor være hovedoppgava for de progressive forfatterne, både kvantitativt (altså å nå flere) og kvalitativt (altså å skrive bedre)".²¹¹ For å utvikle den progressive litteraturen hevdet Solstad den profesjonelle litteraturkritikken kunne være til stor nytte. Altså litteraturkritikk fra personer som var utdannet innenfor litteraturfagene og som jobbet med litteratur. Solstad beklaget seg over at den progressive litteraturen ikke hadde fått konstruktiv kritikk fra dette sjiktet av universitetslærere og forskere. Især var Solstads vrede rettet mot litteraturforskere som regnet seg til venstresiden i norsk politikk. Solstad hevdet litteraturkritikerne ikke bedrev konstruktiv kritikk, men tvert om forsøkte å holde den progressive litteraturen tilbake i den småborgerlige sfæren. Solstad gikk deretter videre inn på spørsmålet han stilte i artikkelens tittel, hvem var de fire Bergensforskerne? Solstad hevdet de fire forskerne tilhørte småborgerskapet, og stilte derfor spørsmål til hvilken forutsetning de hadde for å vurdere litteratur for arbeiderklassen. Forskerne selv hevdet de kunne vurdere den kunstneriske formen i verket. Dette forutsatte, i følge Solstad,

---

²⁰⁸ D. Solstad, "Hvem er det som snakker? Del 1", *Profil* 1975, 5: 14.

²⁰⁹ D. Solstad, "Hvem er det som snakker? Del 1", i D. Solstad, *Artikler om litteratur 1966-1981*, Oslo: Forlaget Oktober, 2000 (II): 253.

²¹⁰ Solstad 2000 (II): 256.

²¹¹ Solstad 2000 (II): 253.

en ting: ”At kunstnerisk form står over klassene.”²¹² Dette mente Solstad var en feilaktig antagelse. Videre stilte han spørsmål ved at Bergensforskerne ikke behandlet spørsmålet om hvem litteraturen skulle tjene i sin artikkel. Han hevdet kunst for kunstens egen skyld måtte bli småborgerlig kunst. ”La meg en gang for alle få slått fast: Å snakke om kunst for kunstens egen skyld, kunst som står over klassene, det er det samme som å kreve en kunst for småborgerlige intellektuelle.”²¹³

I samme lei fortsatte Solstad i sin polemikk mot Helge Rønning kalt ”Hvem er det som snakker? Del 2” i *Profils* første nummer i 1976.²¹⁴ Helge Rønning som var litteraturforsker ved Universitetet i Oslo hadde skrevet en artikkel i det svenske magasinet *Bonniers Litterära Magasin* om den nye norske litteraturen under tittelen ”En ny sosial realisme”.²¹⁵ Solstad påpekte at Helge Rønning kalte seg selv marxist, og ble oppfattet som marxist av mange. Solstad fant det derfor nødvendig å si fra om at det Rønning drev med ikke hadde noe med marxisme å gjøre, og at hans informasjon om norsk litteratur var helt feilaktig. Rønning hevdet, i følge Solstad, at norsk arbeiderlitteratur var skrevet av frustrerte småborgere i panisk jakt på å utvide sitt interesseområde. Solstad mente denne oppfatningen var feilaktig og at flere av de forfatterne som skrev arbeiderlitteratur var erklærte kommunister. Videre hevdet han at grunnen til Rønnings feilaktige informasjon var at han selv ønsket seg en litteratur som skulle være ikke-kommunistisk, men erklært anti-borgerlig og anti-kapitalistisk. Dette ønsket var hos Rønning så sterkt at han rett og slett beskrev den radikale litteraturen slik. Solstad kritiserte Rønning for at han ikke hadde et klart synspunkt på hvem litteraturen skulle tjene eller var skrevet for, og for at han var mer opptatt av formspørsmål enn av at forfatterne måtte ta et klart klassestandpunkt. Han hevdet Rønnings formmessige kritikk i virkeligheten var en forkledd politisk kritikk. Videre reagerte Solstad på at Rønning ikke nevnte at en bok skrevet om arbeiderfolk også burde være skrevet for arbeiderfolk. Solstad hevdet tvert om at Rønning mente arbeiderlitteraturen hovedsakelig skulle leses av Helge Rønning selv og hans studenter ved Litteraturvitenskapelig Institutt ved Universitetet i Oslo.²¹⁶ I følge Solstad var det viktig at litteraturen ble lest av

---

²¹² Solstad 2000 (II): 262.

²¹³ Solstad 2000 (II): 263.

²¹⁴ D. Solstad, ”Hvem er det som snakker? Del 2”, *Profil* 1976, 1: 12.

²¹⁵ D. Solstad, ”Hvem er det som snakker? Del 2”, i D. Solstad *Artikler om litteratur 1966-1981*, Oslo: Forlaget Oktober, 2000 (II): 267.

²¹⁶ Solstad 2000 (II): 278.

arbeiderklassen, og ikke at den ble anerkjent av Helge Rønning og hans kolleger. Solstad avsluttet artikkelen med å spørre hvorfor Rønning skrev en villedende artikkel om den norske arbeiderlitteraturen. Svaret ga han selv:

Helge Rønning er ingen marxist som gjør den feilen å legge altfor stor vekt på formelle spørsmål i motsigelsen form/innhold. Han er ingen sosialist som tar feil i viktige spørsmål. Helge Rønning er en borgerlig metafysiker. På litteraturens område kjemper han i første rekke. Han overfører et av våre borgerlige arbeiderpartiers grelle strategi over på litteraturens område. Han ønsker ingen kampdiktning, ja, han ønsker ikke engang ei diktning som beskriver arbeiderkamper. Han ønsker seg ikke forfattere som stiller seg som mål å begeistre arbeiderklassen til kampen for sosialismen. Tvert imot. Han forsøker å bekjempe denne diktninga.²¹⁷

Det dreier seg om revisjonismen

Debatten om kvaliteten på ml-forfatterens litteratur fortsatte. I *Profil* nummer 4/5 1976 skrev Morten Falck en artikkel kalt "Det dreier seg om revisjonismen".²¹⁸ Han innledet med å si at Solstads artikler var viktige, men at de hadde svakheter på tre punkter: vurderingen av de borgerlige skribentenes politiske betydning, den ideologiske kritikken og vurderingen av historien. Falck gikk deretter nærmere inn på hvem som hadde skrevet artiklene Solstad polemiserte mot, og hvor artiklene var trykt. Artiklene hadde stått på trykk i tidsskriftet *Kontrast*.

Hvem er Kontrast? Tidsskriftet er borgerlig, men ikke allment borgerlig. Det er ikke det samme som Samtiden eller Kirke og Kultur. Kontrast er et borgerlig tidsskrift utgitt av ei gruppe innafor det borgerlige arbeiderpartiet SV. SV er et parti som står for den moderne *revisjonismen*, og Kontrast er et revisjonistisk tidsskrift. Det som særkjenner Kontrast i forhold til andre borgerlige tidsskrifter, er at det markedsfører sine borgerlige standpunkter bak en marxistisk maske.²¹⁹

Ut fra dette ståstedet fant Falck det nødvendig å sette marxismens syn opp mot Bergensforskernes syn. Han skisserte opp marxismens syn som han i stor grad baserte på Maos Jenan-tale. I følge Falck var kunsten klassebundet, og spørsmålet om hvem kunsten skulle tjene måtte besvares før de kunstneriske spørsmålene kunne stilles. Mens marxismen støttet arbeiderlitteraturen, den sosialistiske realismen, støttet revisjonismen den borgerlige litteraturen, realismen. Falck gikk videre inn på hva som skilte arbeiderklassens diktning fra borgerskapets. Det første han tok for seg var forfatterens klassebakgrunn. Han hevdet dette kriteriet var ubrukelig når det gjaldt å slå fast hva som var arbeiderlitteratur. Forfattere som hadde rot i andre klasser kunne også skrive arbeiderlitteratur. Videre var heller ikke emnevalg egnet som kriterium. Forfatterne og leserne måtte også lære om andre klasser enn arbeiderklassen. Det kriteriet som

---

²¹⁷ Solstad 2000 (II): 282.

²¹⁸ M. Falck, "Det dreier seg om revisjonismen", *Profil* 1976, 4/5: 48-58.

²¹⁹ Falck 1976: 48.

avgjorde hvorvidt litteraturen var arbeiderlitteratur eller ikke, var i følge Falck klassestandpunktet.

[...] klassestandpunktet er det absolutte og avgjørende kriteriet for hva slags litteratur en har med å gjøre. Det er et uomgjengelig krav at arbeiderlitteraturen tar proletariatets klassestandpunkt, at den ser verden med arbeiderklassens øyne, at den gir uttrykk for proletariatets verdensanskuelse.²²⁰

Falck skisserte videre opp arbeiderlitteraturens historie i Norge, og konstaterte at arbeiderlitteraturens utvikling hang nært sammen med arbeiderklassens kamp. Den norske arbeiderdiktningen vokste fram i en tid da arbeiderklassen førte harde kamper. Som eksempler på norsk arbeiderdiktning nevnte han: Per Sivle, Rudolf Nilsen, Elling M. Solheim og Nordahl Grieg. Til slutt tok Falck for seg revisjonistenes forklaring på utviklingen av den norske litteraturen de ti siste årene. Han påpekte det han hevdet var revisjonismens metoder: sitatfusk og historieforfalskning.

I *Profils* spalter kan det skimtes tydelige spor av oppgjøret med høyreavviket som kom i 1975. I debatten er både Solstad og Falcks utfall mot resten av venstresida harde. De beskriver de øvrige partiene på venstresida og deres medlemmer som både småborgerlige og borgerlige. Både retorikken og innholdet i artiklene bærer preg av tankene om et revisjonistisk avvik, og avstanden til revisjonismen og dens representanter markeres tydelig. Særlig i Falcks artikkel er begrepet revisjonisme framtrædende. Han betegner både Helge Rønning og Bergens-forskerne som revisjonister, og SV som et borgerlig arbeiderparti som står for den moderne revisjonismen. Også tidsskriftet *Kontrast* betegner han som et revisjonistisk tidsskrift.

I denne perioden, som i den forrige, var det enkeltpersoner som formet *Profils* linje og litteraturpolitikk, men partiets politikk var synlig i mye sterkere grad. Gjennom tesene og oppgjøret med høyreavviket var partiet indirekte en aktør i utformingen av *Profils* linje. *Profil* hadde mye mer debattstoff i denne perioden enn i den foregående. Som vist i kapittel 4 var debatt så godt som fraværende i *Profils* spalter i perioden 1969-75. I perioden fra 1975-1978 var imidlertid debattstoffet omfattende. Debattene i tidsskriftet foregikk mellom ml-erne og politiske motstandere. Det eksisterer ingen innbyrdes debatt mellom ml-ere. Utviklingen kan knyttes til oppgjøret med høyreavviket. Behovet for å markere en avstand til de meningsmotstanderne ml-

---

²²⁰ Falck 1976: 50.

erne karakteriserte som revisjonister var mye større. Mens *Profil* i forbindelse med EEC-kampen stod for en åpen linje, hadde tidsskriftet nå beveget seg i retning en mer sekterisk linje. Det at flere debatter mellom forfattere og litteraturvitere tok plass i *Profils* spalter taler for at tidsskriftet spilte en viktig rolle som debattforum. Det taler også for at *Profil* ble lest av flere enn bare ml-bevegelsens medlemmer og sympatisører.

Forlaget Oktober

Fra 1976 overtok Knut Johansen som forlagssjef etter Jon Michelet. Fra midten av 1970-tallet satset Oktober mer og mer på skjønnlitteratur. Forlaget knyttet til seg både Dag Solstad og Jon Michelet, som fra midten av 1970-tallet ga ut de fleste av sine bøker på Oktober. Dag Solstads første utgivelse på Oktober kom i 1975 med skuespillet *Kamerat Stalin, eller familien Nordby*²²¹ som omhandlet en NKP-familie i etterkrigstidens Norge. Da Solstad begynte å gi ut bøker på Oktober ble han ansatt som partifunksjonær. Det innebar at han var ansatt av Oktober for å skrive for forlaget, og at han mottok lønn på størrelse med en gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. Han fikk ikke utbetalt proSENTSATS for bøkene som ble solgt, som er vanlig forlagspraksis.²²² Dette gjorde at inntektene fra Solstads utgivelser gikk til forlaget. Jon Michelets første bok utgitt på Oktober, *Orions belte*²²³, kom i 1977. Men allerede i 1976 ble deler av hans roman *Jernkorset*²²⁴ utgitt på Sivle forlag. *Jernkorset* ble i 1976 utgitt på Gyldendal forlag. Forlaget trykte Michelets roman under forutsetning av at han fjernet et av kapitlene. Senere samme år ble Sivle forlag opprettet som et datterforlag av Oktober. Sivle forlag skulle gi ut litteratur som andre forlag ikke ønsket å gi ut. Forlaget ga ut kapittelet som Gyldendal ikke ville ha med i sin utgave av *Jernkorset* under tittelen *Jernkorset: kapitlet som ble vekk*.²²⁵

Oktober var, gjennom sin utgivelsespolitikk med på å etablere en litteratur som ble viktig i det litterære miljø, både fordi den var utradisjonell og ble debattert, og fordi forfatterne som produserte litteraturen var anerkjente norske forfattere også før de begynte å produsere denne litteraturen. Representanter fra forlaget deltok også selv i de litterære debattene, og ble på mange

---

²²¹ D. Solstad, *Kamerat Stalin, eller Familien Nordby: et skuespill om en norsk kommunistfamilie i åra 1945-56*, Oslo: Forlaget Oktober, 1975.

²²² Intervju med Dag Solstad 05.11.07., Intervju med Espen Haavardsholm 19.10.07.

²²³ J. Michelet, *Orions belte: en roman fra Svalbard*, Oslo: Forlaget Oktober, 1977.

²²⁴ J. Michelet, *Jernkorset: en roman mot nazisme og nynazisme*, Oslo: Gyldendal, 1976.

²²⁵ J. Michelet, *Jernkorset: kapitlet som ble vekk*, Oslo: Sivle, 1976.

måter en leverandør av ikke bare radikal litteratur, men også av litteraturpolitikk. Særlig innenfor ml-bevegelsen var denne rollen tydelig, og mye tyder på at kontakten mellom ml-forfatterne og partiet ofte gikk gjennom forlaget og dets representanter. En annen viktig side ved Oktobers betydning for bevegelsen var at forlaget bidro til å skape et litterært miljø rundt bevegelsen. Både utgivelsene på forlaget og debattene forlaget deltok i, skapte et litterært miljø som forsøkte å skape en ny type litteratur. Denne nye litteraturen spilte en viktig rolle i samfunnet forøvrig kanskje ikke først og fremst i kraft av sin kvalitet, men i kraft av å være noe nytt. Datterforlaget til Oktober, Per Sivle forlag, spilte også en viktig rolle i det litterære markedet fra det ble opprettet i 1976. I og med at forlagets oppgave var å gi ut litteratur som andre forlag ikke ønsket å gi ut, ble utgivelsene debattert. På den måten var forlaget bidragsyter på både den politiske og den litterære dagsorden.

Den norske Forfatterforening

Formannsvalg

ML-forfatternes innflytelse i DnF nådde sitt toppunkt i 1975 da ml-forfatter Bjørn Nilsen ble valgt til foreningens formann. Forfatterforeningens valgkomité var todelt i spørsmålet om hvem som skulle innstilles til ny formann. Flertallet i valgkomiteen, Kåre Holt, Karin Bang og Knut Hauge, gikk inn for Magne Thorsen som ny formann. Mindretallet som bestod av Kjell Askildsen og Edvard Hoem ønsket Bjørn Nilsen som ny formann.²²⁶ Bjørn Nilsen var medlem av AKP (ml) og kanskje en av forfatterne som hadde gitt klareste uttrykk for sitt politiske ståsted. Fra ml-forfatternes side ble det jobbet iherdig for at deres kandidat skulle bli valgt.

Den store kampen om Forfatterforeninga stod i 1975 da jeg ble valgt som formann. Vi la den opp etter, jeg holdt på å si, rene krigskommunistiske prinsipper. Vi delte inn medlemsmassen i tre. De progressive, mellomlagene og de tilbakestående. Først var det om å gjøre få med alle de progressive. Det var ikke veldig vanskelig. Så var det mellomlagene, ikke sant. Flest mulig derfra måtte vi vinne over på vår side. Dessuten måtte vi vurdere om det var noen av dem vi kalte tilbakeliggende eller reaksjonære som fortjente å bli bearbeidet. Det var det. Vi jobba skikkelig systematisk med dette. Vi førte lister og da årsmøtet nærmet seg visste vi svært godt hvordan vi egentlig lå an. At det kom til å stå på ganske få stemmer. De siste måtte vi derfor overbevise og få med oss siste kvelden og natta.²²⁷

---

²²⁶ B. Calmeyer, "Magne Thorsen eller Bjørn Nilsen", *Arbeiderbladet* 11. januar 1975.

²²⁷ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07.

Bjørn Nilsen ble valgt med 120 stemmer mot 102 for hans motkandidat.²²⁸ Valgseieren kunne tilskrives ml-forfatternes iherdige jobbing. Men valgutfallet hadde nok også sammenheng med at Bjørn Nilsen hadde jobbet med kunstnerkampen i lang tid. Han var en kandidat som hadde stor tillit blant flere enn ml-forfatterne og deres sympatisører. Også den daværende formann i Forfatterforeningen og tidligere høyrerepresentant på Stortinget, Ebba Haslund, uttalte før avstemningen at hun ville gi sin stemme til Bjørn Nilsen.²²⁹

Etter valget begynte det å røre seg i motstandernes rekker. En del av de som hadde stemt på Magne Thorsen som formann ville nå melde seg ut av foreningen.²³⁰ Reaksjonene på eventuelle utmeldelser lot ikke vente på seg. Flere framtreddende forfattere som hadde støttet Magne Thorsen, blant andre tidligere formann Odd Bang-Hansen, ba de som ville melde seg ut om å bli i foreningen. Bang-Hansen argumenterte med at Bjørn Nilsen var valgt demokratisk og at han var en samvittighetsfull og dyktig tillitsmann.²³¹ Andre som var mer bekymret over valget argumenterte med at medlemmene måtte bli i foreningen for å kjempe mot den nye formannen og hans meningsfeller.²³² Til sammen fire medlemmer meldte seg ut av Forfatterforeningen i protest etter valget: Odd Abrahamsen, Peder Cappelen, Idar Kristiansen og Sissel Lange-Nielsen.²³³ Etter to år som Forfatterforeningens formann stilte ikke Bjørn Nilsen til gjenvalg på årsmøtet i 1977. Camilla Carlson ble valgt til ny formann i foreningen. Hun hadde flere ganger støttet de venstreradikale og var å foretrekke for ml-forfatterne framfor hennes motkandidat Carl Hambro.²³⁴

Selv om Nilsen hadde stått fram som medlem av AKP (ml), ble han valgt til formann. Det viser at ml-forfatternes innflytelse i foreningen var stor. Det sier også noe om ml-ernes organisatoriske dyktighet. Nilsen var en dyktig organisator og ble av den grunn foretrukket av mange av medlemmene som ikke hadde så mye til overs for ml-forfatternes innflytelse på foreningen. I

---

²²⁸ "Bjørn Nilsen formann for forfatterne", *Arbeiderbladet* 10. februar 1975.

²²⁹ Ringdal 1993: 377-379.

²³⁰ O. Bang-Hansen "Tanker omkring et valg", *Arbeiderbladet* 11. februar 1975.

²³¹ O. Bang-Hansen 1975.

²³² P. Sogstad, "Forfatterforeningens fremtid", *Arbeiderbladet* 12. februar 1975.

²³³ Ringdal 1993: 382.

²³⁴ Ringdal 1993: 397.

formannskapet kom også ml-ernes aktivisme til syne. De lyktes, gjennom argumentasjon og påvirkning, i å få Nilsen valgt.

Kunstneraksjon-74

Utover på 70-tallet fortsatte kampen kunstnerne førte overfor staten, som startet i 1974 med Kunstneraksjon-74. En mulig endring av åndsverkloven var en sak som gjaldt skribenter mer enn andre kunstnere og det ga forfatterne en naturlig lederstilling i Kunstneraksjonen. På et møte i august 1975 vedtok kunstnerne en uttalelse som kritiserte forsøkene på å revidere loven, og i oktober samme år ble det arrangert en demonstrasjon mot uthuling av åndsverkloven. Demonstrasjonen fikk bred oppslutning blant kunstnerne og syv hundre deltok i demonstrasjonen.²³⁵ Kampen mot staten samlet forfatterne i Forfatterforeningen, selv om enkelte medlemmer ikke sluttet opp om aktivismen og strategien Bjørn Nilsen fulgte.

På nyåret i 1976 kom en stortingsmelding som omhandlet kunstnerne og samfunnet. Samme dag som stortingsmeldingen ble fremlagt hadde Kunstneraksjonen arrangert demonstrasjoner utenfor Stortinget. Stortingsmeldingen inneholdt to viktige punkter for kunstnerne, tanken om at norske kunstnere skulle få forhandlingsrett overfor staten og konkrete planer om en garantert minsteinntekt. Men antallet minsteinntekter Stortingsmeldingen foreslo var langt lavere enn det Kunstneraksjonen hadde satt fram krav om. De andre kravene Kunstneraksjonen hadde framsatt, var det ingen konkrete planer om å gjøre noe med. På Forfatterforeningens årsmøte samme år ble Kunstnermeldingen debattert. Selv om Bjørn Nilsens lederstil var omdiskutert hadde han oppslutning rundt sin fagpolitikk.²³⁶ Årsmøtet vedtok en skarp uttalelse om Kunstnermeldingen. Kunstnermeldingen ble høsten 1976 behandlet i Stortinget og debatten var preget av mild velvilje fra politikernes side. Dette ga forfatterne, med Bjørn Nilsen i spissen, et svakt håp om at staten var villig til å strekke seg lenger. Nilsen mente at forhandlingene måtte komme videre før de kunne begynne å fordele garantiinntekter. Flere var uenige i dette og mente garantiinntektene var et reelt framskritt i kampen for å bedre kunstnernes kår. Forfatterforeningens årsmøte i 1977 gikk inn for at ingen kunstnere burde søke garantiinntekt den følgende høst. Forfatterforeningen krevde at pengene skulle overføres til kunstnerorganisasjonene slik at de selv kunne tildele

---

²³⁵ Ringdal 1993: 390.

²³⁶ Ringdal 1993: 391-392.

midlene.²³⁷ Selv om Bjørn Nilsen ikke lenger var formann i Forfatterforeningen satt han fremdeles i forhandlingsutvalget og var tilstede på forfatterforeningens styremøter.

I 1976 kom også bibliotekvederlaget inn som fast post på statsbudsjettet. Dette var ingen seier hevdet Nilsen. I Sverige fikk forfatterne ti ganger mer. Ebba Haslund var uenig i Nilsens syn. I mai framførte forfatterne sitt krav om en syvdobling av bibliotekvederlaget, men kravet virket mot sin hensikt og førte til at staten la ned forhandlingene.²³⁸ I mars 1977 la staten fram et utkast til regelverksavtale hvor kunstnernes forhandlingsrett var behandlet. Det ble klart at det var knyttet en rekke bindinger til forhandlingsretten. Bjørn Nilsen hadde begynt å miste troen på at noen forhandlingsrett ville bli lagt på bordet, og agiterte videre for en kamplinje mot staten, i stedet for en samarbeidslinje. I mai 1977 foreslo Dramatikerforbundet og Bildende kunstners styre å legge ned Kunstneraksjonen som aktiv kampfront. Dette bunnet i ulike ønsker og krav overfor staten. Mens billedkunstnerne kunne si seg fornøyd med en minsteinntektsordning, var ikke forfatterne fornøyd.²³⁹ Kunstneraksjonene var splittet. I september samme år gikk 19 medlemmer av Forfatterforeningen ut og oppfordret sine kolleger om å søke garantiinntekt på tross av årsmøtevedtaket fra samme år. Argumentet var at en boikott krevde at alle norske kunstnere stod samlet. I deres øyne eksisterte ikke Kunstneraksjonen lenger. Nilsens kamplinje led nederlag i Forfatterforeningen høsten 1977, og innen utgangen av året var Kunstneraksjonen så og si død. På Forfatterforeningens årsmøte våren 1978 ble det vedtatt at garantiinntekten skulle vedtas og samme høst fikk 22 forfattere garantiinntekt.²⁴⁰

Fra 1975 spilte ml-forfatterne med Bjørn Nilsen i spissen en viktigere rolle i kampen for kunstnernes kår enn de hadde gjort i perioden før. Først og fremst i kraft av at Nilsen satt som formann i forfatterforeningen og som forhandler overfor staten, hadde ml-erne innflytelse på politikken Forfatterforeningen førte overfor staten. Det ser ut til at ml-forfatternes politikk overfor staten hardnet til fra 1975, noe som sannsynligvis hadde sammenheng med oppgjøret med høyreavviket. Noen samarbeidslinje overfor staten kom ikke på tale for ml-forfatterne, og alle tilbud fra staten ble forkastet som for lave. Denne linjen bidro nok til at kunstnerne oppnådde

---

²³⁷ Ringdal 1993: 404.

²³⁸ Ringdal 1993: 424.

²³⁹ Ringdal 1993: 404.

²⁴⁰ Ringdal 1993: 406-408.

å få bibliotekvederlag inn som egen post på statsbudsjettet, og fikk garantiinntekter. Men den harde linjen kunne også føre til forhandlingsstopp, og flere i Forfatterforeningen var skeptiske til linjen og ønsket en samarbeidslinje i stedet. I utformingen av den linjen kunstnerne førte overfor staten spilte partiet en viktig rolle som politikktutformer. Partiet hadde vært involvert i en rekke arbeidskonflikter og hadde mye erfaring fra denne type arbeid. I og med at fagpolitikk var et av de feltene hvor partiet hadde en utformet politikk og hadde hatt suksess med sin politikk tidligere, var det naturlig at partiets politikk fikk innflytelse på kunstnernes kamp. Nilsen illustrerte partiets rolle slik:

Der satt vi som kom fra de forskjellige organisasjonene og var AKP'ere. Vi visste veldig nøye hva vi ville og hvordan vi kunne bruke denne organiseringen i kampen i en større politisk sammenheng. I bakgrunnen stod partiet. Det analyserte og det var de som konkretiserte og tok ut linjer og retninger.²⁴¹

På samme måte som Nilsen spilte en viktig rolle som forhandler i kunstnerkampen, hadde den generelle radikaliseringen av kunstnerne stor betydning. I denne radikaliseringen spilte ml-forfatterne en vesentlig rolle. Både gjennom de politiske sakene som ble tatt opp i foreningen og gjennom Faglig forfatterfront foregikk det en radikalisering av kunstnerne som hadde betydning for kunstnernes oppslutning om kunstnerkampen. Denne radikaliseringen tjente også ml-bevegelsen gjennom at den fikk flere medlemmer og sympatisører. Men radikaliseringen av kunstnerne kan ikke alene tilskrives ml-forfatternes arbeid innenfor foreningen. Også den generelle radikaliseringen av samfunnet i perioden, med Vietnamkrigen og EEC-kampen som viktige saker, spilte en rolle.

Kampen for ytringsfriheten

En sak som kom opp igjen og igjen på dagsorden i Forfatterforeningen fra 1975 var kampen for ytringsfriheten. Hvor langt skulle ytringsfriheten gå? Skulle Forfatterforeningen involvere seg i kampen for ytringsfriheten for alle grupperinger eller kun for forfatterne? Dette var spørsmål som hyppig var oppe i diskusjoner og debatter. Det ble en konfliktilinje mellom kamp for ytringsfrihet på den ene siden, og kamp mot politisering av foreningen på den andre. Ml-forfatterne krevde gang på gang at foreningen måtte verne om ytringsfriheten, ikke bare for forfatterne, men for alle. Motstanderne mente at ml-forfatterne forsøkte å politisere foreningen, og at forslagene var i strid med formålsparagrafen.

---

²⁴¹ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07.

På Skribentorganisasjonenes fellesmøte 8. oktober 1975 ble det vedtatt en resolusjon til støtte for arbeidere ved Norsk Hamnerverk i Stavanger som hadde mistet jobben fordi de hadde gått til streik mot en usaklig oppsigelse. Saken dreide seg om et medlem av AKP (ml), Geir Sundet, som hadde vært sommervikar ved hamnerverket. Sundet ble siden nektet fast jobb, noe som utløste en spontan sit-down aksjon som kostet åtte arbeidere jobben. Saken resulterte i støttekomiteer og resolusjoner vedtatt på universiteter, skoler og arbeidsplasser Norge rundt.²⁴² Resolusjonsforslaget ble fremmet av Edvard Hoem, og var ikke varslet på forhånd.²⁴³ I ettertid kom det sterke reaksjoner både på selve resolusjonen, og på måten den var blitt framsatt på. På et medlemsmøte i Forfatterforeningen en drøy måned senere fremmet Ebba Haslund et forslag til en resolusjon som skulle beklage vedtaket gjort på Skribentorganisasjonens fellesmøte: ”Den norske forfatterforenings medlemsmøte samlet på Leangkollen 9.11.75 beklager at fellesmøtet for skribenter 8.10.75 vedtok en resolusjon som ikke på forhånd var forelagt skribentorganisasjonene og som ikke hadde direkte tilknytning til kunstneres interesse.”²⁴⁴ Ebba Haslund begrunnet forslaget sitt med at resolusjonsforslaget ikke var forelagt Skribentorganisasjonen på forhånd, og at det ville politisere foreningen. MI-forfatterne argumenterte med at ytringsfrihet var en av foreningens kampsaker, og at ytringsfriheten ikke bare måtte gjelde forfattere. Det ble stemt over Haslunds forslag, og det ble vedtatt med 23 stemmer for, 10 mot og 4 avholdende.

Etter medlemsmøtet fulgte en debatt i Forfatterforeningens medlemsblad *Forfatteren*. Her skrev blant annet Arnljot Eggen:

Ebba Haslund har brukt si formelle innvending genialt, ho har greidd å snu den opprinnelige resolusjonen til det motsatte: Norske forfattarar går imot dei oppsagde Hamnerverk-arbeidarane. Eller folk kan lett komme til å lesa det slik: Den norske Forfatterforening støttar leinga ved Hamnerverket.²⁴⁵

Stemningen i Forfatterforeningen var slett ikke rolig lenger. Et vedtak om ytringsfrihet ble sett på som en selvfølgelig del av Forfatterforeningens politikk av ml-forfatterne. Av den øvrige foreningen, med en mer konservativ gruppering i spissen, ble det sett som et finurlig forsøk på å politisere foreningen. Selve Hamnerverk-saken ble ikke diskutert mye i foreningen, debatten var

---

²⁴² Ringdal 1993: 386.

²⁴³ Referat fra fellesmøte i Skribentforeningen 08.10.1975 FFA

²⁴⁴ Referat fra medlemsmøte i DnF 09.11.1975 FFA

²⁴⁵ A. Eggen, ”Mange slags standpunkt.”, *Forfatteren* 1975, 6: 14. FFA

av en prinsipiell art. Ytringsfrihet stod steilt mot politisering av foreningen. En annen måte å se debatten på, som lå ml-erne nærmest, var at det var en kamp mellom engasjement og isolasjon.

Slik så Arvid Torgeir Lie det:

Derne har resolusjonen det meir generelle siktepunktet som ein del av den misjon som lenge har pågått og enda pågår frå konservativt hald, og som går ut på å reinske bort frå organisasjoner og foreningsliv alt som heiter engasjement i den almenne, offentlege samfunnsdebatt. Oppmerksomheten skal bare rettast mot fagpolitiske emner i snever forstand.²⁴⁶

Gjennom en slik argumentasjon kunne ml-erne legitimere at Forfatterforeningen tok standpunkt i saker som var av politisk karakter.

En annen sak som også dreide seg om ytringsfrihet ble tatt opp av Forfatterforeningens formann Bjørn Nilsen på et medlemsmøte i foreningen i september 1976. Saken dreide seg om suspensjon av flere tillitsmenn i Norsk Tjenestemannslag etter at de hadde tatt avstand fra et vedtak fattet av forbundsstyret. Bjørn Nilsen karakteriserte det som hadde skjedd i Norsk Tjenestemannslag som: ”et forsøk i norsk fagbevegelse på å slå ned en gruppe og luke vekk brysom opposisjon ved å innskrenke medlemmers adgang til å være uenig med ledelsen.”²⁴⁷ Flere mente resolusjonsforslaget var i konflikt med formålsparagrafen som slo fast at det lå utenfor foreningens formål å ta opp og behandle politiske spørsmål som knyttet seg til spesielle grupperinger innenfor foreningen.²⁴⁸ Et styremedlem i Forfatterforeningen, Gerd Grønvold Saue, understreket at hun var uenig med formannen: ”Om saken har jeg min viten fra avisene, den er primært politisk og strider først og fremst mot paragraf 1. i våre lover, det er også en kontroversiell politisk sak. Jeg finner at paragrafen utelukker at vi kan ta opp denne saken.”²⁴⁹ Til dette svarte Camilla Carlson at foreningens formålsparagraf bekymret henne ettersom den ikke tilpliktet medlemmene å beskytte ytringsfriheten. Hun sammenlignet paragrafen med tilsvarende paragraf i Sveriges Författarförbundet som slo fast at det var en oppgave for foreningen å forsvare ytringsfriheten.²⁵⁰ Etter hvert som debatten skred fram ble det klart at en gruppering på ti ville kreve uravstemning dersom Nilsens forslag ble vedtatt.²⁵¹ Nilsens forslag ble vedtatt med 14 stemmer for, 2 mot og 6 blanke.

---

²⁴⁶ A.T. Lie, ”Ebba Haslunds resolusjonsforslag av 9/11.”, *Forfatteren* 1976, 1: 13. FFA

²⁴⁷ Referat fra medlemsmøte i DnF 6.9.1976, FFA

²⁴⁸ Referat fra medlemsmøte i DnF 6.9.1976, FFA

²⁴⁹ Referat fra medlemsmøte i DnF 6.9.1976, FFA

²⁵⁰ Referat fra medlemsmøte i DnF 6.9.1976, FFA

²⁵¹ Referat fra medlemsmøte i DnF 6.9.1976, FFA

En tredje sak som gikk på foreningens forsvar for ytringsfriheten var saken om yrkesforbud. På foreningens årsmøte i 1977 la Tor Obrestad fram et resolusjonsforslag angående yrkesforbud. Resolusjonen hadde sin bakgrunn i at Norges arbeidsgiverforening i sitt medlemsblad hadde gått ut med en oppfordring til sine medlemmer om å følge en bestemt rutine for å sjekke folk som skulle nyansettes for å unngå unødvendig bråk iscenesatt av revolusjonære ved arbeidsplassene.²⁵² Obrestad mente dette var å legge opp til yrkesforbud i praksis, og at denne form for brudd på ytringsfrihet og organisasjonsfrihet måtte stoppes. Dette ga også resolusjonen klart uttrykk for. Igjen dreide debatten seg først og fremst om hvorvidt resolusjonen var i strid med formålsparagrafen, noe flere av foreningens medlemmer mente den var. Det ble stemt over hvorvidt forslaget skulle tas opp eller avvises. Voteringen endte med at forslaget ble tatt opp. Etter at det ble klart at resolusjonsforslaget skulle stemmes over la begge desisorene i foreningen, Ebba Haslund og Kåre Holt, ned sine verv. Desisorenes oppgave i foreningen var å se til at foreningens regelverk ble fulgt. I og med at desisorene mente resolusjonsforslaget stod i konflikt med formålsparagrafen, mente de også at det ville være lovstridig å realitetsbehandle forslaget. Etersom det ble vedtatt å realitetsbehandle forslaget måtte de nedlegge sine verv.²⁵³ Foreningens formann Bjørn Nilsen reagerte på at desisorene valgte å nedlegge sine verv, han mente det måtte være rom for å tolke lovene: ”Det er synd om desisorene gjør dette. De bør også akseptere at et årsmøte tolker sine lover og vedtekter, og at det er tolkninger det her dreier seg om.”²⁵⁴ Obrestads forslag ble deretter vedtatt med 52 stemmer for, 8 mot og 21 avholdende. Det ble det vedtatt at forslaget skulle sendes ut til uravstemning. Resultatet av uravstemningen, hvor det også var mulighet til å avvise forslaget slik det hadde vært på årsmøtet, endte med 92 stemmer for, 5 mot, 8 avholdende og 162 gikk inn for å avvise forslaget.

Igjen og igjen ble det altså lagt fram forslag til forsvar for ytringsfriheten ikke bare for skribentene, men for hele samfunnet, og sakene ble nedstemt eller avvist hver gang. Men det forekom også saker hvor ml-erne tok motsatt standpunkt, mot ytringsfriheten, og til og med la fram forslag til innskrenkning av ytringsfriheten. Dette var tilfellet med lovkomiteens loveendringsforslag fra årsmøtet i 1976. Lovkomiteens forslag hadde som formål å forby nazister

---

²⁵² Referat fra årsmøte i DnF 19.-20.02.1977, FFA

²⁵³ Referat fra årsmøte i DnF 19.-20.02.1977, FFA

²⁵⁴ Referat fra årsmøte i DnF 19.-20.02.1977, FFA

i Forfatterforeningen. Følgende setning ble foreslått lagt til i paragraf 2: "Medlemskap i nazistisk organisasjon er uforenelig med medlemskap i foreningen".²⁵⁵ Forslaget skapte opphetet stemning. Flere mente at om foreningen kunne forby nazister i foreningen, måtte de også ha en debatt om de skulle forby andre udemokratiske partier, som for eksempel AKP (ml). Fra forslaget tilhengere ble det argumentert med at flere fagforeninger hadde et slikt forbud, og at de fant det merkelig at nazismen kunne bagatelliseres av foreningens medlemmer. Ebba Haslund svarte med at de slett ikke bagatelliserte nazismen:

Vi skal ikke bagatellisere nazismen, men det finns andre fora å bekjempe den i. Og skrekken er overdreven. NS hadde aldri vært farlig uten Hitlers tropper. Det er dessuten en forskjell på granskningen i -45 og en forhånds-granskning. Vi kan ikke uten videre sammenligne oss med Jern og Metall, vi er mer heterogene. Dette splitter foreningen.²⁵⁶

Her var altså rollene på sett og vis snudd, selv om det neppe kan argumenteres for at ml-erne kjempet mot ytringsfriheten fordi de ville forby nazister i foreningen. I bunn og grunn var det jo nettopp det saken dreide seg om, retten til å mene og si hva man ville. For ml-erne dreide nok ikke denne saken seg om ytringsfriheten, men om å forby politiske meninger som i ml-bevegelsen, og i samfunnet forøvrig, ble sett på som forkastelige.

Disse sakene som dreide seg om kampen for ytringsfriheten belyser en viktig konfliktlinje mellom ml-forfatterne og den øvrige foreningen. Konfliktlinjen gikk på ml-ernes kamp for ytringsfriheten og de øvriges kamp mot politisering, en kamp for engasjement utover det rent fagpolitiske og en kamp for en ren fagpolitisk linje. Saker som omhandlet ytringsfriheten var nok av de sakene ml-bevegelsen kjempet for som det var enklest å få oppslutning rundt i Forfatterforeningen. Ytringsfriheten var viktig for de som hadde det å skrive som sitt yrke, og spørsmålet ble hvorfor ytringsfriheten skulle gjelde kun forfattere og ikke alle. En så grunnleggende rettighet måtte gjelde hele samfunnet, og Forfatterforeningen måtte kjempe for ytringsfrihet ikke bare for sine egne, men for alle. Slik var det lettere å legitimere ml-forfatternes krav om at Forfatterforeningen måtte ta standpunkt i saker som kunne knyttes til ytringsfriheten.

Konfliktene og debattene rundt ytringsfriheten tiltok både i styrke og i hyppighet fra 1975. Utviklingen hadde sammenheng med tesene om høyreavviket og den sekteriske linjen ml-

---

²⁵⁵ Referat fra årsmøte i DnF 28.-29.02.1976, FFA

²⁵⁶ Referat fra årsmøte i DnF 28.-29.02.1976, FFA

bevegelsen fulgte i perioden. Selv om det hadde vært debatter rundt hva Forfatterforeningen kunne ta standpunkt til også i perioden før, var ikke konfliktlinjen mellom et forsvar for ytringsfriheten på den ene siden og en kamp mot politisering av foreningen på andre siden så tydelig. At ml-forfatterne på begynnelsen av 1970-tallet ønsket å få foreningen til å ta standpunkt i EEC-saken var lettere å forstå siden det dreide seg om 70-års viktigste politiske kamp i Norge. At de ønsket at foreningen skulle ta standpunkt i saker som dreide seg om yrkesforbud for AKP (ml) medlemmer var mindre forståelig for foreningens medlemmer, og ble sett på som en provokasjon. Miljøet i Forfatterforeningen hardnet ytterligere til, og mange mente foreningen var på randen av splittelse.

Også i sakene som dreide seg om ytringsfrihet var partiet aktiv som aktør i politikktutforming. Dette var politiske saker som var viktig i partiet, og hvor partiet allerede hadde tatt standpunkt og utarbeidet en politikk. Det ml-forfatterne gjorde i disse sakene var å forsøke å få Forfatterforeningen til å ta samme standpunkt som partiet hadde gjort, og på den måten være en støtte for partiet i kampen for ytringsfriheten og mot yrkesforbud.

Litteratursyn

I 1975 holdt Forfatterforeningen det de kalte et eksperimentmøte med et litterært emne. Møtet skulle være et uformelt fora for å diskutere litterære tema. Dette møtet dreide seg om litteraturens plass og funksjon i samfunnet og ble innledet ved et foredrag av Espen Haavardsholm, ”Forfatterens oppgaver og litteraturens funksjon i Norge i dag”.²⁵⁷ Som vist tidligere i kapittelet skisserte Haavardsholm i foredraget opp to tradisjoner i norsk litteraturhistorie, en progressiv og en reaksjonær. Han mente den progressive linjen gikk tilbake til Wergeland, Ibsen og Bjørnson, men også forfattere som Per Sivle og Rudolf Nilsen kom inn under denne tradisjonen. Disse forfatterne hadde til sin tid, på sitt kampområde og ut fra sin tids og sin klasses særegne forutsetninger stilt seg på de historiske framskrittstreftenes side. Den reaksjonære linjen hadde derimot holdt seg inne med de herskende og forsvart den bestående orden.²⁵⁸

---

²⁵⁷ Referat fra medlemsmøte i DnF 10.09.1975, FFA.

²⁵⁸ Referat fra medlemsmøte i DnF 10.09.1975, FFA.

Den påfølgende debatten dreide seg både om Haavardsholms inndeling i progressive og reaksjonære forfattere hvor flere mente han hadde vært for skarp, og om litteraturens funksjon. Flere reagerte negativt på at Haavardsholm hadde plassert eksempelvis Sigrid Undset blant de reaksjonære forfatterne. Videre dreide debatten seg om den politiske litteraturen. Martin Nag mente dette var et komplisert tema. ”Man må få folk i tale – men det er komplisert. Fordi ordene fungerte både politisk og poetisk. Hvis ordene bare fungerer politisk – da er det en privatisering av virkeligheten. Hvis de bare fungerer poetisk – da er det estetisme.”²⁵⁹ Problemet med å nå ut til folk kom også opp i debatten. Olav Dalgard erklærte seg politisk enig med Haavardsholm, men mente allikevel at hans tanker om å skrive litteratur ikke ville fungere: ”Så hvordan skal en nå få litteratur til å virke? PROFIL-gruppa er kommet i en bakevje. Kretsen skriver ren politisk litteratur som bare rekker de frelste.”²⁶⁰ Dette kunne løses ved å skrive om ting som var viktig for de undertrykte mente Obrestad, på den måten ville litteraturen kunne nå utover de som allerede var ”frelst”.²⁶¹

Oppsummering

I perioden fra 1975-1978 bar ml-bevegelsens litteraturpolitikk preg av utviklingen i ml-bevegelsen generelt. I 1975 kom tesene om høyreavviket som beskrev bevegelsens politikk i perioden 1972-75 som et moderne revisjonistisk avvik. Dette satte sitt preg også på litteraturpolitikken. I bevegelsens litteratursyn skjedde det imidlertid ikke store endringer. Mao var fortsatt den store ideologen og hans syn ble implementert i bevegelsens syn uten store endringer. I tillegg til de kinesiske røttene, ble også den nordiske tradisjonen vektlagt som forbilde for ml-litteraturen. I Solstads artikkel ”Tilbake til Pelle Erobreren?” ble Martin Andersen-Nexø holdt fram som en framtrедende arbeiderforfatter og et eksempel til etterfølgelse. Litteratursynet ble fortsatt i stor grad formet av enkeltpersoner tilknyttet bevegelsen, og partiet spilte liten eller ingen rolle i dette arbeidet.

Den øvrige litteraturpolitikken ble i perioden mer sekterisk. Dette kom tydeligst til uttrykk i polemikkene mot den øvrige venstresida som stod på trykk i *Profil* i perioden, og i ml-forfatternes gjentatte forsøk på å få Forfatterforeningen til å ta standpunkt i politiske saker knyttet

---

²⁵⁹ Referat fra medlemsmøte i DnF 10.09.1975: 3. FFA.

²⁶⁰ Referat fra medlemsmøte i DnF 10.09.1975: 3. FFA.

²⁶¹ Referat fra medlemsmøte i DnF 10.09.1975, FFA.

til ytringsfriheten. Holdningen til den øvrige venstresida hardnet til og SV ble i *Profils* spalter omtalt som et borgerlig parti. I Forfatterforeningen ble klimaet hardere og konflikten rundt foreningens mulighet til å ta standpunkt i politiske saker var i hele perioden et stridsspørsmål.

I denne perioden var politikken i større grad enn tidligere utformet av partiet. I de fagpolitiske sakene, kunstnerkampen og striden rundt ytringsfriheten i Forfatterforeningen, baserte ml-forfatterne seg i stor grad på partiets politikk og partiet var mer aktiv som aktør i formingen av politikken. Det var naturlig i og med at partiet allerede hadde en utformet politikk, og fordi partiet hadde lang erfaring med denne type saker.

Ml-bevegelsens litteraturpolitikk hadde i perioden innflytelse på samfunnet først og fremst gjennom kunstnerkampen og Kunstneraksjon-74. Både gjennom kamplinjen Bjørn Nilsen førte som forhandler overfor staten, og gjennom en radikaliserings av kunstnerne var ml-bevegelsen med på å forme kampen kunstnerne førte, og kanskje også med på å prege utfallet av kampen. Gjennom *Profil* preget ml-bevegelsens litteraturpolitikk den litterære debatten som foregikk i perioden. *Profil* fungerte som et debattforum for den nye arbeiderlitteraturen ml-bevegelsens forfattere skapte.

6.

1978-1980:

Krise i litteraturpolitikken

For nå hadde det skjedd som reiv det hele i stykker. Utopiene falt. Vi oppdaga at Utopiene hadde falt, men vi brydde oss ikke noe særlig om det. Vi registrerte det med en viss interesse. Vi kommenterte, tørt og nysgjerrig: Det skjer saker og ting borte i Kina. Hva kan det bety? Etter hvert forstod vi at Kina hadde forandra seg, men kunne ikke innse at det skulle få noen konsekvenser for hvordan vi skulle tilbringe livet. Vi kunne jo ikke ane at vi i løpet av et par år skulle bli rødegardister som vendte hjem etter år på landsbygda under kummerlige forhold, uten utdanning og uten å ha utretta noen ting.²⁶²

1978 var året da ml-bevegelsen nådde sitt topp-punkt i forhold til antall medlemmer, men det skulle ikke vare lenge før utviklingen snudde og bevegelsen begynte å miste medlemmer.²⁶³ I 1978 ble det klart at både bevegelsens avis, *Klassekampen*, og bevegelsens forlag, Forlaget Oktober, hadde alvorlige økonomiske problemer. Både avisen og forlaget var på randen av konkurs. Ml-bevegelsens ideologiske grunnlag hadde også begynt å slå sprekker i kjølevannet av Maos bortgang i 1976. Det kom til brudd mellom Albania og Kina. I desember 1978 gikk Vietnam til angrep på Kampuchea.²⁶⁴ Den internasjonale maoismen var i krise. Partiet opplevde medlemsflukt og tilliten til partiledelsen ble svekket både på grunn av den økonomiske krisa i Forlaget Oktober og *Klassekampen*, og på grunn av vaklende politikk i forbindelse med bruddet mellom Kina og Albania. Usikkerhet begynte å bre seg i medlemmenes rekker, noe som også kom til syne i litteraturpolitikken. Uenighet rundt bevegelsens litteratursyn kom til uttrykk, og debattene foregikk ikke lenger mellom ml-erne og den øvrige venstresida, men innad i bevegelsen. Samtidig begynte ml-forfatterne å miste oppslutning i Forfatterforeningen og det ble vanskeligere og vanskeligere å få gjennomslag for sin politikk. I 1980 gikk både Edvard Hoem og Dag Solstad ut med kraftig kritikk av bevegelsens litteraturpolitikk, og Solstad gikk så langt som å erklære den nye arbeiderlitteraturen død.

---

²⁶² Solstad 2004: 221.

²⁶³ Kolmannskog 2006: 1.

²⁶⁴ Kolmannskog 2006: 88.

Kapittelet vil ta for seg ml-bevegelsens litteraturpolitikk i perioden, og se på hva den var influert av. Videre vil det se på hvem som var aktører i å etablere litteraturpolitikken, og hvilken innflytelse litteraturpolitikken hadde på det norske samfunnet.

MI-bevegelsens litteratursyn

To linjer i litteratursynet

Som vist i de foregående kapitlene baserte bevegelsens litteratursyn i seg i stor grad på Maos tale i Jenan. Selv om talen dannet grunnlaget for bevegelsens litteratursyn eksisterte det til en hver tid utallige tolkninger av talen, som igjen ga ulike syn på bevegelsens litteraturpolitikk. Men det var først fra 1978 at debattene rundt bevegelsens litteraturpolitikk virkelig tok til. Uenigheter som hadde ulmet i bevegelsen lenge kom nå til overflaten, og to linjer i litteraturpolitikken manifesterte seg. De to linjene skilte seg ikke fra hverandre i synet på hvem litteraturen skulle tjene, men i oppfatningen av på hvilken måte litteraturen best ville tjene arbeiderne.

Den radikale linjen mente forfatterne måtte tjene arbeiderne gjennom sin litteratur på arbeidernes premisser. I det lå det at forfatterne måtte produsere den type litteratur arbeiderne tradisjonelt leste. I sin mest radikale form ville denne linjen gå inn for en popularisering av litteraturen som innebar at ml-forfatterne skulle produsere såkalt populærlitteratur. Denne samlebetegnelsen omfattet såkalt kiosklitteratur med Kjell Halbings bøker om Morgan Kane som fremste eksempel. Kriminallitteraturen ble også regnet som en del av populærlitteraturen. Det fremste argumentet for en slik popularisering var salgstall. Bøkene om Morgan Kane solgte i over 100 000 eksemplarer, og salgstallene lå langt over ml-forfatternes salgstall. Populærlitteraturens politiske innhold ble regnet som reaksjonært og konservativt, men ml-forfatterne skulle lære av formen, ikke av innholdet.²⁶⁵ Ettersom populærlitteraturen innholdsmessig ikke holdt mål ble det enda viktigere at ml-litteraturen representerte et reelt alternativ for arbeiderne. Den radikale linjen mente at ml-litteraturen slik den framstod ikke representerte noe alternativ. Samtidig mente de at formen var underordnet innholdet. Det innebar at litteraturens innhold ble sett på som viktigere enn dens litterære form.

---

²⁶⁵ "Populær litteratur?" i *Profil* nr. 5 1980: 1.

Den andre linjen stod for et mer moderat litteratursyn. De mente at innholdet var viktig, og kanskje også viktigst, men at uten en god kunstnerisk form ville ikke litteraturen kunne tjene arbeiderne. Dette innebar at en litteratur med aldri så godt og revolusjonært innhold ville miste sin virkning uten en god kunstnerisk form. De mente også at de som ikke allerede var politisk overbevist ikke kunne bys kvalitetsløs litteratur. Begrunnelsen for det var at det bare ville øke avstanden mellom målgruppen og bevegelsen. Videre mente de at populærlitteraturen ikke var den eneste formen som fenget arbeiderne. De mente forfatterne kunne nå arbeiderne gjennom andre litterære former så lenge kvalitet stod i høysete. Særlig innenfor lyrikken ble formen ansett som viktig. Det ble argumentert for at et progressivt og revolusjonært innhold alene ikke var nok. Om formen ikke holdt mål ville ikke litteraturen nå ut til arbeiderne. Den moderate og radikale linjen kom tydelig til uttrykk i debattene som herjet *Klassekampens* spalter i 1978.

ToFi-debatten

I 1978 ga Forlaget Oktober ut Torstein Finnbakks (ToFi) lyrikksamling "Når star kan jage måse" som en del av en serie kalt "Folkets kultur". Forfatter og ml-er Johanna Schwarz anmeldte boken i *Klassekampen*. Schwarz mente boken aldri burde vært utgitt. Kritikken rettet hun først og fremst mot forlaget som hun mente burde ha stoppet utgivelsen.²⁶⁶ Schwarz begrunnelse for at boken ikke burde vært utgitt var at den kunstneriske formen var for dårlig. Særlig de diktene som var på bunden form ble kritisert. I tillegg til å dreie seg om hvorvidt boken burde vært utgitt eller ikke, dreide debatten seg også om det Schwarz henviste til som tofrontskampen.²⁶⁷ Schwarz beskrev det slik: "[...]til å føre den *tofrontskampen* som Mao taler om når han sier at et kunstverk som mangler kunstnerisk form blir uten virkning selv om innholdet er aldri så revolusjonært og riktig."²⁶⁸ Schwarz mente at ToFis dikt, spesielt de på bunden form, var dårlige når det kom til formen. Innholdet var både revolusjonært og riktig, men formen var for dårlig. Schwarz anmeldelse ble utgangspunkt for en debatt som gikk i *Klassekampen* i flere måneder våren og sommeren 1978. I debatten kom både kjente forfattere, amatørskribenter, øvrige medlemmer og forlaget på banen. Det var viktig for bevegelsen at den progressive litteraturen som forfatterne produserte skulle nå ut til arbeiderne. Litteraturen skulle være et middel i kampen for å skaffe nye medlemmer og sympatisører. Uenighetene handlet om på hvilken måte de kunne sørge for at

---

²⁶⁶ J. Schwarz, "ToFi diktdebutant på Oktober forlag. En tofrontskamp" i *Klassekampen* 9. mai 1978: 13.

²⁶⁷ J. Schwarz, "ToFi diktdebutant på Oktober forlag. En tofrontskamp" i *Klassekampen* 9. mai 1978: 13.

²⁶⁸ J. Schwarz, "ToFi diktdebutant på Oktober forlag. En tofrontskamp" i *Klassekampen* 9. mai 1978: 13.

litteraturen ble lest av andre enn de som allerede var overbeviste ml-ere. Debatten dreide seg i all hovedsak om innhold og form, og om hva som skulle være overordnet. Referansene til Mao var mange, og det kom tydelig fram at Mao kunne tolkes på ulike måter.

Etter at Schwarz anmeldelse hadde stått på trykk kom reaksjonene kjapt, både fra forfatteren selv og fra representanter for forlaget. I ToFis svar på kritikken, "Aristokratisk feinschmeckeri"²⁶⁹, tok han til orde for at innholdet i litteraturen var viktigst. ToFi mente formen skulle tjene og framheve innholdet: "Vi skal svært gjerne ta ein diskusjon om tofrontskampen, ein diskusjon som vi som er svake i forma vil ha god nytte av, og ikkje minst som dei som enno ikkje har gripe penna fatt vil ha god nytte av. Men ein ting vil eg likevel slå fast: Innholdet er det viktigaste, uansett fan (sic)."²⁷⁰ Videre presiserte han at dersom han måtte velge mellom å la innholdet eller formen slingre, da ville han velge å la formen slingre. Innholdet skulle være rettesnora. Under pseudonymet Karl V. Han deltok også Tron Øgrim i debatten.²⁷¹ Øgrim mente Schwarz stilte for strenge krav til den formelle formen og la for liten vekt på om diktene inneholdt noe interessant og vesentlig, og på den måten kunne gi leseren noe. Han presiserte at han med dette ikke mente om diktene var "[...] 'riktige' i forhold til en revolusjonær fasit, men om de hadde klart å fange noe av det levende livet i Norge og gi det videre til leserne."²⁷² Altså mente han innholdet var viktig, men ikke nødvendigvis kun målt opp mot en revolusjonær målestokk. Det at innholdet traff leserne var like viktig.

De to motstridende synene i debatten sammenfalt til en viss grad med Bourdieus oppfatning av ulike måter å betrakte kunst på, den estetiske innstillingen og den folkelige estetikk. Den estetiske innstillingen innebærer en evne til å betrakte et kunstverk i seg selv og for seg selv, med hensyn til formen og ikke til funksjonen.²⁷³ I motsetning til dette står den folkelige estetikken som krever at ethvert kunstverk skal fylle en funksjon. Altså er ikke kunst for kunsten skyld nok. Denne motsetningen kan knyttes til motsetningen mellom innhold og form i et kunstverk. Den estetiske innstillingen innebærer å "se" et kunstverk som dets form, innholdet blir da underordnet. Den

---

²⁶⁹ T. Finnbakk, "Aristokratisk feinschmeckeri. ToFi svarer Johanna Schwarz" i *Klassekampen* 18. mai 1978: 11.

²⁷⁰ T. Finnbakk, "Aristokratisk feinschmeckeri. ToFi svarer Johanna Schwarz" i *Klassekampen* 18. mai 1978: 11.

²⁷¹ Sjøli 2005: 186., Tilleggsopplysning fra Pål Steigan på e-post 14.4.2008.

²⁷² "ToFis diktsamling. Johanna Schwarz stiller for strenge krav" i *Klassekampen* 22. mai 1978: 11.

²⁷³ Bourdieu 2005: 22.

folkelige estetikken vil derimot "se" kunstverket som kunstverkets innhold, og formen blir underordnet. I ToFi-debatten kom de ulike måtene å betrakte kunst på til syne. Schwarz, som så på litteraturens form som svært viktig, plasserte seg innenfor den estetiske innstillingen. Hun ønsket en litteratur hvor både innholdet og formen ble sett som viktig, og hvor et godt innhold ikke kunne veie opp for en dårlig kunstnerisk form. På samme måte tenderte ToFis syn mot den folkelige estetikk hvor formen var underordnet innholdet. Det viktige for han var at diktene innholdt noe interessant og vesentlig som fenget ham som leser, ikke at diktene var formmessig gode. I følge Bourdieu knyttes den estetiske innstillingen til overklassen, og til en viss grad middelklassen, mens den folkelige estetikken knyttes til arbeiderklassen. Her kan man se paralleller til argumentasjonen i ToFi-debatten. Det argumenteres med at Schwarz minner om spissborgeren. "Ho minnar ikkje så lite om spissborgaren som rynkar på nesa over 'den folkelige forsøpling av vår litteratur', 'slikt går det dog ikke an at utgi av et anstendig forlag'." ²⁷⁴ Altså mente ToFi at hans litteratur var folkelig, mens Schwarz argumentasjon minte om borgerskapets.

Johanna Schwarz kom på banen igjen med spørsmål om tofrontskampen kun gjaldt for kinesiske forhold. Her utdypet hun også hva hun mente tofrontskampen innebar. "Tofrontskampen – å arbeide for en mest mulig kunstnerisk form for ikke å svekke det politiske innholdet [...]" ²⁷⁵ Schwarz argumenterte med at det var vanskelig å skape en kultur som virket mobiliserende og nådde ut til de som ikke allerede var overbevist, men at dette problemet ikke kunne løses ved å nøye seg med det halvgode. Hun oppsummerte med å si at en kultur uten kvalitetskrav ikke kunne kalles kultur. ²⁷⁶ Flere sa seg enig med Schwarz i at dersom forfatterne ønsket å nå fram til folk som ikke allerede var overbevist, var formen på den progressive diktningen svært viktig. En som kalte seg Fariséeren Junior, sa det slik:

Denne gruppen utmerkete (sic) mennesker er i dag i større eller mindre grad uenige med oss rothuggere. Slike folk kan du ikke by fraser, flokser og dårlig diktning, fordi: Det uttrykker forakt for arbeidsfolk og deres kulturbevissthet. Og viktigst: diktene vil virke mot sin hensikt. ²⁷⁷

Hans tanke var at en litteratur hvor formen var dårlig, ikke ville kunne nå ut til målgruppen, men heller skape en avstand. Om formen var god, kunne de derimot "overbevise" lesere som ikke fra

---

²⁷⁴ T. Finnbakk, "Aristokratisk feinschmeckeri. ToFi svarer Johanna Schwarz" i *Klassekampen* 18. mai 1978: 11.

²⁷⁵ J. Schwarz, "Tofrontskampen-ikke for norske forhold?" i *Klassekampen* 1. juni 1978: 11.

²⁷⁶ J. Schwarz, "Tofrontskampen-ikke for norske forhold?" i *Klassekampen* 1. juni 1978: 11.

²⁷⁷ "Hvor viktig er formen i revolusjonære dikt?" i *Klassekampen* 1. juni 1978: 11.

før hadde tatt politisk standpunkt.²⁷⁸ Blant de som sa seg enig med Schwarz i at den kunstneriske formen var viktig, var også forfatterne Arnljot Eggen og Tor Obrestad. Arnljot Eggen skrev i sitt innlegg ”Forsøk på opprydding i ToFi-debatten”²⁷⁹ at det han og hans forfatterkolleger kritiserte, var at forlaget ikke hadde hjulpet ToFi med å omarbeide diktene og å unngå språklige feil. Han mente en helstøpt diktsamling senere hadde vært bedre. Han argumenterte med at også ”folket” kunne skille mellom godt og dårlig håndverk. Eggen mente innholdet var viktigst, men at et innhold uten form ville være forkastelig.²⁸⁰ Obrestad skisserte i sitt innlegg ”Er vankunne ei dygd?” opp flere problem i arbeidet med å reise en kultur for og av det arbeidende folket. Et av disse problemene omtalte han slik: ”Eit tredje problem er å finne fram til eit formspråk som når fram til dei kunstverket er mynta på. Her kan det vere spørsmål om både popularisering og å reisa det kunstnarlege nivået.”²⁸¹ Obrestad mente at det viktigste var at det ble skrevet innenfor den progressive bevegelsen, men at når en forfatter skrev lyrikk måtte han også forholde seg til de formelle kravene til denne litteraturformen. ”[...] Men når ein suffar annonserer at nå skal han synge opera, så må det vere lov å kritisere prestasjonen hans ut frå dei formelle lovane for denne kunstarten.”²⁸² Alle, også de tre etablerte forfatterne, var enig i at innholdet var viktig. Det er ikke overraskende i en bevegelse hvor litteraturen ble sett som et middel i den politiske kampen. Litteraturen skulle være progressiv og revolusjonær, og følgelig måtte innholdet være viktig. Det uenighetene dreide seg om, var hvor viktig formen i den progressive diktningen var. Ville den progressive diktningen uten en god kunstnerisk form kunne tjene folket?

I debatten uttalte også forlagssjef Knut Johansen seg. Hans synspunkt i debatten knyttet an til den radikale linjen. Han så på ToFis diktsamling som en positiv tilvekst til den revolusjonære arbeiderlitteraturen i Norge, og argumenterte med at diktens innhold var så godt og viktig at noen formelle feil ikke var god nok grunn til å stoppe diktsamlingen. “Nokre av dikta har formelle feil, i andre kan det vera ting å setja fingeren på i tankegangen, i innhaldet. Dei er med fordi vi meinte det var godt stoff i dei.”²⁸³ Debatten dreide også innom forholdet mellom amatører og profesjonelle forfattere innenfor litteraturen. Knut Johansen hevdet det måtte være rom for

---

²⁷⁸ “Hvor viktig er formen i revolusjonære dikt?” i *Klassekampen* 1. juni 1978: 11

²⁷⁹ A: Eggen, ”Forsøk på opprydding i ToFi-debatten” i *Klassekampen* 6. juni 1978: 11.

²⁸⁰ A. Eggen, ”Forsøk på opprydding i ToFi-debatten” i *Klassekampen* 6. juni 1978: 11.

²⁸¹ T. Obrestad, ”Er vankunne ei dygd? - Av Tor Obrestad” i *Klassekampen* 9. juni 1978: 11.

²⁸² T. Obrestad, ”Er vankunne ei dygd? - Av Tor Obrestad” i *Klassekampen* 9. juni 1978: 11.

²⁸³ K. Johansen, ”Svar på nokre spørsmål i ToFi-debatten” i *Klassekampen* 23. juni 1978:11.

både amatører og profesjonelle i den litterære sfæren. Dette skapte sterke reaksjoner. Schwarz, og flere med henne, mente det var urettferdig mot ToFi å utgi boken hans for deretter å sette en amatør-merkelapp på han.²⁸⁴ Et av argumentene mot en inndeling i amatører og profesjonelle var at kriterier for en slik inndeling var vanskelig å finne. Om amatører var de som ikke kunne leve av diktingen, ville de fleste havne i denne kategorien. Den viktigste innvendingen blant de etablerte forfatterne var at Johansen, ved å sette en amatør-merkelapp på ToFis diktsamling, ikke tok boken hans alvorlig. Eggen mente ToFi måtte finne seg i å bli vurdert på lik linje med andre debutanter når han selv debuterte som forfatter. Videre mente han forlaget innførte en ny og forkastelig praksis ved å skille mellom amatører og profesjonelle.²⁸⁵ Eggen mente skillet måtte gå mellom god og dårlig, framfor amatør og profesjonell. Knut Johansen mente derimot at arbeiderlitteraturen ikke ble det den skulle være før den favnet om en bred massebevegelse med amatører på alle nivå og flere hundre fagfolk.

Desto meir som vert skapt av arbeidarar, småbrukjarar, studentar og ungdom som fortel om sitt eige liv, sine eigne kjensler og sine eigne voner, desto rikare vert også den litteraturen som blir skapt av fagfolk som tar arbeidarklassens standpunkt. Og desto fleire fagfolk veks det fram.²⁸⁶

Det ble flere ganger i debatten henvist til Mao og hans Jenan-tale. Allerede i sin anmeldelse var Schwarz inne på Maos tale i forbindelse med begrepet tofrontskamp. Som vist i kapittel 2 kan begrepet tofrontskamp knyttes til to ulike betydninger. Den ene betydningen innebærer at kampen må føres med både bajonett og penn. Altså at litteraturen er et viktig våpen i kampen for revolusjon. Den andre betydningen er den som er mest aktuell i denne sammenhengen. Det dreier seg om at et kunstverk uten kunstnerisk form blir uten virkning selv om innholdet er aldri så revolusjonært.²⁸⁷ Schwarz brukte Maos syn i sin artikkel for å forsvare sitt krav om kunstnerisk kvalitet. Utover i debatten ble det stadig henvist til Mao og hans standpunkt ble tatt til inntekt for begge syn i debatten.

I ”Mot undertrykking av progressiv lyrikk”²⁸⁸ tok forfatteren sterkt til ordet mot Schwarz.

Signaturen G.L. henviste i den forbindelse til Mao. ”Mao sier i talene sine på Jenan-konferansen:

---

²⁸⁴”En annen debatt” i *Klassekampen* 22. mai 1978: 11.

²⁸⁵ A. Eggen, ”Forsøk på opprydding i ToFi-debatten” i *Klassekampen* 6. juni 1978: 11.

²⁸⁶ K. Johansen, ”Sluttord frå Forlaget Oktober” i *Klassekampen* 24. juni 1978: 14.

²⁸⁷ Tsetung 1963: 88.

²⁸⁸ ”Mot undertrykking av progressiv lyrikk” i *Klassekampen* 31. mai 1978: 11.

'Enhver klasse i ethvert klassesamfunn har sine egne politiske og kunstneriske kriterier. Men alle klasser i alle klassesamfunn stiller uten unntak det politiske kriteriet i første rekke og det kunstneriske i annen rekke.'"²⁸⁹ Forfatteren mente dette standpunktet måtte være grunnlaget for alle progressive. Han mente en slik kritikk Schwarz kom med, fremmet en linje som ville undertrykke den progressive, revolusjonære lyrikken. "Det er ei linje som i praksis setter så høye kunstneriske krav at mange ville slutte å skrive hvis denne linja fikk gjennomslag. [...] Det er ei borgelig linje der den kunstneriske perfektjonismen er overordna, slik at vanlige folk vil gi opp i avmakt og miste trua på seg sjøl."²⁹⁰ Maos tale ble brukt som argumentasjon for at det politiske innholdet alltid måtte stå i første rekke. Videre skrev G.L. at han fant det merkverdig at kritikken fra de tre forfatterne Schwarz, Obrestad og Eggen, kun gikk på svakheter ved formen og ikke innholdet. Han mente en skikkelig kritikk skulle være dialektisk, og få fram både sterke og svake sider ved diktsamlingen.²⁹¹ Videre henviste G.L. til samme sitat som Schwarz brukte i sin artikkel.

Kunstverker som mangler kunstnerisk verdi, har ingen kraft uansett hvor progressive de er politisk. Derfor er vi mot både tendensen til å skape kunstverker med et feilaktig politisk syn og tendensen til "plakat- og slagordstil", som har et riktig politisk syn, men mangler kunstnerisk kraft. I spørsmål om litteratur og kunst må vi føre en kamp på to fronter.²⁹²

Der Schwarz brukte sitatet til å vise nødvendigheten av en god kunstnerisk form, brukte G.L. det samme sitatet som grunnlag for sitt synspunkt, at det politiske innholdet var overordnet formen.

I artikkelen "Vi hever ikkje nivået bak lukka dører"²⁹³ ble det igjen henvist til Maos tale i Jenan. Amatørdiktar, som forfatteren av artikkelen kalte seg, henviste til samme sitat som både Schwarz og G.L. henviste til i sine artikler, om at kunstverk uten kunstneriske kvaliteter ikke hadde noen kraft. Han mente Schwarz hadde rett i at man måtte kjempe på to fronter. Videre viste han til at ikke engang Schwarz hadde påstått at ToFis diktsamling var uten kunstneriske kvaliteter.²⁹⁴

Forfatteren av innlegget mente Schwarz egentlig tok opp spørsmålet om nivåheving, når hun tok for seg tofrontskampen. "Det du egentlig tek opp her er spørsmålet om nivåheving. Korleis skal ein heve nivået? Spørsmålet om å heve nivået heng saman med spørsmålet om å få det som er

---

²⁸⁹ "Mot undertrykking av progressiv lyrikk" i *Klassekampen* 31. mai 1978: 11.

²⁹⁰ "Mot undertrykking av progressiv lyrikk" i *Klassekampen* 31. mai 1978: 11.

²⁹¹ "Mot undertrykking av progressiv lyrikk" i *Klassekampen* 31. mai 1978: 11.

²⁹² Tsetung 1963: 89.

²⁹³ "Vi hever ikkje nivået bak lukka dører. Svar til Johanna Schwarz" i *Klassekampen* 9. juni 1978: 11.

²⁹⁴ "Vi hever ikkje nivået bak lukka dører. Svar til Johanna Schwarz" i *Klassekampen* 9. juni 1978: 11.

skreven ut til folk, popularisere det.”²⁹⁵ Amatørdiktar gjenga vidare hva Mao skrev om spørsmålet. ”Det kan ’ikke trekkes noen skarp grense mellom popularisering og heving av nivået’, seier Mao.”²⁹⁶ Amatørdiktar argumenterte med at det Schwarz i virkeligheten tok til orde for var en nivåheving bak lukkede dører. Med dette mente han at spørsmålet om hvilket nivå litteraturen skulle ligge på ble avgjort av forfatterne og forlagene uten at folket fikk komme til orde. Han mente en heving av nivået bare kunne komme i stand ved et samspill mellom forfatterne og et bredt publikum.²⁹⁷

I debatten ble Mao tatt til inntekt for flere synspunkt. Både når det gjaldt forholdet mellom innhold og form og spørsmålet om nivåheving eller popularisering, gikk Mao selv inn for den gyldne middelvei. Selv om det politiske innholdet var viktigst, var litteratur uten kunstnerisk kvalitet uten kraft. Popularisering var viktig, men en nivåheving måtte til. Fordi Maos syn var vagt og ikke tok standpunkt for verken det ene eller det andre, var det enkelt å bruke Mao i argumentasjonen rundt ulike synspunkt i litteraturdebatten. Dette er spesielt tydelig i tilfellet hvor nøyaktig samme sitat ble tatt til inntekt for to ulike syn. Det vitner om at Maos syn i utgangspunktet var flertydig, og i prinsippet kunne danne grunnlaget for begge linjene i litteratursynet.

Narve Sen-debatten

Debatten som fikk tilnavnet Narve Sen-debatten foregikk i *Klassekampen* vinteren 1978/79. I et intervju med om lyrikk uttalte Tor Obrestad at han mente Jon Michelet burde ha skrevet et langt dikt i stedet for sin siste roman ”Angrep på Longyearbyen”.²⁹⁸ Uttalelsen kom i forbindelse med Obrestads ønske om at noen kunne driste seg til å skrive lange dikt.²⁹⁹ Obrestads uttalelse stod ikke lenge uimotsagt. I debattinnlegget ”-Nei, Tor Obrestad, det er flere mord vi trenger!” gikk den kioskinspirerte signaturen Narve Sen hardt ut mot Obrestads utspill: ”Jeg vet ærlig talt ikke om jeg skal le eller grine av et slikt utspill. Måtte gud bevare oss fra Obrestads linje for den

---

²⁹⁵ ”Vi hever ikkje nivået bak lukka dører. Svar til Johanna Schwarz” i *Klassekampen* 9. juni 1978: 11.

²⁹⁶ ”Vi hever ikkje nivået bak lukka dører. Svar til Johanna Schwarz” i *Klassekampen* 9. juni 1978: 11.

²⁹⁷ ”Vi hever ikkje nivået bak lukka dører. Svar til Johanna Schwarz” i *Klassekampen* 9. juni 1978: 11.

²⁹⁸ J. Michelet, *Angrepet på Longyearbyen: en kort framtidsroman*, Oslo: Forlaget Oktober, 1978.

²⁹⁹ ”En stillferdig ”Tor med hamaren” – Dikt er bruksting for folk som er glade i framsteg.” i *Klassekampen* 2. desember 1978: 7.

progressive litteraturen.”³⁰⁰ Narve Sen stilte spørsmål ved at den progressive litteraturen kun blomstret på de områdene som tradisjonelt hadde vært dominert av borgerskapets finkultur, ikke på de områdene arbeidsfolk flest hentet sitt lesestoff fra, kiosklitteraturen. Han hevdet at dersom Obrestad ønsket en litteratur som skulle nå ut til arbeiderklassen, burde han ikke kreve flere lange dikt, men derimot progressive westernromaner, krigsromaner og flere bloddryppende krimromaner.

Boka ”Angrepet på Longyearbyen” er både spennende og lettlest, og bør kunne bli en bestselger som når ut til et stort antall folk, også mange som ikke er vant til å lese skjønnlitteratur. Boka er alt kommet i 9000 eksemplarer. Ærlig talt, Tor Obrestad, tror du du kunne selge norske arbeidsfolk 9000 eksemplarer av et 100 siders langt dikt om Svalbard? I så fall får du ha lykke til!³⁰¹

Tydeligere enn dette kan motsetningene mellom de to linjene i synet på litteraturpolitikken neppe uttrykkes. Narve Sens syn på hvilken litteratur arbeiderne leste representerte en klar motsetning til Obrestad og den moderate linjens syn. I sitt svar til Narve Sen skrev Tor Obrestad at han var for en popularisering av litteraturen, men ikke for en popularisering med hodet under armen. ”Det finns en rekke problem med populariseringa som Narve Sen synest å sope under matta. Han synest i utgangspunktet å seie: det er ikkje så farleg kva vi kjører i arbeidsfolk bare vi kjører i dei noko.”³⁰² Obrestad mente dette var en snobbete holdning, og at det representerte en arroganse overfor det å søke kunnskap. Videre mente han Narve Sens synspunkt var en avvisning av de kvalitetene som bar diktningen. Obrestad avsluttet innlegget med å uttale at han var redd for det lettvinde hovmodet som kom til uttrykk i Narve Sens innlegg.³⁰³

Narve Sens innlegg møtte kraftig motbør fra Obrestad, men fikk også støtte. Blant de som støttet Narve Sens syn var signaturen Småskurk. Han var imidlertid noe mer moderat i sine uttalelser, og mente at begge litteraturformene hadde livets rett i bevegelsen. Han mente bevegelsen hadde behov for Obrestads diktning i kampen, men at bevegelsen samtidig hadde bruk for Michelets bøker. Videre mente han at disse ulike formene for litteratur hadde ulike bruksområder.³⁰⁴

I stille stunder trekkes de dypsindige verk ut av hylla. Tiden er inne til livserkjennelse – som Obrestad skriver: ”lære og tenke og erkjenne.” Men de stille stundene er få – og litteraturen har en helt annen funksjon enn den Obrestad innbiller seg. Jeg leser fordi jeg vil vekk. Drømme – ha en god historie før jeg

---

³⁰⁰ ”Nei, Tor Obrestad, det er flere mord vi trenger!” i *Klassekampen* 7. desember 1978: 11.

³⁰¹ ”Nei, Tor Obrestad, det er flere mord vi trenger!” i *Klassekampen* 7. desember 1978: 11.

³⁰² T. Obrestad, ”Tor Obrestad svarer: Snobb om litteratur!” i *Klassekampen* 13. desember 1978: 11.

³⁰³ T. Obrestad, ”Tor Obrestad svarer: Snobb om litteratur!” i *Klassekampen* 13. desember 1978: 11.

³⁰⁴ ”Fram for Western (ml)” i *Klassekampen* 18. desember 1978: 11.

sovner. Noe spennende etter en slitsom dag. Noe opprivende lesning som gjør togreisa kortere. Obrestads diktsamling ville for meg – dessverre gjøre den uhyggelig mye lengre.³⁰⁵

Småskurk fortsatte med å si at tilbudet som fantes for ham var reaksjonært, og etterlot tanker som var et hinder for å forstå virkeligheten. Han mente Obrestads løsning, at de som tydde til denne type litteratur i stedet burde lese dikt, var feilslått. Løsningen måtte være at det ble produsert lette, bra bøker med riktig politisk innhold.³⁰⁶ Han mente, som Narve Sen, at det måtte produseres populærlitteratur også innenfor bevegelsen. Også signaturen E.G. tok til ordet for at det måtte være rom for ulik litteratur i bevegelsen. Han mente bevegelsens litteratur ville bli fattig uten handlingslitteraturen.³⁰⁷ Han mente også at de ulike formene for litteratur hadde ulike bruksområder. ”Sjøl har jeg lest sikkert tusenvis av handlingsbøker som er gjort unna på en time hver, men har og stor nytte av seriøs litteratur som det tar uker å komme gjennom.”³⁰⁸

Samtidig som Narve Sen fikk støtte fra en rekke lesere, støttet Dag Solstad Obrestads syn. Solstad støttet ikke Obrestads uttalelse om at Michelet heller burde skrevet et langt dikt, men han var enig i Obrestads syn på bevegelsens litteraturpolitikk. Solstad åpnet sitt innlegg i

Klassekampen slik:

Jeg begynner å bli trøtt av å bli skjelt ut for å være finkulturell fordi jeg forsøker å skrive bøker som gir folk n o e mer enn to–tre timers lettvent avslapning på bussen fra og til jobben. Jeg begynner å bli trøtt av folk som er interessert i spennende litteratur på vegne av andre, og som derfor karakteriserer all litteratur som ikke selger så mye som Morgan Kane som kjedelig, tungtfordøyelig, og indirekte også for bortkasta arbeid. Jeg begynner å bli trøtt av folk som insinuerer at jeg skriver bøker for en liten borgerlig elite, iblandet noen progressive som er ute på et finkulturelt pliktøp.³⁰⁹

Solstad argumenterte videre for at spredningen av progressiv kiosklitteratur kontra progressiv gjespelitteratur, som han omtalte det, ikke entydig viste at det ene ble foretrukket framfor det andre. Han hevdet videre at salgshallene for Jon Michelets spenningsbøker ikke lå mye over slagshallene for Edvard Hoems og hans egne bøker. Han skrev at det var en mulighet for at hans og Hoems bøker ble lest av feil klasse, men da måtte det i så fall føres bevis for det. Noe det ikke var gjort i debatten så langt.³¹⁰ Solstad skrev videre at han mente Narve Sen ga uttrykk for et syn

---

³⁰⁵ ”Fram for Western (ml)” i *Klassekampen* 18. desember 1978: 11.

³⁰⁶ ”Fram for Western (ml)” i *Klassekampen* 18. desember 1978: 11.

³⁰⁷ ”Fattig litteratur uten handlingsbøker” i *Klassekampen* 11. januar 1979: 8.

³⁰⁸ ”Fattig litteratur uten handlingsbøker” i *Klassekampen* 11. januar 1979: 8.

³⁰⁹ D. Solstad, ”Godt nyttår til Narve Sen og de som mener som han.”, *Klassekampen* 2. januar 1979: 8.

³¹⁰ D. Solstad, ”Godt nyttår til Narve Sen og de som mener som han.”, *Klassekampen* 2. januar 1979: 8.

på litteratur som han håpet aldri ville bli noe mer enn en understrøm innenfor den progressive bevegelsen. Han mente det bevegelsen behøvde var flere og bedre bøker som omhandlet arbeiderklassens virkelige liv. Som eksempler på den type litteratur trakk han fram den danske forfatteren Martin Andersen-Nexø's bøker. Solstad understreket at han ikke var imot progressiv kiosklitteratur.

Det betyr *ikke* at jeg er i mot progressiv kiosklitteratur. Jeg er *for* det. Jeg er *for* at Jon M. skriver sånne bøker. Jeg er *for* flere sånne bøker. Men jeg er i mot at man utnytter en tilfeldig og tøvetete replikk fra Tor Obrestad (Men M burde skrive et langt dikt i stedet for "Angrepet på Longyearbyen") til å forlange den progressive "finlitteraturen" nedlagt til fordel for cowboybøker og krim.³¹¹

Som både Småskurk og E.G. tok altså Solstad til ordet for at bevegelsen var best tjent med ulike former for litteratur. Samtidig gjorde han det klart at han håpet den linjen Narve Sen stod for aldri ville bli den dominerende innenfor bevegelsen. Solstad var heller ikke enig i den radikale linjens syn på hvilken type litteratur som fenget arbeidsfolk. Han mente salgshallene ikke ga et entydig bilde på hvilken litteratur som ble mest lest, og heller ikke på hvem som leste hva.³¹²

I forbindelse med Narve Sen-debatten ble det holdt et møte i den litterære klubben Nordahl Grieg-klubben over temaet populærlitteratur. I *Klassekampen* 21. mars ble hovedtrekkene i møtet gjengitt for leserne. Avisen brakte følgende sitat fra Jon Michelet:

Vi må gjøre opp med den inngrodde sekterismen i den progressive "finlitteraturen". Forfatterne er fornøyde med ørsmå seire i kampen for å nå ut til nye lesergrupper – når det riktige ville være å jobbe for å nå opplag på 100.000 og 200.000. Dag Solstad og Tor Obrestad og de andre gamle Profilmøderne er alt for lite dristige når det gjelder å eksperimentere – både i form, og leserinnretning. Leserene krever fengende, levende bøker av forfatterne, bøker med en spennende handling og stoff som tar opp brennbare emner. Jeg er sjøl ikke fornøyd med "Angrepet på Longyearbyen". Men kom ikke og fortell meg at et 100 siders dikt ville gjort bedre nytte!³¹³

Jon Michelet var innleder på møtet sammen med Oddrun Grønvik. Hun var i følge *Klassekampen* mindre polemisk og mer forsiktig når det gjaldt å trekke bastante konklusjoner. Begge innleiderne var enige om at Narve Sen-debatten var en viktig debatt. Grønvik hevdet at ml-forfatterne ikke hadde noe å lære av den tradisjonelle kiosklitteraturen som hun karakteriserte som glatt og livløs.³¹⁴ Etter møtet i Nordahl Grieg-klubben ser det ut til at debatten ble ansett som avsluttet, og

---

³¹¹ D. Solstad, "Godt nyttår til Narve Sen og de som mener som han.", *Klassekampen* 2. januar 1979: 8.

³¹² D. Solstad, "Godt nyttår til Narve Sen og de som mener som han.", *Klassekampen* 2. januar 1979: 8.

³¹³ "Jon Michelet fyrte løs på Nordahl Grieg-klubben" i *Klassekampen* 21. mars 1979: 13.

³¹⁴ "Jon Michelet fyrte løs på Nordahl Grieg-klubben" i *Klassekampen* 21. mars 1979: 13.

det ble ikke trykt flere innlegg om debatten i *Klassekampen*. Debatten i Nordahl Grieg-klubben viste at motsetningene var store. Det nye med dette møtet var at en forfatter tok til orde for en popularisering av litteraturen. Jon Michelet påpekte at leserne ville ha spennende bøker med brennbart stoff, og slang også ut et lite stikk mot sine forfatterkolleger Solstad og Obrestad som han mente var altfor forsiktige og lite dristige når det gjaldt å eksperimentere med ulike litterære former.

Debatten viser i stor grad motsetningen mellom den moderate og den radikale linjen i synet på litteraturpolitikken. Også i forhold til hva som var lesingens funksjon eksisterte det ulike oppfatninger. Skulle lesingen kun underholde eller skulle den også gi noe utover underholdning? Var litteraturens oppgave å lære leserne å tenke rett og erkjenne? Obrestad og Solstad mente at litteraturen måtte ha en funksjon utover det å underholde. Obrestad uttrykte det slik: "Lesing skal gjere oss bedre i stand til å forstå samfunnet kring oss og oss sjølv og dermed bedre i stand til å handle rett".³¹⁵ Altså skulle litteraturen og lesingen ha en oppdragene funksjon. Narve Sen og hans støttespillere mente derimot at litteraturen ikke hadde denne funksjonen. De mente at litteraturens funksjon først og fremst var å underholde, men at det var skadelig om litteraturen hadde reaksjonært innhold og ledet til feil tanker.

Populær litteratur? Profils holdning til popularisering

Selv om Narve Sen-debatten var over, var popularisering av litteraturen noe som opptok litteraturinteresserte i ml-bevegelsen. *Profil* nr. 5 1980 åpnet med en lederartikkel med tittelen "Populær litteratur?" Det var ikke oppgitt noen forfatter på artikkelen, men i og med at artikkelen var en leder kan det argumenteres for at artikkelen representerte redaksjonens syn. Artikkelen slo fast at populærlitteraturen representerte et dilemma for litteraturinteresserte på venstresida. Dette ble begrunnet med at populærlitteraturen uten tvil var den mest populære litteraturen, og at finlitteraturens lesere bare var en liten sær krets i forhold til populærlitteraturens.

Populærlitteraturens problem var at innholdet virket sløvende på leserne, og ikke minst var reaksjonært.³¹⁶ Artikkelforfatterne stilte spørsmålene:

Er det ikke mulig at populærlitteraturen har truffet et eller annet som finlitteraturen har bommet på, og som kunne være verdifullt å ta med seg? Er det ikke litt vel enkelt å feie under matta at det den jevne norske

---

³¹⁵ T. Obrestad, "Tor Obrestad svarer: Snobb om litteratur!" i *Klassekampen* 13. desember 1978: 11.

³¹⁶ "Populær litteratur?", *Profil* 1980, 5: 1.

mann og kvinne leser hver uke er såkalt populærlitteratur, og at en stor del av de samme leserne blåser en lang marsj i de siste bøkene til Espen Haavardsholm eller Kjartan Fløgstad, rett og slett fordi de synes de er for kjedelige. Tar de feil alle som mener det? Eller kan det magiske grepet som populærlitteraturen har på folk, tyde på at denne litteraturen har en folkelig "nerve" som har gått finlitteraturen hus forbi?³¹⁷

Videre ble det slått fast at kritikere av populærlitteraturen tradisjonelt hadde avfeid sjangrene innenfor populærlitteraturen som helt uinteressante for finlitteraturen. Dette var i følge artikkelforfatterne feil. Selv om populærlitteraturen i sin tradisjonelle form ikke holdt mål, måtte det være mulig å se på hva ved populærlitteraturen som fenget leserne og ta lærdom av det. Måten populærlitteraturen klarte å skape spenning på ble trukket fram som et moment forfattere kunne lære av. En roman måtte også fungere som en spennende fortelling.³¹⁸ Videre tok artikkelen for seg populærlitteraturens folkelighet. I begrepet folkelighet la artikkelforfatterne at bøkene var enkle å lese, hadde få fremmedord og korte setninger, og at det var en klar utvikling av handlingen.

Dette vil ikke fortone seg som positive egenskaper ved en bok for alle, men det kan være viktige sider ved en litteratur som vil nå ut til mange. De leserne som har vært privilegert når det gjelder fritid, arbeidssituasjon og økonomi, har hatt overskudd til å gå løs på de problemene finlitteraturen stiller dem overfor. Men lesere som kanskje ikke har hatt de samme mulighetene, vil kunne synes at mye av finlitteraturen rett og slett er så vanskelig og tung at de ikke orker fult ut å kaste seg inn i den.³¹⁹

Artikkelforfatterne understreket at artikkelen ikke måtte forstås som at de trykte populærlitteraturen til sitt bryst, men at de mente populærlitteraturen hadde en del gode sider som de progressive forfatterne kunne lære av. Artikkelens utgangspunkt med at populærlitteraturen representerte et dilemma for litteraturinteresserte på venstresida i politikken, viser at forholdet mellom finlitteratur og populærlitteratur ble sett på som komplisert og vanskelig. Denne tankegangen understreker det problematiske i målsetningen om å nå ut til store lesergrupper som tradisjonelt leste en annen type litteratur enn det forfatterne og de litteraturinteresserte anså som god litteratur.

I og med at Maos syn på popularisering skisserte en litteratur med vekt på både popularisering og nivåheving, skilte verken den moderate eller den radikale linjen seg nevneverdig fra Maos syn. Som vist i kapittel 2 mente Mao det ikke kunne trekkes noe skarpt skille mellom en nivåheving og en popularisering. Folket krevde popularisering, og deretter høyere nivå. Altså måtte en

---

³¹⁷ "Populær litteratur?", *Profil* 1980, 5: 1.

³¹⁸ "Populær litteratur?", *Profil* 1980, 5: 3.

³¹⁹ "Populær litteratur?", *Profil* 1980, 5: 3.

nivåheving finne sted, men på folkets premisser. Denne tankegangen ble tydeligst fulgt i *Profils* artikkel. Her var fokuset rettet inn mot at populærlitteraturen hadde enkelte momenter som forfattere innenfor andre typer litteratur kunne lære av, og ikke på at den ene formen for litteratur skulle prioriteres framfor den andre. I Narve Sen-debatten var innleggene mer rettet inn mot hvilken av de to formene for litteratur som fenget leserne og som den progressive bevegelsen ville tjene på. Debatten var preget av en klarere enten-eller holdning, og debattantene så ikke i samme grad mulighetene til å trekke inn momenter fra begge litteraturformene for å skape en egen litteratur. Maos syn kunne i denne sammenhengen tas til inntekt for begge synspunktene, og ingen av synspunktene framstod derfor som riktig eller feil.

Også i populariseringsdebatten ble Maos syn brukt uten en problematisering av at talen var skrevet for et annet samfunn. Dette kommer klart til uttrykk i debatten rundt en nivåheving. Mens massene i Kina var analfabeter, var massene i Norge lesekyndige. Forskjellen på kadrene og massene i Kina var stor, mens forskjellen på nivået mellom partiledelsen og massene i Norge var liten. I Norge var utdanningsekspløsjonen i gang, og aldri før hadde så mange unge studert ved universitet og høyskoler. Når Mao snakket om at kunstnerne måtte ta utgangspunkt i massenes nivå for deretter å heve nivået, snakket han i realiteten om en slags utdanning eller læringsprosess for de kinesiske massene gjennom kunsten og litteraturen. Massene måtte først lære å gjøre bruk av kunsten. Deretter kunne nivået heves, men i den retningen massene utviklet seg. I det norske samfunnet kom forholdet mellom en nivåheving og en popularisering av kunsten til å dreie seg om en kamp mellom den progressive "finlitteraturen" og populærlitteraturen. Hvilken av de to litteraturtypene kunne fenge de norske massene? Altså ble Maos syn som i utgangspunktet dreide seg om en læringsprosess blant de kinesiske massene og om hvilken litteratur forfatterne skulle skrive, i Norge til en diskusjon rundt popularisering av litteraturen. Uenighetene dreide seg i Norge ikke rundt hvilket nivå massene lå på, men om de foretrakk den progressive litteraturen eller den reaksjonære kioskitteraturen. Maos syn ble direkte implementert i ml-bevegelsens litteratursyn, uten noen form for fornorsking. Dette innebar at ml-erne i prinsippet fordreide Maos syn gjennom at de brukte det på et helt annet samfunn med helt andre vilkår.

De to debattene viste en uenighet rundt ml-bevegelsens litteraturpolitikk og litteratursyn som ikke hadde kommet til uttrykk før. I perioden før 1978 hadde debattene vært ført utad mot

litteraturinteresserte på den øvrige venstresida. Som vist i kapittel 4 og 5 eksisterte det ikke noe debatt innad i bevegelsen rundt litteraturpolitikken i perioden før 1978. Uenighetene hadde nok alltid vært tilstede, men uten å komme til overflaten. Det at uenighetene ble så synlige i denne perioden kan skyldes at usikkerheten rundt bevegelsens litteraturpolitikk og litteratursyn ble større. Flere opplevde at de ikke kunne stå fullt og helt bak den litteraturpolitikken som var utformet. I ToFi-debatten følte flere av ml-forfatterne at de ikke kunne stå bak forlagets utgivelsespolitikk, og at kvaliteten ble nedvurdert. Debattene uttrykte en økende usikkerhet rundt en litteraturpolitikk det i mange år hadde vært mulig å enes om. Det vitner om at usikkerheten rundt bevegelsens øvrige politikk også hadde spredt seg til det litteraturpolitiske området. Også i perioden fra 1978-80 var litteratursynet sterkt influert av Mao. I begge debattene ble det ofte henvist til Mao og hans Jenan-tale. Forskjellen fra tidligere perioder var at Maos standpunkt ble tolket ulikt og brukt til å underbygge to ulike syn på litteraturpolitikken

Profil

Profil hadde i midten av 1970-årene vært sterkt preget av tesene om høyreavviket, og harde debatter mellom ml-ere og litterater fra den øvrige venstresida fikk stor spalteplass. Fra 1978 ble tidsskriftet igjen preget av programmatisk artikler rundt bevegelsens litteratur. I *Profil* nr. 2 1978 stod det på trykk to artikler som tok for seg den progressive lyrikken. ”D-detta er rekti. Sånn skal d-det v-værra”³²⁰ omtalte et møte i Nordahl Grieg-klubben som hadde hatt progressiv lyrikk som tema. Det ble gjengitt en innledning Klaus Hagerup hadde holdt på møtet. Hagerup konsentrerte seg om vesentlige problemer knyttet til den progressive lyrikken. Han hevdet lyrikerne hadde to store problemer. De hadde ikke nok materiale som varmet hjertet, og diktene brant ikke nok, de var for puslete. Videre ble det tatt opp at realisme ikke var et tema i lyrikken. Flere mente det måtte endres. Dannelsen av poetiske bilder måtte skje på et realistisk grunnlag. Lyrikerne måtte engasjere seg i virkeligheten for å kunne framstille virkningsfulle bilder av virkeligheten.³²¹

I ”Kildeområder for lyrikken”³²² tok Halvard Foynes for seg en diktantologi, *Det drønner i gata*, som var et utvalg av Ukas dikt i *Klassekampen* fra 1972-1977. Foynes hevdet diktantologien var

---

³²⁰ S. Helseth, ”D-detta er rekti. Sånn skal d-det v-værra”, *Profil* 1978, 2: 11,15.

³²¹ S. Helseth, ”D-detta er rekti. Sånn skal d-det v-værra”, *Profil* 1978, 2:15.

³²² H. Foynes, ”Kildeområder for lyrikken”, *Profil* 1978, 2: 46-47.

god, men at en del av diktene hadde svakheter når det kom til diktene form. Han mente det var en mangel på bruk av det poetiske billedspråket, en mangel på språklig presisjon og konsentrasjon, samt haltende oppbygning av diktene og en mangel på vilje til å utfordre kreativ fantasi.³²³ Foynes mente disse manglene kunne rettes på gjennom å studere den samtidige, levende fortellertradisjonen på norske arbeidsplasser. Videre mente han eventyr, sagn, ordtak og folkeviser kunne være til inspirasjon. I tillegg var samtidig og fortidig litteratur en inspirasjonskilde, særlig den nasjonale kamptradisjonen i lyrikken med Per Sivle, Kristoffer Uppdal, Rudolf Nilsen og Nordahl Grieg. Foynes understreket også at lyrikerne måtte trekke impulser fra sin egen samtid.³²⁴

Hoffpoetikk

Videre fikk Hoffpoetikk-debatten stor plass i *Profil* nr. 5 1978. Debatten som hadde pågått i *Dagbladet*, startet med to kronikker av Jan Böhler hvor han formulerte en sterk kritikk av ml-litteraturen. Han mente ml-litteraturen var frambrakt under sterkt partidiktatur. Böhler kritiserte ml-litteraturen for å skildre det norske klassesamfunnet på en idealistisk og sekterisk måte. Han hevdet ml-forfatterne brukte arbeiderne som brikker i en iscenesetting av partiprogrammets totale fiksjon i litterær form. Ml-litteraturen var ikke noe bidrag til realistiske undersøkelser av det norske samfunnet. Böhler mente videre ml-litteraturen led under lojaliteten til partiprogrammet ved at personskildringen i ml-litteraturen hadde et fast type-galleri som bestod av helter, agenter og tvilere. Dette førte til en lite spennende og dyptgripende personskildring. Videre ble politiske analyser klistret utenpå stoffet.³²⁵ Som et svar på Böhlers kritikk av ml-litteraturen skrev Jahn Thon en artikkel kalt "Den oppdiktete leseren".³²⁶ Thon hevdet hovedspørsmålet i den radikale litteraturkritikken burde være: "Hvem er *leseren* av dette verket?"³²⁷ Videre hevdet han at Böhler i sin kritikk ikke hadde klargjort hvilken leser han hadde bundet sine kriterier til. Thon mente kriteriene litteraturen ble vurdert ut fra måtte springe ut fra virkelige folks konkrete liv og erfaringer og fra ulike klassers problemer og drømmer, og ikke fra oppdiktete definisjoner som han mente Böhler benyttet seg av. I samme nummer hadde *Profil* stilt en rekke sentrale norske

---

³²³ H. Foynes, "Kildeområder for lyrikken", *Profil* 1978, 2: 46.

³²⁴ H. Foynes, "Kildeområder for lyrikken", *Profil* 1978, 2: 47.

³²⁵ J. Böhler, "Radikal realisme eller lojalitet mot dogmer?", *Profil* 1978, 5: 2-9.

³²⁶ J. Thon, "Den oppdiktete leseren", *Profil* 1978, 5: 10-16.

³²⁷ J. Thon, "Den oppdiktete leseren", *Profil* 1978, 5: 10.

forfattere og litteraturpersonligheter spørsmål med utgangspunkt i Hoffpoetikk-debatten. Blant disse var både medlemmer av AKP (ml) og kritikere av ml-litteraturen.

Profil var i perioden preget av programmatisk tekst om hvordan litteraturen skulle være, spesielt innenfor lyrikkens felt. Debatten mot meningsmotstanderne på den øvrige venstresida fortsatte med Jahn Böhlers kritikk av ml-bevegelsens litteratur, men utfallene var langt fra så sterke som de var i perioden før hvor oppgjøret med høyreavviket satte sine spor. Som vist var også *Profil* opptatt av debattene som foregikk i *Klassekampen*, og trykte i 1980 en leder som uttrykte redaksjonens syn på spørsmålene som kom opp i Narve Sen-debatten. I 1980 trykte også *Profil* Edvard Hoems foredrag holdt på AKP (ml)s kulturleir. Dette foredraget behandles senere i kapittelet. I denne perioden var *Profils* litteraturpolitiske linje utformet av enkeltpersoner tilknyttet bevegelsen som skrev artikler i tidsskriftet. Partiets politikk var mindre tydelig enn den var i den foregående perioden hvor tesene om høyreavviket åpenbart hadde stor betydning for tidsskriftets politikk. Tidsskriftet spilte fortsatt en rolle i det norske samfunnet som debattforum, men fokuset på debatt var mindre enn i den foregående perioden.

Forlaget Oktober

Forlagskrise

I 1978 ble Oktober rammet av store økonomiske utfordringer. Forlaget hadde i takt med bevegelsens oppslutning ekspandert kraftig, og det bar også forlagets utgivelsespolitikk preg av. Forlagets ambisjoner om å utgi klassiske verker av Mao, Lenin og Marx i flere bind hadde ført med seg en rekke nye ansettelser, og forlaget hadde rett og slett blitt for stort. Den økonomiske krisa var knyttet til nyutgivelsen av *Kapitalen* av Karl Marx. Nyutgivelsen hadde ført med seg en rekke nye ansettelser til oversettelse og annet arbeid. Oktober hadde tre ansatte i 1974, mens antall ansatte hadde steget til 27 i 1978.³²⁸ Antall ansatte var langt større enn inntjeningsgrunnlaget kunne forsvare, og forlaget var nær økonomisk konkurs. Krisa endte med at staben ble slanket kraftig, og at Geir Berdahl, som på den tiden ledet Tronsmo bokhandel, tok over som forlagssjef.³²⁹ Knut Johansen ble da ansatt som forlagsredaktør.³³⁰ Da Berdahl tok over

---

³²⁸ Dahle m.fl. 1993: 25., Intervju med Pål Steigan 31.10.07.

³²⁹ Dahle m.fl. 1993: 23.

³³⁰ Intervju med Dag Solstad 05.11.07.

som forlagssjef fikk forlaget en stadig friere posisjon i forhold til partiet, og fokuset på skjønnlitteratur ble enda større. På slutten av 1970-tallet og begynnelsen av 1980-tallet ble forlaget et rent skjønnlitterært forlag. Tilknytningen til partiet ble mindre og til slutt nesten ikke-eksisterende, men den politiske grunnholdningen ble beholdt.³³¹ Etersom forlaget fikk en friere stilling til partiet valgte også flere av ml-forfatterne å gi ut sin litteratur på forlaget. ”Det var vel Dag Solstad som overtalte meg til å komme over. Da kom også Tove Nilsen og Edvard Hoem over. Så det var en del av oss som kom over fra de store forlagene. Vi gikk inn på vanlige forretningsmessige forhold, at vi skulle ha vanlig royalté.”³³² Forlaget hadde løsrevet seg fra partiet, og framstod ikke lenger som et partiforlag.

Den økonomiske krisa som rammet både Forlaget Oktober og *Klassekampen* bidro til å skape usikkerhet rundt partiets politikk. Tilliten til partiledelsen sank, og de økonomiske vanskelighetene spilte en viktig rolle i medlemsflukten bevegelsen opplevde på slutten av 70-tallet. De økonomiske vanskelighetene framstod som uforståelige for medlemmene. De hadde bidratt med penger i innsamlingsaksjoner som skulle gjøre utgivelsene av klassikerne mulig. At forlaget nå var på randen av konkurs uten at store deler av prosjektene forlaget hadde planlagt var gjennomført, skapte usikkerhet. Partiet ble tvunget til å gi forlaget en friere stilling på grunn av den økonomiske krisa. Det vitner likevel om at partiets mest sekteriske fase var over. Etter oppgjøret med høyreavviket i 1975 ville en fristilling av forlaget vært vanskeligere. Forlaget var gjennom sin utgivelsespolitikk en viktig aktør i partiets forming av litteraturpolitikken, og måtte derfor være nært knyttet til partiledelsen. Etter den økonomiske krisa i 1978 da forlaget fikk en friere stilling til partiet og rendyrket den skjønnlitterære profilen, økte Oktobers betydning i det norske samfunnet. Forlaget fikk en stall med noen av Norges fremste skjønnlitterære forfattere som med sin litteratur var med på å sette den litterære dagsorden. Slik fortsatte Oktobers rolle i det litterære markedet å utvikle seg til det Oktober vi kjenner i dag.

---

³³¹ Intervju med Espen Haavardsholm 19.10.07., Intervju med Sigurd Allern 17.10.07.

³³² Intervju med Espen Haavardsholm 19.10.07.

Den norske Forfatterforening

Kunstneraksjon-74

Selv om Kunstneraksjon-74 var nedlagt fortsatte forfatterne forhandlingen med staten. I 1978 ble forhandlingen om bibliotekvederlag, som ble nedlagt i 1977, gjenopptatt. Men det skulle ikke ta lang tid før forhandlingene igjen brøt sammen. I juni 1978 brøt forhandlingene sammen, og regjeringen innførte pris- og lønnsstopp. Dette var rettet mot langt flere enn forfatterne. I desember 1978 var forfatterne rede til å fortsette forhandlingene, og i mars 1979 ble det sluttet en avtale mellom staten og forfatterne som skulle gjelde for årene 1977-1979.³³³ Avtalen skulle behandles på forfatterforeningens årsmøte i 1979. En avtale som Bjørn Nilsen imidlertid ønsket å forkaste. Ebba Haslund fremholdt at avtalen var framsatt som et ultimatum fra statens side og derfor måtte godtas. Forslaget ble godtatt med 68 mot 49 stemmer. For første gang hadde forfatterne fått vederlag fastsatt etter forhandlinger og i henhold til en ekte arbeidsavtale.³³⁴

På årsmøtet i 1978 kom også debatten rundt regelverksavtalen, eller forhandlingsretten, opp igjen. Bjørn Nilsen var fortsatt for en kamplinje overfor staten, og ville avvise avtalen. Ebba Haslund forsvarte avtalen, og flertallet av forfatterne var enig med henne. De ga sin prinsipielle tilslutning til avtalen.³³⁵ Bjørn Nilsens linje i kampen for kunstnerens kår begynte altså å miste oppslutning innenfor Forfatterforeningen. Forfatterne ønsket å ta imot de tilbudene staten la fram, ikke å kjempe videre for bedre tilbud som kanskje aldri ville komme. I denne perioden spilte ml-erne en mindre rolle i forfatterne kamp både fordi Nilsen ikke lenger satt som formann i foreningen, og fordi deres kamplinje overfor staten hadde mistet fotfeste blant forfatterne. Sett under ett hadde likevel ml-erne spilt en viktig rolle i kunstnerkampen som bidro til at resultatene fra forhandlingene med staten ble som de ble. Uten den kamplinen forfatterne tidligere hadde ført overfor staten, ville kanskje ikke resultatet ha sett slik ut som det gjorde. Gjennom fire års kamp med staten hadde altså forfatterne oppnådd både garantiinntekt, bibliotekvederlag og forhandlingsrett overfor staten, noe som var et stort framskritt for forfatterne kår og ganske unikt i internasjonal sammenheng. Selv om kampen hadde bydd på heftige debatter og diskusjoner innad i Forfatterforeningen, hadde kampen en samlende effekt på foreningen.

---

³³³ Ringdal 1993: 425.

³³⁴ Ringdal 1993: 426.

³³⁵ Ringdal 1993: 409.

Strid om uravstemning

På et ekstraordinært årsmøte i 1977 la Bjørn Nilsen fram et forslag som gikk ut på at det ikke skulle være mulig å overprøve årsmøtevedtak ved uravstemning.³³⁶ Forslaget bunnet sannsynligvis i saken om yrkesforbud som hadde vært oppe på årsmøtet samme år. Som vist i kapittel 5 hadde Obrestads resolusjon om yrkesforbud blitt vedtatt på årsmøtet, sendt ut til uravstemning og dermed blitt avvist. Det var ikke første gang ml-forfatterne hadde opplevd at deres forslag gikk gjennom på årsmøtet for deretter å bli nedstemt ved uravstemning. Det var lettere for ml-forfatterne å få gjennom sine saker på møter, fordi de var de klart mest aktive i foreningen. Forslaget vakte stor motstand og enkelte snakket om et forsøk på kupp. Mange mente også at dette var et klart angrep på distriktsforfatterne som hadde lang reisevei. Nilsen argumenterte med at årsmøtet mistet sin funksjon dersom årsmøtevedtak kunne overprøves ved uravstemning. Videre mente han at de som var med på debatten, også var de som burde ta avgjørelsen. ”Jeg vil verken kneble diskusjonen i DnF eller endre lovene. Men jeg mener at de som er med på å føre diskusjonen i en sak også bør være de som fatter beslutningene. Til påstandene om kupp: den som vil kuppe en forening sender ikke ut saken til gjennomsyn på forhånd.”³³⁷ Forslaget ble avvist med 60 stemmer for avvisning, 21 mot.³³⁸ At aktivismen var viktig for ml-forfatterne kom tydelig til uttrykk i debatten rundt uravstemning i foreningen. Ml-forfatterne ønsket at avgjørelsene skulle tas på møtene, av de som hadde deltatt i debatten, og ikke gjennom uravstemning. Dette var en viktig sak for ml-forfatterne nettopp fordi en ordning med uravstemning ville svekke deres innflytelse på foreningen. Ml-bevegelsen skulle utrette noe, ikke bare snakke. Det var på møtene de kunne møte opp mannsterke for å få gjennom sine hjertesaker. Gang på gang hadde ml-forfatterne fått vedtatt resolusjoner på medlemsmøter som senere ble avvist ved uravstemning.

Den samme saken kom opp igjen på Forfatterforeningens årsmøte både i 1978 og i 1979. Forslagene i 1979 stod mellom: alternativ 1: ”Alle vedtak på årsmøtet og andre møter kan endres ved uravstemning.” Og alternativ 2: ”Vedtak på årsmøtet kan ikke overprøves ved uravstemning.”³³⁹ Debatten dreide seg altså om nøyaktig samme uenighet som i 1977. Forskjellen

---

³³⁶ Referat fra ekstraordinært årsmøtet i DnF 13.12.1977 FFA

³³⁷ Referat fra ekstraordinært årsmøtet i DnF 13.12.1977 FFA

³³⁸ Referat fra ekstraordinært årsmøtet i DnF 13.12.1977 FFA

³³⁹ Referat fra årsmøte i DnF 10.-11.03.1979 FFA

var at ml-erne nå hadde inntatt en helt annen stilling til saken. De mente fortsatt at årsmøtevedtak ikke burde kunne overprøves ved uravstemning, men de hadde en klart fredligere tone mot sine meningsmotstandere. Fra ml-ernes side var det nå først og fremst snakk om samarbeid. Det viktigste var ikke at de fikk gjennom sitt syn, men at Forfatterforeningen kunne enes om et syn, og at Forfatterforeningen kunne samles. Edvard Hoem uttrykte seg slik: ”Det er viktig at vi får en klar og entydig lovtekst. Nå risikerer vi ikke å få 2/3 flertall for noen av tekstene. Det mest progressive i DnF i dag er å samle foreningen. Enten får vi et kompromiss, eller beholder den gamle teksten.”³⁴⁰ Tor Obrestad fortsatte: ”Det ville være en styrke for DnF å komme fram til et enhetsforslag. Det er en svakhet å fortsette disse fraksjonskampene.”³⁴¹ Tonen var altså en helt annen.

ML-ernes innstilling i saken om uravstemning hadde altså endret seg drastisk i løpet av snaue to år. Dette hadde to viktige årsaker. For det første så ml-forfatterne at deres innflytelse på Forfatterforeningen var i ferd med å endre seg. Bjørn Nilsen var ikke lenger foreningens formann, og deres linje i kunstnerkampen mistet oppslutning. ML-forfatternes storhetstid innenfor Forfatterforeningen var uten tvil over. På mange måter kan forslaget fra 1977 om at årsmøtevedtak ikke skulle kunne overprøves ved uravstemning sees som et siste forsøk fra ml-forfatternes side for å beholde sin innflytelse og makt i foreningen. Hadde de fått gjennom dette forslaget ville deres innflytelse i foreningen ene og alene avhenge av deres evne til å mobilisere krefter ved medlemsmøtene og årsmøtene. På den måten ville de kunne beholde sin stilling i foreningen så lenge aktivismen blant ml-forfatterne var like sterk. Da forslaget ikke gikk gjennom verken på ekstraordinært årsmøte i 1977 eller på årsmøtet i 1978 innså ml-forfatterne mer og mer at slaget om foreningen var tapt. Dette gjorde at ml-forfatterne endret sin innstilling både til forslaget om uravstemning og til de øvrige medlemmene i foreningen. For det andre er det naturlig å tenke seg at utviklingen i ml-bevegelsen spilte en rolle for ml-forfatternes atferd innad i foreningen. Usikkerheten rundt ml-bevegelsens politikk og ikke minst, litteraturpolitikk, hadde innvirkning på ml-forfatternes innstilling til sitt arbeid i Forfatterforeningen. I en periode med usikkerhet rundt politikken i bevegelsen ble det vanskeligere å skulle føre en hard linje for å

---

³⁴⁰ Referat fra årsmøte i DnF 10.-11.03.1979 FFA

³⁴¹ Referat fra årsmøte i DnF 10.-11.03.1979 FFA

få politikken gjennom i andre fora. Kanskje ble også arbeidet innenfor foreningen sett som mindre viktig i en periode hvor bevegelsen var i ferd med å gå inn i en krise.

Krise i litteraturpolitikken

”Hoem svinger ljàen”

Sommeren 1980 holdt Edvard Hoem et foredrag under AKP (ml)s kulturleir. Foredraget hadde tittelen ”Kunst, historie og marxismens menneskesyn”. Foredraget ble gjengitt i sin helhet i *Profil* nr. 3/4 1980.³⁴² Foredraget var et oppgjør med viktige sider av maoismen og AKP (ml)s kunstsyn. Hoem hevdet ml-bevegelsen ikke hadde maktet å gjennomføre et teoretisk oppgjør med firerbandens historiesyn. Dette hadde bidratt til at medlemmene av bevegelsen var mer fortrolige med den kinesiske revolusjonens historie enn den norske. I følge Hoem skyldtes dette den tilnærming bevegelsen hadde til intellektuelt arbeid hvor idealet var hentet fra Kulturrevolusjonen.

Devisen vart å sjå framover istaden for å grave seg ned i fortidas feil, ei besnærende oppskrift som like fullt er tvers igjennom umarxistisk, fordi den tar frå arbeiderklassen eitt av dei viktigaste våpna han har: Evna til å lære av fortidas sine feil gjennom ei kritisk og vitskapelig oppsummering av kva slags feil som er gjort, og kvar vi kom ut av vegen. [...] Mange kameratar går enno rundt og trur at vi starta med blanke andlet og blankt papir i slutten av sekstiåra, og at ja, i denne verden var ingenting umogleg.³⁴³

Hoem hevdet at bevegelsen ikke hadde tatt hensyn til alle de svik og nederlag arbeiderklassen hadde vært utsatt for i løpet av de siste hundre år, og var preget av historieløshet. ”Men på eit eller anna besynderlig vis var det likevel som om vi egentlig var fødde i Kina og hadde emigrert hit til denne gråsteinsrøysa for å omplante våre tradisjoner til framand jord.”³⁴⁴ Videre hevdet Hoem at partiet manglet en kunstpolitikk. Partiet hadde i følge Hoem ikke bare et fagpolitisk ansvar for å støtte den kampen kunstnerne førte for bedre kår, men også et ansvar for den ideologiske debatten om kunst og kultur.³⁴⁵ Partiet måtte gi kunstnerne frihet og tid til å jobbe med kunsten, og frihet til å selv velge tema og form. Det måtte ikke settes likhetstegn mellom kunstnerisk nivå og ideologisk nivå, mellom kunst og ideologiproduksjon eller propaganda. Hoem mente at realismen han og hans kolleger utviklet på 70-tallet trolig ville være utilstrekkelig

---

³⁴² E. Hoem, ”Kunst, historie og marxismens menneskesyn. Del 1.”, *Profil* 1980, 3/4: 33-48.

³⁴³ E. Hoem, ”Kunst, historie og marxismens menneskesyn. Del 1.”, *Profil* 1980, 3/4: 34, 36.

³⁴⁴ E. Hoem, ”Kunst, historie og marxismens menneskesyn. Del 1.”, *Profil* 1980, 3/4: 36.

³⁴⁵ E. Hoem, ”Kunst, historie og marxismens menneskesyn. Del 1.”, *Profil* 1980, 3/4: 39.

når det gjaldt å finne livsfølelsen for neste tiår. Det måtte skapes rom for en ny litteratur. Han hevdet det hadde vært lagt alt for lite vekt på formsspørsmålet i 70-åras progressive litteratur.

Videre argumenterte Hoem for at det i det kapitalistiske samfunnet ikke eksisterte noen helhetlig arbeiderkultur eller folkelig kultur. I det kapitalistiske samfunnet eksisterte først og fremst den borgerlige kulturen, og den folkelige kulturen fantes kun som brokker, og som element i det borgerlige kultursystemet. I følge Hoem var forsøket på å skape en revolusjonær kultur, en egen klassekampkultur som alternativ til den borgerlige kulturen et feilgrep. Det hadde ført med seg sekterisme. Bevegelsen måtte jobbe innenfor de frontene som allerede var opprettet, ikke opprette nye der det ikke var nødvendig.

Vi må bygge på det som allerede finst. Den anarkistiske forakten for dei borgarleg-demokratiske kulturorganisasjonane, og den motkulturelle aversjonen mot institusjonelle forlag og teater er ikkje noko utgangspunkt for ein arbeidarpolitikk på kulturens område. I tradisjonane til arbeiderklassen ligg det motsette: at ein må starte i det gamle for å komme fram til det nye.³⁴⁶

Hoem gikk så over til å snakke om kvalitetskriteriet som han mente ble undervurdert i den progressive litteraturen. Han mente det var et blindspor å tro at den progressive litteraturen kunne vinne fram fordi det var mye av den, uten å spørre etter kvalitet.

Ideologien om at alt er godt berre innhaldet er progressivt er ein ideologi den progressive rørsle har arva frå blomsterbarnas og visesangens periode, da alle som kunne klunke på ein gitar automatisk var kunstnarar. Det viser tilbake til ei samanblanding av amatør og profesjonell som er livsfarleg for den progressive kunsten.³⁴⁷

Dersom amatører og den profesjonelle ble målt med samme mål ville det undertrykke dem begge. I følge Hoem var spørsmålet om kvalitet blitt skjøvet ut over sidelinjen i den progressive kulturdebatten i 70-åra. Han konstanterte at ml-bevegelsen seilte inn i 80-åra på en bølge av selvkritikk, ettertanke og spørsmål ved gamle sannheter. Det karakteriserte han som en sunn tendens.³⁴⁸

I kjølevannet av Hoems foredrag skrev Truls Øra et innlegg i *Profil* kalt "Edvard Hoem, kunsten, historia og det materialistiske menneskesynet".³⁴⁹ Øra hevdet krisa i og rundt AKP skyldtes en allmenn mangel på syntese mellom ideologi og virkelighet. Hovedårsaken til dette mente Øra var

---

³⁴⁶ E. Hoem, "Kunst, historie og marxismens menneskesyn. Del 1.", *Profil* 1980, 3/4: 44.

³⁴⁷ E. Hoem, "Kunst, historie og marxismens menneskesyn. Del 1.", *Profil* 1980, 3/4: 46.

³⁴⁸ E. Hoem, "Kunst, historie og marxismens menneskesyn. Del 1.", *Profil* 1980, 3/4: 48.

³⁴⁹ T. Øra, "Edvard Hoem, kunsten, historia og det materialistiske menneskesynet", *Profil* 1980, 5: 50-52.

AKP (ml)s forhold til Kina som var bygd på rene parallellforskyvde analyser. ”Analyser som har fungert i en global sammenheng, men som ikke har bært slik de skulle her hjemme på berget fordi de ikke har kunnet flettes inn i vår egen lille og svært avgrensa og særegne politiske virkelighet.”³⁵⁰ Øra hevdet at det ikke var analysene som var feilaktige, men at bevegelsen ikke hadde tatt i betraktning elementære historiske forskjeller mellom Norge og Kina. Dyrkingen av Kina hadde ført til et stillestående politisk program som i siste instans gjorde bevegelsens ideologi og analyser virkelighetsløse.

Slik har det oppstått kortslutninger på både innenrikse og det utenriks politiske plan. Vi har fått et kunstig, og på lengre sikt urealistisk forhold til visse kriger (massedrap) og regimer som det etter hvert er blitt vanskelig å forstå og å videre forsvare, mens vårt forhold til den norske Arbiderklassen (sic.) på den andre sida er blitt begrensa til politisk aksjonering istedenfor en fast og oppbyggende politisk plattform som var gjennomanalysert og helt og holden vår egen.³⁵¹

Øras løsning på krisa var å skape en ny politisk plattform som var helt og holden bevegelsens egen i teater, dikt, prosa, artikler og essays.³⁵²

Hoems foredrag fikk motbør i artikkelen ”I eit kapitalistisk samfunn eksisterer først og sist den borgarlege kulturen”.³⁵³ Artikkelen er ikke underskrevet med forfatternavn. Artikkelen tok for seg Hoems utsagn om at bevegelsen så framover i stedet for å grave seg ned i fortidas feil. Dette mente artikkelforfatteren var feil. Han viste til en rekke eksempler på at bevegelsen nettopp hadde sett bakover i stedet for å se framover og ha fokus på samtiden.

Det meste har da gått ut på å glane bakover i historia? Å sette seg inn i feider mellom Marx og Bakunin, Lenin og Plekhanov, Stalin og Trotskij, å fin-lese klassikere i utvalg (men mindre å studere dem med henblikk på å bruke og videreutvikle dem på vår tid og framtid, dessverre.) Man har studert APAs historie, SUKP (b)s historie. Studert Komintern og den anti-fascistiske enhetsfronten Moskvateser og DNA i tjuåra, Tranmæls ”Nye retning” og allverdens ”soge”. Studiet av ”dei indre mekanismene i den norske (?) kapitalismen eller for den saks skuld det imperialistiske verdssystemet” har dessverre blitt ned-prioritert til fordel for ”soge”. Ja, i *Røde Fane* har det til og med gått rasende polemikker om hvordan marxist-leninister skal vurdere kong Sverres innsats i middelalderen!³⁵⁴

Artikkelforfatteren mente at bevegelsen trengte å lære av og om historien, men stilte spørsmålet om det var den type litteratur bevegelsen hadde behov for akkurat da. Han mente bevegelsen

---

³⁵⁰ T, Øra, ”Edvard Hoem, kunsten, historia og det materialistiske menneskesynet”, *Profil* 1980, 5: 50.

³⁵¹ T, Øra, ”Edvard Hoem, kunsten, historia og det materialistiske menneskesynet”, *Profil* 1980, 5: 51.

³⁵² T, Øra, ”Edvard Hoem, kunsten, historia og det materialistiske menneskesynet”, *Profil* 1980, 5: 52.

³⁵³ ”I eit kapitalistisk samfunn eksisterer først og sist den borgarlege kulturen”, *Profil* 1980: 5: 52-53.

³⁵⁴ ”I eit kapitalistisk samfunn eksisterer først og sist den borgarlege kulturen”, *Profil* 1980: 5: 52.

trengte en forskyvning i retning samtiden og framtiden. Videre måtte litteraturens form fenge og favne bredere enn de småborgerlige gruppene både han selv og Hoem tilhørte.³⁵⁵

Solstad erklærer arbeiderlitteraturen død

I september 1980 holdt Dag Solstad et foredrag på AKP (ml)s kulturkonferanse på Dokka som videreførte Hoems kritiske vurdering av bevegelsens litteraturpolitikk og den nye arbeiderlitteraturen. Solstad innledet foredraget med å slå fast at den nye arbeiderlitteraturen var kunstig frambrakt.

Det var en litteratur skapt av et lite, men utrolig vitalt kommunistparti, og holdt oppe av en målretta bevegelse omkring denne litteraturen. Denne litteraturen blei i all hovedsak skrivi av småborgerlige intellektuelle som hadde valgt arbeiderklassens klassestandpunkt, og som valgte å skrive en litteratur som ikke direkte hadde forfatternes egne sosiale erfaringer som utgangspunkt, men en vilt fremmed klasses erfaringer som utgangspunkt, og som gjorde at de måtte søke utover sine egne erfaringer, for å kunne bli tolk for en klasse, som hadde det fortrinn framfor andre klasser at det var den eneste klassen som kunne forandre samfunnet og det liv vi levde, på en avgjørende måte.³⁵⁶

Videre hevdet Solstad at det var en kunstig litteratur og bare under helt bestemte forutsetninger ville en slik litteratur være i stand til å utvikle seg. Litteraturen måtte utvikle seg ellers ville den stivne. Solstad mente denne litteraturen måtte sees som pionerlitteratur, en litteratur som brøytet seg inn på ny mark. Han påpekte at om litteraturen hadde blitt lest av arbeiderklassen så hadde den blitt lest av individer, og hadde ikke fått noe sosialt nedslagsfelt. Litteraturen hadde ikke oppnådd å komme til orde i arbeiderbevegelsens tradisjonelle institusjoner. Litteraturen som ble produsert var i følge Solstad en litteratur med ett ben innenfor det intellektuelle miljø og ett ben innenfor arbeiderklassen. Videre hevdet han at arbeiderlitteraturen kun ville overleve med seire i begge sjiktene. Om de tapte kampen om de intellektuelle og dermed kampen om den offentlige debatten, ville de ikke ha den posisjonen innenfor arbeiderklassen de måtte ha for å samle nye krefter. De hadde ikke kommet langt nok inn i arbeiderklassen til å tåle et tap innenfor den offentlige debatten. Det at de tapte kampen om den offentlige debatten førte til tilbakeslaget i arbeiderlitteraturen.³⁵⁷ Solstad hevdet dette skyldtes den politiske utviklingen som hadde fått intellektuelle til å være mer opptatt av sine egne liv enn arbeiderklassens liv. Innenfor denne

---

³⁵⁵ "I eit kapitalistisk samfunn eksisterer først og sist den borgarlege kulturen", *Profil* 1980: 5: 53.

³⁵⁶ D. Solstad, "Foredrag på AKP(m-l)s kultur-seminar på Dokka", i D. Solstad, *Artikler om litteratur 1966 – 1981*. Oslo: Forlaget Oktober, 2000 (II): 407.

³⁵⁷ Solstad 2000 (II): 410.

situasjonen mente han den kunstige arbeiderlitteraturen ville dø ut. ”For den nødvendige bevegelsen omkring den er borte, og da ser vi klart hva det er: En intellektuell forfatter som står der aleine, og skal skrive bøker fra en klasse han ikke har slått rot i, og som slettes ikke har framkommet med noe krav til han om at han skal skrive bøker for dem.”³⁵⁸

Solstad hevdet videre at arbeiderklassen ikke var den ledende kulturelle kraften, det var det de intellektuelle som var. Om arbeiderlitteraturen skulle ha noen mulighet til å overleve måtte den være et kraftfelt innenfor det intellektuelle sjikt. Den kampen mente altså Solstad var tapt. Solstad mente nederlaget ikke bare kunne forklares ut fra den politiske situasjonen. Også en underliggende tendens til antiintellektualisme og kunstforakt i AKP (ml) og miljøet rundt partiet måtte ta sin del av skylden. Antiintellektualismen hadde i følge Solstad rot i den feilaktige oppfatningen om at arbeiderklassen var den ledende kulturelle kraften i Norge. At den kulturen som fungerte i arbeiderklassen var overlegen den kulturen som fikk nedslagsfelt i intellektuelle miljøer, var i følge Solstad en feilaktig oppfatning. Han hevdet den småborgerlige litteraturen var av høyere verdi enn den som fungerte i arbeiderklassen. ”Det er litteratur skrivi ut fra et besettende ønske om å forstå den verden en lever i, og å uttrykke så språklig presist som overhode mulig seg sjøl og den tida en lever i, sammenhengene, det er litteratur skrivi ut fra et syn på at kunst er en livgivende kraft for mennesket.”³⁵⁹ Solstad avsluttet med at arbeiderklassen hadde en historisk oppgave foran seg og at denne oppgave ikke kunne løses uten en arbeiderkultur. En arbeiderkultur var avhengig av at det fantes en bevegelse blant progressive intellektuelle. Den bevegelsen var nå borte.³⁶⁰

I kjølevannet av de to foredragene utga *Røde Fane* et eget nummer som diskuterte den progressive litteraturens framtid.³⁶¹ Redaksjonen tok Solstads argumenter som en utfordring til å drive debatten videre.³⁶² Knut Johansen skrev i sin artikkel ”Det er borgerskapets nye taktikk som

---

³⁵⁸ Solstad 2000 (II): 411.

³⁵⁹ Solstad 2000 (II): 413.

³⁶⁰ Solstad 2000 (II): 414.

³⁶¹ *Røde Fane. Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt* 1980, 8.

³⁶² ”Har den progressive litteraturen noen framtid?”, *Røde Fane. Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt*, 1980, 8: 3.

truer arbeiderlitteraturen”³⁶³ at de forklaringene Solstad ga på hvorfor arbeiderlitteraturen hadde opplevd et tilbakeslag var for dårlige. Han hevdet at de anti-intellektuelle tendensene hadde vært en del av bevegelsen, men aldri så enerådende at de kunne bestemme utviklingen. Han mente derimot at tilbakeslaget for arbeiderlitteraturen skyldtes at borgerskapet hadde endret sin taktikk overfor bevegelsen. Borgerskapet viste seg fra den demokratiske og liberale siden. Dette førte igjen til at radikale arbeidere hadde lettere for å tro at støtten fra ml-bevegelsen og ideologien de hadde ikke var så påtrengende nødvendig. Dette mente Johansen førte til at de intellektuelle ble mindre bevisst sine egne oppgaver og behovet for en innsats fra dem. ”Vendinga i taktikken fra borgerskapets side fører til at hver av de to gruppene begynner å stille med sitt, hver for seg.”³⁶⁴

I samme nummer av *Røde Fane* skrev Asbjørn Elden en artikkel kalt ”Skap visjoner om sosialismen!”³⁶⁵ Elden hevdet at forfatterne måtte bygge på det beste i den gamle arbeiderlitteraturen, en litteratur med visjoner om et bedre samfunn. Den litteraturen ga arbeidsfolk tro på seg selv. Det at arbeiderklassen ikke leste den progressive litteraturen som ble skrevet, skyldtes i følge Elden at litteraturen manglet visjoner. Den var mindre drømmeutviklende og selvtillitsskapende. ”Visjonlaus litteratur leses av dem som ingen visjoner trenger å få, de har dem fra før. Men de er så få!”³⁶⁶ Elden mente arbeiderne foretrakk en annen type lesning, som porno, science fiction, western og agentromaner, fordi det inneholdt drømmeskapende stoff, visjoner. Dette måtte endres gjennom å skape en ny litteratur.

Vi må nok tilbake til Pelle Erobreren for å lære nå, men vi må *fram* til ei form for litteratur som enda ikke har vore, som enda ingen har sett. Fram til noe heilt nytt som bygger på det beste i den gamle arbeiderlitteraturen, det visjonsskapende. Vi må skape åttiåras visjoner for åttiåras arbeidere.³⁶⁷

Røde Fane avsluttet nummeret med en artikkel kalt ”Kampen om litteraturen er en kamp om politikken”.³⁶⁸ Artikkelen var skrevet av Tron Øgrim, igjen under pseudonymet Karl V. Han. Øgrim hevdet debatten rundt litteraturens former og spørsmålet om hvordan skape en god litteratur egentlig var en kamp om politikk. Han ønsket å rehabilitere Mao og hans syn. Samtidig

---

³⁶³ K. Johansen, ”Det er borgerskapets nye taktikk som truer arbeiderlitteraturen”, *Røde Fane. Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt* 1980, 8: 8-14.

³⁶⁴ K. Johansen, ”Det er borgerskapets nye taktikk som truer arbeiderlitteraturen”, *Røde Fane. Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt* 1980, 8:13.

³⁶⁵ A. Elden, ”Skap visjoner om sosialismen!”, *Røde Fane. Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt* 1980, 8:14-17.

³⁶⁶ A. Elden, ”Skap visjoner om sosialismen!”, *Røde Fane. Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt* 1980, 8: 16.

³⁶⁷ A. Elden, ”Skap visjoner om sosialismen!”, *Røde Fane. Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt* 1980, 8: 17.

³⁶⁸ ”Kampen om litteraturen er en kamp om politikken”, *Røde Fane. Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt* 1980, 8:18-33.

som Mao var blitt brukt som påskudd for mye tull i litteraturpolitikken, ga han også mye riktig politikk som ga svært gode litteraturpolitiske resultater hevdet Øgrim. Gjennom anmeldelser av Espen Haavardsholms *Drift*³⁶⁹, Edvard Hoems *Fjerne Berlin*³⁷⁰ og Jon Michelets *Hvit som snø*³⁷¹ viste han at det fortsatt ble skrevet god progressiv litteratur. To av bøkene anså han som mislykkede, *Fjerne Berlin* og *Hvit som snø*, men den tredje, *Drift*, var vellykket. Selv om han så to av romanene som mislykkede hevdet han alle tre romanene bekreftet det sosialrealistiske programmet. Det beskrev han slik: ”At vi må kjempe for en kunst og kultur som er til nytte for revolusjonen og arbeiderklassen. Som har proletarisk klassekarakter og bygger på en marxistisk analyse.”³⁷² Øgrim hevdet Haavardsholms bok var best litterært fordi den fulgte det sosialrealistiske programmet. Boka var skarpt politisk, og menneskene i boka var mennesker som stod i en sammenheng med klasser og med historien. For framtiden hadde Øgrim et ønske om at de radikale forfatterne ville vende tilbake til samtidens klassekamp.

Derfor skulle jeg gjerne sett at disse dyktige gutta, disse store navna med den mektige litterære innflytelsen, ikke lar det gå mange år før de vender tilbake til den norske klassekampen *i dag*. Den retninga de tilhører i litteraturen trenger dem. Arbeidsfolk trenger dem. Slagkraftige nye verker fra dem om tida i dag ville være godt skyts i kampen mot banden som vil tvinge oss ut i ”havet, døden og kjærligheten”.³⁷³

Usikkerheten rundt partiets litteraturpolitikk som ble tydelig gjennom de to debattene i *Klassekampen* i 1978 hadde utviklet seg til en krise i litteraturpolitikken. To av ml-bevegelsens fremste forfattere og litteraturpolitiske ideologer gikk ut og erklærte den nye arbeiderlitteraturen død. Kritikken av bevegelsens litteraturpolitikk var hard, men Hoem og Solstads foredrag fikk bemerkelsesverdig lite motbør. Enkelte innlegg i *Profil* eller *Røde Fane* var kritiske til forfatternes syn, men noe stormende debatt ble det ikke ut av det. Ikke engang Solstads påstand om at arbeiderklassen ikke var den ledende kulturelle kraften i Norge fikk kraftig motbør. Solstads utsagn rammet i praksis mer enn bare det kulturelle område siden hele maoismen var bygd opp rundt tanken om at de intellektuelle måtte lære fra arbeiderklassen, og at arbeiderklassen var den ledende kraft i kampen om et sosialistisk samfunn. I tillegg var

---

³⁶⁹ E. Haavardsholm, *Drift: roman*, Oslo: Forlaget Oktober, 1980.

³⁷⁰ E. Hoem, *Fjerne Berlin*, Oslo: Det norske samlaget, 1980.

³⁷¹ J. Michelet, *Hvit som snø: kriminalroman*, Oslo: Gyldendal, 1980.

³⁷² ”Kampen om litteraturen er en kamp om politikken”, *Røde Fane. Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt* 1980, 8:33.

³⁷³ Kampen om litteraturen er en kamp om politikken”, *Røde Fane. Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt* 1980, 8:33.

forfatterne bak de mer kritiske artiklene enige om at litteraturpolitikken var i krise, men uenige om hvorfor det hadde blitt sånn. At foredragene ikke skapte noe større debatt skyldtes nok situasjonen bevegelsen befant seg i. Medlemsflukt, økonomiske kriser og vakkende politikk hadde svekket tilliten til partiet og partiledelsen, og partikrisa var et faktum. I denne situasjonen fikk ikke kritikk av bevegelsens politikk eller partiledelsen store konsekvenser. Store deler av bevegelsens medlemsmasse var på vei bort fra partiet, og en erkjennelse av at bevegelsens storhetstid var over gjorde sitt til at kritikken fra forfatterne fikk lite motbør både fra partiledelsens side gjennom Øgrim, og fra de øvrige forfatterne og medlemmene i bevegelsen.

Oppsummering

Perioden 1978-80 bar preg av usikkerhet knyttet til bevegelsens litteraturpolitikk. Krisa i den internasjonale maoismen og partikrisa i AKP (ml) satte også sine spor på litteraturens område. Usikkerheten rundt bevegelsens litteraturpolitikk og litteratursyn ble tydelig i 1978 da debattene rundt litteratursynet raste i *Klassekampen*. Uenigheter som i ti år hadde vært mer eller mindre skjult kom nå til overflaten. Både forholdet mellom innhold og form i litteraturen, og forholdet mellom en nivåheving og popularisering av litteraturen var det stor uenighet om. To linjer i bevegelsens litteraturpolitikk manifesterte seg. Usikkerheten rundt bevegelsens litteraturpolitikk kuliminerte i 1980 med Edvard Hoems og Dag Solstads foredrag som rettet skarp kritikk mot bevegelsens litteraturpolitikk.

ML-bevegelsens litteraturpolitikk var i perioden sterkt influert av Mao. Det som viste seg i debattene rundt bevegelsens litteratursyn var at Maos Jenan-tale var såpass flertydig at den uten problemer kunne rettferdiggjøre begge de to linjene. Fortsatt ble Maos syn implementert i bevegelsens litteratursyn uten noen form for fornorsking. Dette innebar at Maos syn i prinsippet ble fordreid fordi bevegelsen brukte det på et samfunn som var totalt forskjellig fra det det var skrevet for. Det fremste eksempelet på dette var forskjellen i massenes nivå i Kina og Norge som ikke ble problematisert i det hele tatt. Massene i Kina var stort sett analfabeter, mens massene i Norge var lese- og skriveføre. Dette ble det ikke tatt hensyn til når Maos syn ble implementert på det norske samfunnet.

Bevegelsens litteraturpolitikk og litteratursyn ble i perioden utformet av enkeltpersoner tilknyttet bevegelsen. Partiet spilte liten rolle i dette arbeidet, og en langt mindre rolle enn i perioden før

hvor tesene om høyreavviket var framtreddende. Selv om partiledelsen ikke hadde stor betydning i utformingen av bevegelsens litteraturpolitikk, deltok enkeltpersoner innenfor partiledelsen i debattene rundt bevegelsens litteratursyn. Tron Øgrim uttalte seg både i ToFi-debatten og i diskusjonen rundt ml-bevegelsens litteraturpolitikk og den nye arbeiderlitteraturens framtid. I og med at Tron Øgrim i begge tilfellene skrev under pseudonym er det ikke sannsynlig at hans synspunkt ble oppfattet som representativt for partiledelsen. Selv om enkelte innenfor miljøet nok kjente til hvem som skjulte seg bak pseudonymet, var det ikke allmenn viten. Det at Øgrim valgte å skrive under pseudonym viser også at det fra partiledelsens side ikke var ment å uttrykke partiet eller partiledelsens syn. Da hadde jo Øgrim åpenbart skrevet under eget navn. Selv om enkeltpersoner innenfor partiledelsen engasjerte seg i debattene rundt ml-bevegelsens litteratursyn kan det altså ikke argumenteres for at partiledelsen var deltakende i formingen av bevegelsens litteratursyn.

Ml-bevegelsens litteraturpolitikk hadde i perioden innflytelse på samfunnet forøvrig først og fremst gjennom *Profils* rolle som debattforum og gjennom forlagets utgivelser av skjønnlitteratur. Forlaget fikk større innflytelse på samfunnet etter den økonomiske krisa i 1978 da flere av ml-forfatterne valgte å gi ut sine bøker på forlaget. Forlaget ble fristilt fra partiet og nærmet seg målet om å bli et skjønnlitterært forlag. I kraft av at forlaget hadde flere av de fremste norske forfatterne i sin stall hadde de innflytelse på det litterære området. Gjennom at ml-forfatterne gradvis mistet fotfestet i Forfatterforeningen, ble også deres innflytelse på samfunnet gjennom foreningen mindre.

7.

Konklusjon

Foregående kapittel har vist at den nye arbeiderlitteraturen produsert av ml-forfatterne i løpet av en tiårsperiode på 1970-tallet ble erklært død av Dag Solstad i 1980. I løpet av drøye ti år var altså det alternative litteraturprosjektet ml-bevegelsen og ml-forfatterne hadde stått for over. Men hadde det litterære prosjektet mislyktes slik både Solstad og Edvard Hoem ga uttrykk for? Og hva med litteraturpolitikken bevegelsen stod for, hadde den også spilt fallitt?

Krise i litteraturpolitikken

Ml-bevegelsens litteraturpolitikk hadde gjennom en tiårs periode utviklet seg mot en litteraturpolitisk krise. Men hva var årsakene til at en krise i litteraturpolitikken ble uungåelig? Krisa i litteraturpolitikken kan ha hatt ulike årsaker. For det første skapte krisa i den internasjonale maoismen usikkerhet rundt bevegelsens politikk. Det hadde kommet til brudd mellom Kina og Albania, og Vietnam hadde gått til angrep på Kampuchea. De internasjonale glansbildene falmet, og bevegelsen måtte velge hvem de ville være lojale overfor. Krisa i den internasjonale maoismen skapte også forklaringsproblemer for partiledelsen og medlemmenes tillit til partiledelsen ble svekket. En annen mulig årsak er at partiet gikk inn i en partikrise i samme periode. Partikrisa skyldtes delvis de utenrikspolitiske hendelsene, men også de økonomiske problemene som rammet både Forlaget Oktober og *Klassekampen*. Svekket tillit til partiledelsen og medlemsflukt ble resultatet. En tredje årsak til krisa i litteraturpolitikken kan være at partiets politikk, og litteraturpolitikk, hadde blitt strammet kraftig inn etter ”tesene om høyreavviket” som kom i 1975. Dette førte blant annet til en hardere linje mot den øvrige venstresida både i *Profil* og i Forfatterforeningen. I Forfatterforeningen kan denne innstrammingen i politikken ha vært medvirkende til at ml-forfatterne mistet oppslutning og innflytelse i foreningen. Deres politikk ble for venstredreid og sekterisk. En fjerde årsak til krisa i litteraturpolitikken kan ha vært at ml-forfatternes målsetning om å nå arbeiderklassen med sin litteratur og gjennom litteraturen radikalisere dem, rett og slett var for ambisiøs. Solstad pekte i sitt foredrag på at litteraturen ikke hadde nådd arbeiderklassens tradisjonelle institusjoner. Kanskje følte forfatterne at litteraturens deres ikke hadde den virkning og betydning de hadde håpet.

Hvorvidt ml-forfatternes litteratur nådde arbeiderklassen eller ikke, er det vanskelig å si noe om siden det ikke finnes statistikk over hvem som leste litteraturen. Men ml-litteraturen lyktes ikke i å føre de store massene av arbeidere inn i bevegelsen. Den lyktes heller ikke i å skape store omveltninger i det norske samfunnet, eller å skape et sosialistisk samfunn. Litteraturens målsetning var å bidra i kampen for et sosialistisk samfunn, og i den betydning kan det gi mening å betegne ml-bevegelsens litterære prosjekt som mislykket. Altså mislyktes ml-bevegelsens litterære prosjekt som politisk prosjekt.

Det litterære prosjektet mislykkes

Det er flere årsaker til at ml-forfatternes litterære prosjektet mislyktes. For det første hadde flere av ml-forfatterne sin bakgrunn i Profilopprøret fra 1966. Forfatterne hadde en modernistisk bakgrunn og de var sterkt preget av en kvalitetsbevisst holdning til litteraturen, og kanskje spesielt dens form. Denne bakgrunnen skapte problemer for forfatterne i møte ml-bevegelsens og Maos litteratursyn. Litteraturens form skulle ikke lenger være det overordnede, og litteraturens innhold skulle framheves. I møte med dette litteratursynet måtte forfatterne endre sin egen oppfatning av litteraturen, og forfatterne måtte skape sin litteratur ut fra fastlagte analyser som forfatterne selv i liten grad rådde over. Situasjonen var holdbar for forfatterne så lenge bevegelsens kraft var opprettholdt, men da bevegelsens fundament på slutten av 1970-tallet begynte å skranke, og bevegelsen gikk inn i en krise, ble også situasjonen for forfatterne oppfattet som uholdbar. Det førte til en hard kritikk av partiets litteratursyn fra to av bevegelsens fremste forfattere, og endte med at ml-bevegelsens litterære prosjekt ble avsluttet.

En annen grunn til at det litterære prosjektet ikke lyktes var at ml-bevegelsen i så stor grad bygde sin litteraturpolitikk på de kinesiske tradisjonene. Jahn Thon hevder i sin bok *Tidsskriftets forståelsesformer. Profil og Profilister 1959-1989* at *Profil* i perioden hadde vel så sterke bånd til den motkulturelle bevegelsen som til den internasjonale maoismen.³⁷⁴ Dette stemmer ikke med min analyse. Både *Profils* og ml-bevegelsens litteratursyn bygde i hele perioden på Maos syn. Tilknytningen til den internasjonale maoismen var sterk og Maos litteratursyn ble i liten grad fornorsket. Det ble heller ikke problematisert at Maos Jenan-tale var skrevet for et annet samfunn. De sovjetiske røttene, den sosialistiske realismen, ser ikke ut til å ha vært en inspirasjonskilde for

---

³⁷⁴ Thon 1995: 184.

ml-bevegelsens litteratursyn. Kun ved én anledning ble den sosialistiske realismen referert til i de programmatisk tekstene. Dette hadde nok sin årsak i at ml-bevegelsen hadde Kina som sitt ideologiske forbilde. Bruddet mellom Kina og Sovjet hadde satt sine spor, og verken Kina eller ml-bevegelsen var særlig vennlig innstilt overfor Sovjet. Den sosialistiske realismen ble imidlertid utarbeidet under Stalin, og ml-bevegelsen var langt mer positivt innstilt til Stalins Sovjet enn datidens Sovjet. Derfor hadde det ikke vært utenkelig for bevegelsen å hente inspirasjon fra de sovjetiske røttene. Den norske tradisjonen organisasjonen Mot Dag representerte med sitt litteratursyn, ser heller ikke ut til å ha vært en inspirasjonskilde for ml-bevegelsen. Det ble aldri referert til Mot Dags litteraturpolitikk i programmatisk tekst eller i debatter innad i bevegelsen. En grunn til at Mot Dags litteratursyn ikke ble sett som en inspirasjonskilde for ml-bevegelsen kan ha vært at organisasjonen Mot Dag ikke hadde en særlig høy stjerne i bevegelsen. Mot Dag var en organisasjon startet av unge studenter og intellektuelle. Den hadde altså ikke rot i arbeiderklassen. I og med at ml-bevegelsens litteratursyn verken ble etablert eller bearbeidet med grunnlag i de norske forholdene kunne analysen virke fremmed for både forfatterne og leserne av litteraturen, og tilknytningen til det kinesiske ideal virket snarere fremmedgjørende enn identitetsskapende. Det kinesiske ideal fungerte som rettesnor så lenge ml-bevegelsen representerte et reelt alternativ for forfatterne, men da bevegelsen gikk inn i krisa på slutten av 1970-tallet falt det kinesiske idealet i grus. Kanskje ville utviklingen vært en annen dersom ml-bevegelsen i større grad hadde grunnlagt sin litteraturpolitikk på de norske tradisjonene. Et fokus på den norske historien ville gitt et annet fundament. Edvard Hoem argumentere for dette i etterpåklokskaps lys i sitt foredrag ”Kunst, historie og marxismens menneskesyn” på AKP (ml)s kulturleir i 1980. Jeg er villig til å gi han noe rett i dette.

En tredje årsak til at det litterære prosjektet mislyktes var at litteratursynet i så stor grad var fortidsorientert. Jahn Thon fremhever at ml-bevegelsens litteraturpolitikk var preget av en sterk fortidsorientering.³⁷⁵ Thons oppfatning bekreftes av min analyse. De røttene og tradisjonene ml-bevegelsen bygde på fikk stor plass i litteratursynet og de programmatisk tekstene. Det gjorde ml-bevegelsens litteratursyn fortidsorientert i stedet for en orientering mot framtiden og det å skape en ny type arbeiderlitteratur. Det ble til stadighet referert til hvordan arbeiderlitteraturen fra tidligere tider hadde fengst arbeiderne og til hvordan nåtidens forfattere kunne lære av det. At Maos tale i

---

³⁷⁵ Thon 1995: 181.

Jenan som var skrevet i 1942 fortsatt ble brukt som rettersnor, gjorde fortidsorienteringen enda sterkere. Litteraturen ble skrevet ut fra de kriteriene som var grunnlaget for fortidens arbeiderlitteratur, og ikke utfra hvilken litteratur arbeiderne i 1970-åra ville lese. Dette kan ha bidratt til at litteraturen ikke fikk det nedslagsfelt forfatterne ønsket blant arbeiderklassen.

Litterær og organisatorisk suksess?

Det litterære prosjektet mislyktes som politisk prosjekt. De store massene ble ikke revet med av ml-litteraturen. Revolusjonen kom ikke og det sosialistiske samfunnet forble en utopi, men ml-bevegelsens litteraturpolitikk mislyktes ikke rent litterært. Litteraturen som ble produsert hadde stor betydning både i samtiden og har det den dag i dag. Den leses fortsatt, ikke bare som historisk materiale, men som skjønnlitteratur. Forlaget Oktober og Norsk Forfattersentrum var betydningsfulle litterære institusjoner for tredve år siden, og er fortsatt institusjoner med stor betydning i det litterære Norge. Ml-forfatterne lyktes også i å få betydelig innflytelse og satte varige spor etter seg i Forfatterforeningen.

Slik kan en påstå at ml-bevegelsens litteraturpolitikk ikke mislyktes fullstendig som organisatorisk prosjekt. I seg selv utgjorde ikke ml-forfatterne en stor gruppering innenfor Forfatterforeningen, men med alle sine sympatisører klarte de likevel å spille en betydelig rolle i foreningen og å få en ml-er valgt til foreningens formann. Bjørn Nilsen anslo i intervju at det var mellom 10 og 15 medlemmer av Forfatterforeningen som også var medlemmer av de ulike ml-organisasjonene SUF(ml), MLG og senere AKP (ml).³⁷⁶ Ringdal anslår i sin bok *Ordenes Pris. Den norske Forfatterforening 1893-1993* at det i begynnelsen av 70-årene var snakk om omlag 6-7 forfattere som var medlemmer i SUF (ml) eller MLG. I samme bok går det fram at Martin Nag mente at det rundt 1978 var ca. 20 aktive AKP'ere og rundt 30 kulturradikale i foreningen, mens Bjørn Nilsen mente det ikke var mer enn 15 forfattere som fulgte partilinjen.³⁷⁷ Antallet ml-forfattere lå altså mellom 15 og 20 på slutten av 1970-tallet i en forening på 350 medlemmer. I tillegg hadde ml-forfatterne en rekke sympatisører. Denne grupperingen omfattet de som ikke var medlem i partiet, men som var enig i mye av politikken partiet førte. Disse opptrådte i mange sammenhenger som støttespillere for ml-forfatterne. Antall sympatisører i Forfatterforeningen er ikke klargjort.

---

³⁷⁶ Intervju med Bjørn Nilsen 06.11.07.

³⁷⁷ Ringdal 1993: 409.

Den ”suksessen” ml-forfatterne opplevde innenfor Forfatterforeningen hadde sitt utspring i fire viktige årsaker. For det første spilte den generelle radikaliseringsprosessen av samfunnet på slutten av 60-tallet og gjennom hele 70-tallet en viktig rolle. Vietnamkrigen bidro i denne radikaliseringsprosessen både på grunn av krigens karakter og fordi krigen ble formidlet via fjernsyn. Via fjernsynsbildene kunne folk for første gang se krigshandlingene i sin egen stue. Ungdomsopprøret skapte politisk engasjement og førte med seg anti-autoritære holdninger. Også EEC-kampen spilte i denne sammenhengen en viktig rolle. Radikaliseringsprosessen av samfunnet åpnet for en politisering også innenfor organisasjoner som tradisjonelt ikke var ansett som politiske fora. For det andre var ml-bevegelsen gjennom hele sin periode preget av en sterk tro på aktivisme. Som tidligere nevnt stod aktivismen i høysete i bevegelsens politiske arbeid, og aktivismen preget også ml-forfatterne. Flere av forfatterne oppfattet Forfatterforeningen som en selskapsklubb da de kom inn i foreningen på slutten av 60-tallet, og ønske om å gjøre forfatterforeningen til en kjempende fagforening var sterkt. Dette ønsket bunnet også i den økonomiske situasjonen forfatterne befant seg i. Ml-forfatterne var aktive i foreningen fra de kom inn, og kanskje ble de øvrige medlemmene tatt litt på sengen av den aktivismen og det engasjementet ml-forfatterne viste. Gjennom resolusjonsforslag og debatter markerte ml-forfatterne seg og fikk sympatisører i foreningen. Også gjennom Faglig forfatterfront fikk ml-forfatterne knyttet til seg foreningens medlemmer som delte deres synspunkt.

For det tredje var ml-forfatternes organisatoriske dyktighet en viktig årsak til deres innflytelse på foreningen. Ml-bevegelsen var en bevegelse preget av aktivisme, men også av mye organisatorisk arbeid gjennom sine mange utvalg. Flere av forfatterne i Forfatterforeningen som var knyttet til ml-bevegelsen var dyktige organisatorer. Den fremste var kanskje Bjørn Nilsen. Ml-forfatterne var flinke til å fremme resolusjoner, argumentere for resolusjonene og til å mobilisere sine krefter ved avstemning. Dette gjorde at de fikk gjennomslag for en del av sine forslag innenfor foreningen. Det tydeligste eksempelet på deres organisatoriske dyktighet var formannsvalget i 1975, hvor ml-forfatterne gjennom sin argumentasjon klarte å mobilisere nok stemmer til å få Nilsen valgt som formann. De ble hjulpet på vei av at Nilsen var en mann med stor tillit i foreningen, men det er liten tvil om at arbeidet de la ned før avstemningen var avgjørende for utfallet. For det fjerde var det viktig for ml-forfatternes innflytelse på Forfatterforeningen at de tilhørte det litterære feltet. De kunne ikke hevde seg i forfatternes forening uten den litterære kunnskapen og de litterære erfaringene de hadde. I kraft av å være forfattere var ml-forfatterne en del av det fellesskapet

foreningen utgjorde både formelt som medlemmer, og mer uformelt som aktører innenfor samme felt, det litterære feltet. De hadde i kraft av sitt yrke og sin kulturelle kapital en habitus som lignet på de andre forfatterne habitus. Ml-forfatterne kulturell kapital spilte en rolle i deres innflytelse på foreningen fordi de vanskelig kunne påvirke og øve innflytelse på en forening som i det daglige befattet seg med litterære spørsmål, uten å inneha stor kunnskap om det litterære feltet.

En halv seier?

Jeg vil utfra dette konkludere med at ml-bevegelsens litterære prosjekt mislyktes politisk, men at det litterært lyktes i større grad og satte betydelige spor etter seg. Enkelte av de institusjonene ml-bevegelsen var delaktig i å opprette overlevde ml-bevegelsens litteraturpolitiske krise og har fortsatt stor betydning i det litterære Norge. Norsk Forfattersentrum feiret våren 2008 sitt 40 års jubileum på Litteraturhuset i Oslo. En rekke forfattere bidro i feiringen. Norsk Forfattersentrum har i dag fire avdelinger rundt om i landet. De formidler over 6000 oppdrag i året og har over 1000 skjønnlitterære forfattere som medlemmer. Forfattersenteret har mottatt statsstøtte siden 1971 og fikk i 2007 et statstilskudd på 7,9 millioner. I tillegg til å formidle oppdrag til skoler, bibliotek, arbeidsplasser og tilsvarende institusjoner, er forfattersenteret aktivt i en rekke litteraturarrangement landet rundt. Av disse kan nevnes "Litteratur på Mono" som er et ukentlig arrangement i Oslo, Trondheim Litteraturfestival, De litterære Festspill i Bergen og de står for det litterære programmet ved Festspillene i Nord Norge.³⁷⁸ Norsk Forfattersentrum har altså utviklet seg til å bli en stor og viktig aktør i det litterære Norge. Forlaget Oktober er i dag en viktig aktør i det norske samfunnet som skjønnlitterært forlag. Forlaget utgir om lag 35 titler i året og har 70 forfattere i sin stall.³⁷⁹ Disse to institusjonene ble begge opprettet av ml-ere og på grunnlag av ml-bevegelsens ideologi og litteraturpolitikk. Institusjonene har de siste tre år vært, og er den dag i dag, viktige aktører på litteraturens område i det norske samfunnet og viser hvilken betydning ml-bevegelsens litteraturpolitikk hadde.

---

³⁷⁸ Norsk Forfattersentrums hjemmesider: www.forfattersentrum.no

³⁷⁹ Forlaget Oktobers hjemmesider: www.oktober.no

Litteratur

Andersen, Per Thomas. *Norsk Litteraturhistorie*, Oslo: Universitetsforlaget, 2001.

Bourdieu, Pierre. *Distinksjonen*. Oslo: De norske Bokklubbene AS, 2005.

Bourdieu, Pierre. "Kapitalens former" i *Agora. Journal for metafysisk spekulasjon*. 2006. 1/2: 5-26.

Breen, Else og Bjørn Nilsen (red.) *Kamp og kultur. Perspektiver på 70-tallet*. Oslo: Aschehoug, 1997.

Brekke, Toril. *Jenny har fått sparken*. Oslo: Sivle, 1976.

Calhoun, Craig. "Habitus, felt og kapital. Historisk spesifisitet i praksisteorien" i *Agora. Journal for metafysisk spekulasjon*. 2006. 1/2: 353-385.

Dahle, Anne Therese, Marion Annie Palmer og Anne Kristin Stenersen. *Heis oss et rødt, et flammende flagg! En studie av forholdet mellom Oktober Forlag og AKP (ml) i perioden 1970-1980*. Prosjektoppgave for 2-årig studium i kulturarbeid, Telemark Distriktshøgskole, 1993.

Haavardsholm, Espen. *Historiens Kraftlinjer*. Oslo: Gyldendal, 1975.

Haavardsholm, Espen. *Drift: roman*. Oslo: Oktober, 1980.

Hansveen, Erik. *Litteratur og politikk. Tidsskriftet Profil 1969-77*. Hovedoppgave, Institutt for nordisk språk og litteratur, Universitetet i Oslo, 1983.

Hoem, Edvard. *Fjerne Berlin*. Oslo: Det norske samlaget, 1980.

Isaksen, Heidi. "Habitus og frigjøring" i *Dictum. Det kritiske blikket*. 2005. 2.

www.dictum.no/Arkiv/habitusno.html [url. Korrekt 21.04.08]

Istad, Anders Holsbø. *Politiske endringer i den norske ML-rørsla 1969-1980*. Hovedoppgåve i historie, Universitetet i Oslo, 1992.

Kjelstadli, Knut. "Struktur, norm og interesse – om historikernes behov for handlingsteori" i *Historie. HIS4010. Del 1 av 2. Historiske grunnlagsproblemer. Teori, metode og historiografi*. Kopisamling i HIS 4010, Universitetet i Oslo, 2006: 45-58.

Kolmannskog, Håkon. *Ideologisk leiarskap i den norske ml-rørsla. Det umogleges kunst 1965-1980*. Hovedoppgåve i historie, Universitetet i Oslo, 2006.

Lian, Tor. *Litteraturkritikken i Mot Dag*. Hovedoppgave i Norsk, Universitetet i Trondheim NLHT, 1974.

Michelet, Jon. *Jernkorset: en roman mot nazisme og nynazisme*. Oslo: Gyldendal, 1976.

Michelet, Jon. *Jernkorset: kapitlet som ble vekk*. Oslo: Sivle, 1976.

Michelet, Jon. *Orions belte: en roman fra Svalbard*. Oslo: Forlaget Oktober, 1977.

Michelet, Jon. *Angrepet på Longyearbyen: en kort framtidsroman*. Oslo: Forlaget Oktober, 1978.

Michelet, Jon. *Hvit som snø: kriminalroman*. Oslo: Gyldendal, 1980.

Mork, Ragnhild. *Kinas raude sol, den norske ml-rørsla og kulturrevolusjonen i Kina 1966-1976*. Hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, 1996

Ringdal, Nils Johan. *Ordenes pris: Den norske forfatterforening 1893-1993*. Oslo: Aschehoug, 1993.

Seierstad, Dag. "Bruddet mellom Sosialistisk Folkeparti og Sosialistisk Ungdomsforbund", *Tidsskrift for arbeiderbevegelsens historie*, 1984, 1: 139-166.

Sjøli, Hans Petter. *Mao min Mao. Historien om AKPs vekst og fall*. Oslo: Cappelen, 2005.

Skorpen, Ann-Mari. *Maoisme på norsk og svensk. Ei komparativ analyse av den norske og svenske ml-rørslas organisatoriske styrke og einskap på 70-talet*. Hovudfagsoppgåve i samanliknande politikk, Universitetet i Bergen, 1995.

Solstad, Dag. *Kamerat Stalin, eller Familien Nordby: et skuespill om en norsk kommunistfamilie i åra 1945-56*. Oslo: Forlaget Oktober, 1975.

Solstad, Dag. *Svik. Førkrigsår*. Oslo: Oktober, 1977.

Solstad, Dag. *Arild Asnes 1970*. Oslo: Forlaget Oktober, 2000 (I)

Solstad, Dag. *Artikler om litteratur 1966 – 1981*. Oslo: Forlaget Oktober, 2000 (II).

Solstad, Dag. "Hvem er det som snakker? Del 1". i Dag Solstad. *Artikler om litteratur 1966-1981*. Oslo: Forlaget Oktober, 2000 (II): 253-266.

Solstad, Dag. "Hvem er det som snakker? Del 2". i Dag Solstad. *Artikler om litteratur 1966-1981*. Oslo: Forlaget Oktober, 2000 (II): 267-283.

Solstad, Dag. "Tilbake til Pelle Erobreren?" i Dag Solstad. *Artikler om litteratur 1966 – 1981*. Oslo: Forlaget Oktober, 2000 (II): 303-316.

Solstad, Dag. "Foredrag på AKP(m-l)s kultur-seminar på Dokka", i Dag Solstad, *Artikler om litteratur 1966 – 1981*. Oslo: Forlaget Oktober, 2000 (II): 407-414.

Solstad, Dag. *Gymnaslærer Pedersens beretning om den store politiske vekkelsen som har hjemsoekt vårt land*. Oslo: Forlaget Oktober, 2004.

Thompson, J. M. *A vision unfulfilled. Russia and the Soviet Union in the twentieth century*. Lexington: D.C. Heath and Company 1996.

Thon, Jahn. *Tidsskriftets forståelsesformer. Profil og profilister 1959–1989*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, 1995.

Tsetung, Mao. ”Tale i Jenan på konferansen om spørsmål i litteraturen og kunsten” i Mao Tsetung *Verker i utvalg*, bd. 4. Oslo: Ny dag, 1963.

Kilder

Offentlige kilder:

Offisielle partidokumenter:

AKP (ml). *Arbeidernes Kommunistparti (m-l): programmer og vedtak fra det 1. landsmøtet februar 1973*. Oslo: Oktober, 1973.

AKP (ml). *Prinsippprogram og vedtekter for AKP (ml). Vedtatt på det 2. landsmøtet til Arbeidernes Kommunistparti (marxist-leninistene) november 1976*. Oslo: Oktober, 1977.

AKP (ml). *Beretning fra AKP (ml). Vedtatt på det 2. landsmøtet til Arbeidernes Kommunistparti (marxist-leninistene) november 1976*. Oslo: Oktober, 1978.

AKP (ml). *Prinsipp-program, sameprogram, vedtekter for AKP (ml). Vedtatt på det 3. landsmøtet desember 1980*. Oslo: Oktober, 1981.

Offentlige publikasjoner:

Klassekampen 1969-1980.

Røde Fane 1973-1980.

Kilder fra Den norske Forfatterforening:

DnF. *Styreprotokoller fra Den norske Forfatterforening*. FFA

DnF. *Referat fra medlemsmøter i Den norske Forfatterforening*. FFA

DnF. *Referat fra årsmøter i Den norske Forfatterforening*. FFA

DnF. *Forfatteren*, Den norske Forfatterforeningens medlemsblad. FFA

Aviser og tidsskrift:

Arbeiderbladets klipparkiv om Den norske Forfatterforening.

Profil.

Upubliserte kilder:

Interne publikasjoner:

Tjen Folket. 1971-1980. AKPA

Fram for Partiet. Internblad for Oslo AKP (ml) 1973-1981. AKPA

Informanter:

Bjørn Nilsen ble intervjuet 6. november 2007.

Dag Solstad ble intervjuet 5. november 2007.

Espen Haavardsholm ble intervjuet 19. oktober 2007.

Pål Steigan ble intervjuet 31. oktober 2007. Tilleggsopplysninger på epost 14. april 2008

Sigurd Allern ble intervjuet 17. oktober 2007.

Tor Obrestad ble intervjuet 15. november 2007.

Toril Brekke ble intervjuet 18. oktober 2007.

Vedlegg 1: Forkortelser

AKMED:	Aksjonskomiteen mot EEC og Dyrtid. Senere Arbeiderkomiteen mot EEC og Dyrtid.
AKP (ml):	Arbeidernes Kommunistparti (marxist-leninistene).
AKPA:	AKPs arkiv.
DNA:	Det Norske Arbeiderparti.
DnF:	Den norske Forfatterforening.
DNS:	Studentersamfundet.
EEC:	The European Economic Community.
FF:	Faglig forfatterfront.
FFA:	Forfatterforeningens arkiv.
FFP:	Fram For Partiet.
FSF:	Faglig Studentfront.
Knuan:	Kampanjen Norge ut av NATO.
MLG:	Marxist-leninistiske grupper.
NF:	Norsk Forfattersentrum.
NKP:	Norges Kommunistiske Parti.
SASG:	Sosialistiske Arbeids- og Studiegrupper.
SF:	Sosialistisk Folkeparti.
Solkom:	Den norske solidaritetskomité for Vietnam.
SUF:	Sosialistisk Ungdomsforbund.
SUF (ml):	Sosialistisk Ungdomsforbund (marxist-leninistene).
SV:	Sosialistisk Valgallianse. Fra samlingskongressen i 1975 Sosialistisk Venstreparti.
TF:	Tjen Folket.

